RADU TEODORESCU

OMUL DUHOVNICESC SAU ANTROPOLOGIA VIRTUŢILOR

Cugir, 2015

CUPRINS

INTRODUCERE

Cartea pe care o scriem adresează o temă bine cunoscută în lumea bisericească dar care este mai puţin cunoscută în lumea seculară sau mai bine spus în lumea laică. Este o carte care se poate spune este introductivă la problematica omului duhovnicesc. După cum ştim în lumea noastră există mai multe ideologii care îl situează pe om în centrul preocupărilor lor. În acest sens, se cunosc mai multe ideologii care îl au pe om şi problematica existenţei sale în centrul preocupărilor. Sunt cunoscute în acest sens mai multe ideologii materialiste, politice, sociale, culturale, economice sau filosofice în ceea ce îl priveşte pe om. Toate aceste ideologii se poate spune că îl „adaptează” pe om la scopul şi la interesul lor. În sine se poate spune că sunt puţine ideologii care ţin cont de faptul că omul este o făptură creată de Dumnezeu şi prin urmare el are o origine care nu este din această lume.[1] După cum am spus, acest lucru este de mai multe ori trecut cu vederea sau mai bine spus ignorat în zilele şi în timpurile noastre. Ceea ce trebuie să ştim este că omul este de mai multe ori definit în sens religios. Atunci când omul este definit religios fără doar şi poate se ajunge la o concepţie a omului ca şi fiinţă duhovnicească. Termenul duhovnicesc se poate spune că are mai multe implicaţii semantice. Omul duhovnicesc este în acest sens mult mai prodund decât omul religios.[2] În acest sens, termenul de duhovnicesc este de origine slavonă şi vine de la cuvântul duh care înseamnă spirit. La fel de bine în limba greacă există un termen cât se poate de similar cu acest cuvânt duh care este ψηχης suflet şi care este un termen derivat de la πνευμα duh sau spirit al lui Dumnezeu. La fel de bine un alt termen care se poate spune că desemenază acelaşi lucru este din limba latină şi este *spiritus* care după cum am spus înseamnă duh.

După cum am spus, concepţia creştină despre om este că omul este o fiinţă dihotomică sau mai bine spus alcătuită din două părţi: trup şi suflet. Aceste părţi sunt puse să trăiască în armonie una cu alta şi în acest sens se poate spune că ceea ce reprezintă armonizarea sau armonia dintre trup şi suflet este cât se poate de mult ortodoxia. Ortodoxia este credinţa care afirmă că sufletul şi trupul sunt puse să trăiască în echilibru sau mai bine spus în balanţă unul cu altul. Acest lucru este un mare adevăr care de mai multe ori a fost răstălmăcit în lumea noastră. Ceea ce trebuie să ştim este că există o disciplină ştiinţifică care este menită să studieze tot ceea ce ţine de viaţa omului. Atunci când vorbim de om, de originea lui şi de tot ceea ce se leagă de existenţa lui oamenii de ştiinţă ne spun că vorbim de antropologie. Antropologia este în acest sens ştiinţa care studiază sistematic originea şi existenţa omului. În această carte ne-am propus să facem o legătură sau mai bine spus o corespondenţă dintre antrolopogie şi viaţa duhovnicească a omului. Aceste lucruri sunt legate una de alta şi prin urmare se cuvine să fim cât se poate de conştienţi de legăturile care există între aceste două ramuri. Se poate vorbii de o antropologie duhovnicească? Această întrebare se poate spune că este una fundamentală la care vom încerca să răspundem în rândurile care vor urma. Adevărul este că omul este o fiinţă liberă în acest sens el are posibilitatea între a

1 Petre Ţuţea, *Omul. Tratat de atropologie creştină* (Editura Timpul: Iaşi, 2004).

2 Este bine să amintim aici că în secolul al XX-lea Mircea Eliade a lansat sintagma de *homos religiosus*, sau de omul religios. Omul religios este un om care în funcţie de context poate fii hindus, buddhist, islamic sau zoroastrian. Acest lucru se poate spune că este insuficent în sensul credinţei. Omul este religios şi în acest sens se poate spune că el este chemat să avenseze la un al doilea stadiu de credinţă care este cât se poate de mult omul duhovnicesc. În rândurile care vor urma vom lămuării ceea ce înseamnă omul duhovnicesc.

opta să fie o fiinţă duhovnicească sau să fie un om al păcatului şi al patimilor. În mod natural omul doreşte să fie o fiinţă a binelui şi a virtuţilor, dar sunt mai multe cazuri în care această problematică nu este de interes pentru om şi se poate spune că sunt mai mulţi care rămân indiferenţi la chemarea de a fii oameni duhovniceşti. Atunci când omul se decide să fie o fiinţă duhovnicească se poate spune că acest lucru aduce cu sine mai multe implicaţii antropologice. În primul rând sunt puţini cei care realmente sunt preocupaţi de a ajunge să ducă o viaţă duhovnicească. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi mai ales să fim conştienţi de faptul că există o diferenţă dintre omul religios şi omul duhovnicesc. Dacă omul religios se mulţumeşte să aibă o religie pe care o poate practica într-o măsură mai mică sau mai mare, omul duhovnicesc este un om care realmente practică o religie şi a trecut de nivelul sau de gradul de a fii o fiinţă religioasă. Prin urmare, se poate spune că omul religios este inferior omului duhovnicesc. El este cu o treaptă mai jos în ceea ce îl priveşte pe omul duhovnicesc. În această carte vom vorbii mai pe larg despre acest lucru. Adevărul este că sunt foarte mulţi oamenii care în sine se cred a fii oameni duhovniceşti fără să îşi dea seama că în realitate ei nu sunt. Omul duhovnicesc se poate spune că este un om superior şi el el îl putem recunoaşte după mai multe caracteristici: el nu fumează, nu se lasă dus la valurile lumii din jur, este un om moral, este un om care frecventează Biserica şi este implicat în problemele cu care se confruntă Biserica, citeşte cărţi de religie şi la fel de bine este un bun cunoscător al vieţilor sfinţilor.[3]

După cum am spus, se poate spune că există o ierarhie în ceea ce priveşte trăierea duhovnicească ce este alcătuită din trei etape sau trei trepte:

1. Omul religios,
2. Omul moral,
3. Omul duhovnicesc.

De cele mai multe ori sunt mai mulţi care consideră că pentru a fii un om duhovnicesc nu este nevoie sau mai bine spus nu este necesar să fii om moral. Acest lucru se poate spune că nu este adevărat. Există o legătură cât se poate de strânsă între omul moral şi omul duhovnicesc.[4]

Rugându-se Cuviosul Macarie cel Mare oarecând lui Dumnezeu, a auzit un glas zicându-i:

- Macarie, încă n-ai ajuns la măsura celor doua femei, care vieţuiesc împreună în cetatea învecinată.

Deci, auzind aceasta bătrânul, şi-a luat toiagul şi a mers în cetatea aceea şi, aflând casa lor, a bătut la uşă şi îndată una dintre ele a ieşit cu mare bucurie şi l-a primit. Apoi, chemându-le pe amândouă, a zis către dânsele aşa:

---

3 Nicolas Stebbing, *Purtătorii Duhului. Duhovnicie şi duhovnici în Ortodoxia romaneasca de azi* (Sibiu, 2005).

4 Moralitatea şi viaţa duhvnicească se poate spune că sunt în acest sens două lucruri care se leagă unul de altul şi se poate spune că nu există nici un fel discordie între aceste două lucruri. Viaţa duhovnicescă se poate spune că se întemeiază pe moralitate. De cele mai multe ori se poate spune că moralitatea o au mai mulţi dintre noi în sine în mod natural sau mai bine spus în mod firesc. Atunci când omul devine duhovnicesc se poate spune că în el se naşte „conştiinţa moralităţii." Sunt mai puţini cei care sunt conştienţi de ceea ce este sau mai bine spus de cum se poate definii sau denumii pe sine moralitatea. Ceea ce este bine să ştim este că mai înainte de a fii un om duhovnicesc se cuvine să fim un om moral.

-Iată, pentru voi am îndurat atâta osteneală, venind din pustia cea îndepărtată ca să înţeleg lucrările voastre, pe care să mi le spuneţi, netăinuindu-le.

Şi au răspuns femeile către bătrânul:

-Crede-ne, Sfinte Părinte, că nici în noaptea trecută n-am fost libere de patul bărbaţilor noştri, deci, ce fel de lucruri cauţi la noi ?

Însă bătrânul stăruia, rugându-le ca să-i arate rânduiala vieţii lor. Iar ele, fiind silite, au zis:

-Noi nu aveam niciun fel de rudenie între noi, dar s-a întâmplat de s-au însoţit cu noi doi fraţi şi, petrecând cu dânşii în aceeaşi casă cincisprezece ani, n-am zis una către alta niciun cuvânt rău sau spurcat, nici nu ne-am sfădit cândva, ci am vieţuit în pace până acum. Şi ne-am sfătuit ca, lăsând pe soţii cei trupeşti, să mergem în ceata sfintelor fecioare, celor ce slujesc lui Dumnezeu, dar n-am putut să-i înduplecăm pe bărbaţii noştri ca să ne lase pe noi, cu toate că i-am rugat pe dânşii cu foarte multe lacrimi şi rugăminţi. Drept aceea, necâştigându-ne dorirea, am pus aşezământ între Dumnezeu şi între noi ca să nu zicem nici un fel de cuvânt nesocotit până la moartea noastră !

Acestea auzindu-le Sfântul Macarie, a zis:

-Cu adevărat, nici fecioare, nici măritate, nici monah, nici mirean, ci hotărârea cea bună o caută Dumnezeu, primind-o pe ea ca pe însăşi fapta, și fiecăruia, după alegerea cea de bunăvoie, îi dă pe Duhul Sfânt, Cel ce îndreptează viaţa tuturor celor ce vor să se mântuiască.

Ceea ce se poate vedea din întâmplarea de mai sus de faptul că de mai multe ori mai mulţi dintre noi nu suntem conştinţi de ceea ce se poate spune diferenţa dintre viaţa duhovnicească şi viaţa morală. Acest lucru este un fapt pe care de mai multe ori lumea din jurul nostru nu îl i-a în considerare. În viaţa duhovnicească se poate spune că moralitatea şi viaţa duhovnicească sunt două stadii cât se poate de separate sau mai bine bine spus distincte. În acest sens, trebuie să fim conştienţi că un om duhovnicesc de mai multe ori nu este conştient de ceea ce se poate spune sensul sau realitatea diferenţei dintre moralitate şi viaţa duhovnicească. După ce omul a ajuns să fie moral se poate spune că el se poate orienta în spre a devenii un om duhovnicesc. Acest lucru este un mare adevăr de care trebuie să ţinem cont şi pe care trebuie să îl avem în vedere. În acest sens se poate spune că realitatea a demonstrat că de mai multe ori sunt foarte mulţi care consideră că a fii un om religios, a fii un om moral şi a fii un om duhovnicesc sunt lucruri identice sau la fel de bine egale. În această carte vom insista mai mult că aceste lucruri nu sunt egale ci se poate spune că există o separaţie sau mai bine spus o diferenţă dintre ele care este cunoscută pentru cei care îşi i-au în serios viaţa duhovnicească. Diferenţa dintre aceste trei categorii antropologice se poate spune că este diferenţa dintre vârstele omului: copilărie, adult şi bătrâneţe. Ele sunt prin urmare stadii cât se poate de diferite şi de separate.[5]

Ceea ce vom insista foarte mult în această carte este că de mai multe ori antropologia este văzută în timpurile noastre ca şi o ştiinţă care se poate spune că nu are nici un fel de legătură sau mai bine spus nici un fel de implicaţie cu lumea duhovnicească. Acest gen de mentalitate se poate spune că este foarte la modă. Adevărul este că se vorbeşte foarte mult în zilele noastre despre om fără să se vorbească despre antropologie. Sunt foarte puţini cei care ştiu ceea ce este antropologia. La fel cum există ştiinţe care studiază anumite lucruri cum este matematica ce studiază numerele, filologia care studiază literele, geografia care studiază formele de relief sau istoria care studiază trecutul umanităţii şi se poate spune

5 Paul Evdokimov, *Vârstele vieţii spirituale* (Bucureşti, 1993).

că există şi antropologia care studiază ceea ce ţine de om sau mai bine spus tot ceea ce este existenţa omului. Antropologia se poate spune că este un teren fecund care de cele mai multe ori este interpretată greşit şi de ce nu manipulată. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori a situat antropologia într-un fel de gâlceavă. Sunt mai multe curente şi tendinţe ştiinţifice care se poate spune că de mai multe ori au susţinut un fel de antropologie proprie. După cum am spus, meseria de antropolog de mai multe ori se poate spune că a fost o meserie cât se poate de mult ciudată pentru lumea de azi. Trebuie să ştim că fenomenul uman este cât se poate de mult un lucru sau o realitate pe care trebuie să o studiem în mod ştiinţific. Acest lucru înseşi a fost cât se poate de mult faptul care a dat naştere la mai multe curente ştiinţifice în cadrul antropologiei. Poate una dintre cele mai cunoscute tendinţe în acest sens a fost evoluţionismul care a fost o doctrină ştiinţifică care explica existenţa şi apariţia omului fără de Dumnezeu. În zilele noastre se poate spune că evoluţionismul a fost evitat şi respins.[6]

Antropoligia după cum am spus este de mai multe ori prezentă în lumea noastră prin mai multe modalităţi şi mai multe moduri de a fii. Aceste lucruri se poate spune că este cât se poate de mult definitorii existenţei omului şi a vieţii sale. Orice om se poate spune că are cunoştinţe generice de antropologie. Cu toţii ştim în acest sens de marile problematici care îl preocupă pe om: economie, istorie, sănătate, cultură sau sociologie. Acest lucruri se poate spune că de mai multe ori au fost fapte care au fost studiate de mai multă lume dar fără să fie legate de antropologie. De mai multe ori se poate spune că antropologia a fost definită în sine ca şi umanism. Sunt în acest sens mai multe opinii care se poate spune că au considerat că umanismul este cât se poate de mult echivalentul practic al antropologiei. Acest lucru se poate spune că este fals. Ceea ce trebuie să ştim este că umanismul este un fel de curent care de cele mai multe ori nu Îl pune pe Dumnezeu în centrul existenţei umane ci mai multe el pune omul. În acest sens se poate spune că umanismul şi antropologia nu sunt indentice sau la fel de bine nu sunt ştiinţe identice. De mai multe ori curentele umaniste au accentuat numai existenţa omului fără să mai ţină cont de originea spirituală a omului care este Dumnezeu. Umanismul se poate spune că poate fii definit mai mult ca şi antropocentrism şi nu ca şi antropologie. Sunt în acest sens mai multe curente antropocentrice în lumea noastră care se poate spune că de cele mai multe ori susţin şi menţin ceea ce se poate spune sensul şi expresia omului ca şi o fiinţă independentă sau mai bine spus autonomă faţă de Dumnezeu. Acest lucruri se poate spune că trebuie să le avem în vedere şi la fel de bine trebuie să le înţelegem în contextul lor esenţial. Aceste lucruri după cum am spus sunt cât se poate de mult fapte şi realităţi care de mai multe ori sunt contestate în zilele noastre. Sunt mai mulţi care cred că antropologia nu are o origine în Dumnezeu ci mai multe în ceea ce se poate spune lumea ştiinţifică. Ceea ce vom vedea în această carte este că în sine antropologia este o ştiinţă care în sine are origini duhovniceşti sau spirituale. Antropologia ca şi ştiinţă care îl studiază pe om se poate spune că este un lucru sau o realitate care ţine foarte mult de existenţa lui Dumnezeu. Dumnezeu este

6 După cum am spus, este cât se poate de fals faptul că omul este produs al evoluţiei. Acest lucru se poate spune că este un postulat la mai multe cureşte ştiinţifice din zilele noastre. Omul este o fiinţă care este creată de Dumnezeu şi prin urmare o forţă sau o putere supranaturală este cea care stabileşte parametrii în care îşi duce viaţa omul în această lume. În acest sens, se poate spune că originea antropoligiei este cât se poate de mult una spirituală sau mai bine spus duhovnicească fiindcă Dumnezeu este în Sine o fiinţă spirituală. A definii omul pe temeiul simplu şi pur al ştiinţei şi al evoluţiei se poate spune că este o concepţie antropologică ce în cele din urmă sfârşeşte în ateism.

cel care se poate spune că a iniţiat creaţia omului şi la fel de bine dacă este să ne întrebăm cine este autor al antropologiei se poate spune că este Dumnezeu însuşi.[7] Ceea ce trebuie să ştim este că viaţa duhovnicească ne plasează într-un alt plan al existenţei. Vom ilustra acest lucru cu o întâmplare mai puţin cunoscută care ne vine din Muntele Athos, Grecia.

În anul 1980 Părintele Andrei, fost stareț al Mănăstirii Sfântul Pavel, se afla la metocul mănăstirii, la Monoxilitis, la intrarea în Sfântul Munte, unde se văd trei stânci (*tris adelfia*). Într-una din zile, Părintele Andrei, coborându-se la malul mării să adune lemne, a văzut o femeie în negru stând pe o piatră şi având în mână trei cărți. Dar ochii părintelui erau ținuți să nu înțeleagă că este Maica Domnului. Când a văzut-o, părintele Andrei a rămas nedumerit. S-a apropiat de ea și a întrebat-o:

-Cine ești și ce faci aici? Poate ai nevoie să te ajut cu ceva!

Atunci Maica Domnului i-a zis:

-Eu sunt Stăpâna acestor locuri. Într-o carte îi scriu pe cei care vin în Sfântul Munte și rămân pentru totdeauna, în a doua pe cei care vin și se nevoiesc un timp, apoi pleacă, iar în a treia pe cei care doar vizitează și pleacă.

Părintele Andrei a privit-o nedumerit și luându-și lemnele a plecat spre casa unde locuia. S-a dus apoi în bisericuță să-și facă Vecernia. Când s-a uitat la icoana Maicii Domnului a tresărit: avea același chip ca femeia pe care o întâlnise. Atunci i s-a deschis mintea și a înțeles vedenia. A ieșit în grabă din biserică și a plecat spre mare. Când a ajuns, nu a mai găsit-o. Cu lacrimi în ochi a rugat-o pe Maica Domnului să i se arate din nou. Pe când se ruga a simțit o mireasmă foarte plăcută, dar pe Maica Domnului nu a mai văzut-o.

Acest lucru se poate spune că demonstrează că există o viaţă duhovnicească ce nu se guvernează după legile sau mai bine spus după categoriile acestei lumi. Acest fapt se poate spune că este cât se poate de mult o realitate şi un lucru care de mai multe ori este mai greu de înţeles pentru cei care nu sunt iniţiaţi în viaţa duhovnicească. Viaţa duhovnicească de cele mai multe ori se poate spune că se bazează pe ceea ce am putea denumii o contradiţie dintre puterile binelui şi cele ale întunericului. Sfânta Maria este o persoană care s-a arătat la mai mulţi părinţi duhovniceşti şi mai ales la călugări din zilele noastre. Acest fapt este un lucru de care cei care nu au nici un fel de viaţă duhovnicească se poate spune că de mai multe ori nu ţin cont.[8] Viaţa duhovnicească se poate spune că are avantajul ca de mai multe ori să ne pună în legătură sau mai bine spus în conecţie cu originile antropologiei. Antropologia este un lucru cât se poate de evident şi cât se poate de clar. După cum am spus este cât poate de mult că antropologia se leagă cât se poate de mult de lumea viruţilor sau mai bine spus a calităţilor duhovniceşti la care ajunge un om. Este cât se poate de adevărat că în om

7 Preot Dr. *Vasile Răducă*, *Antropologia Sfântului Grigore de Nyssa*. *Căderea în păcat şi restaurarea omului*, (Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1996).

8 De mai multe ori se poate spune că viaţa duhovnicească ne pune în legătură cu o lume care este cunoscută misticii şi misticilor. Aceste lucruri se poate spune că sunt realităţi pe care trebuie să le avem în vedere. Spiritualitatea se poate spune că este un lucru care îşi are originea în Dumnezeu fiindcă după cum am spus, Dumnezeu a creat nu numai o lume materială ci o o lume spirituală. Această lume spirtuală omul nu o percepe cu simţurile sale ci mai multe cu ceea ce am putea spune cu sufletul său. Aceste lucruri după cum am spus sunt fapte pe care de mai multe ori sunt experimentate de cei care ajuns să ducă o viaţă duhovnicească.

există o contradicţie sau mai bine spus un conflict în ceea ce priveşte viaţa duhovnicească şi viaţa depravată. Omul este liber să opteze între o viaţă duhovnicească şi o viaţă depravată sau mai bine spus o viaţă a viciilor. Se poate spune că viaţa vicilor este cât se poate de mult o existenţă non-atropologică. Acest lucru este aşa fiindcă după cum am spus viaţa antropologică îşi are originea în Dumnezeu. Prin urmare, acest lucru este un fapt cât se poate de adevărat şi de real atunci când ne raportăm la originea omului. Antropologia după cum am spus este o ştiinţă care îşi propune să definească esenţa şi originea omului. Ceeea ce vom vedea este că această origine nu poate fii găsită sau la fel de bine nu poate fii definită dincolo de ceea ce înţelegem prin viaţa viruţilor sau mai bine spus viaţa duhovnicească. Acest lucru se poate spune că este un fapt care ne plasează între viciu şi virtute. În termenii lui Panaiotis Nellas se poate spune că viaţa viciilor, este o *viaţă a maceraţiei* sau mai bine spus o viaţă a distrugerii condiţiei umane.[9] Vom demonstra în această carte faptul că o antropologie veritabilă nu poate fii făcută şi nici efectuată dincolo de ceea ce am putea spune condiţiile unei vieţi duhovniceşti. Acest lucru îl afirmăm pe fondul la mai multe antropologii degenerescente care există în timpurile noastre. În cele din urmă o antropologie veritabilă se poate spune că nu poate fii separată de conceptul de virtute şi de virtuţi creştin ortodoxe.

Ceea ce am dorit cel mai mult în paginile acestei cărţi să punem în faţa cititorului o carte care să îl susţină în drumul său creştin ortodox care să ne ducă cât se poate de mult la o înţelegere superioară şi exemplară a ceea ce înseamnă să cultivăm viaţa duhovnicească. În acest sens paginile acestei cărţi sunt menite să ne demonstreze că viaţa duhovnicească nu este o experienţă cât se poate de singulară sau mai bine spus una care ajunge să îl singularizeze pe om ci se poate spune că ea este un lucru care ne duce în spre o viziune plenară a vieţii. Acest lucru este negat de mai multe ori în zilele noastre dar ceea ce trebuie să ştim este că glasul celor care doresc să ajungă să aibă o viaţă duhovnicească trebuie să fie mult mai bine ascultaţi şi mult mai bine luaţi în considerare. De cele mai multe ori se poate spune că acest lucru nu are loc în zilele noastre. Prin urmare, este bine să ştim că viaţa duhovnicească este foarte mult ceea ce am putea denumii ca şi antropologia creştin ortodoxă. Suntem într-un timp în care ne sunt preznetate mai multe categorii şi mai multe sensuri ale antropologiei. Acest lucru se poate spune că este negativ şi nu este un lucru care ne duce la o viziune unitară şi cât se poate de mult unificatoare. Avem nevoie în zilele noastre de o antropologie creştin ortodoxă care să ne situzeze cât se poate de mult în trăierea şi în duhul creştin ortodox. Sunt mai mulţi care consideră că viaţa duhovnicească nu este în nici un caz un lucru care ne face să trăim şi să experimentăm ceea ce am putea spune sensul existenţei. Acest lucru este un fapt pe care îl vom investiga mai mult în rândurile de faţă. Cu toţii suntem interesaţi de tematica şi de problematica omului fiindcă după cum am spus suntem oamenii şi avem umanitatea în comun.[10]

CAPITOLUL 1

OMUL DUHOVNICESC ŞI OMUL PĂTIMAŞ

9 Panaiotis Nellas, *Omul animal îndumnezeit* (Sibiu, 1994).

10 Nikos Matsoukas, *Introducere în gnoseologia teologică* (Editura Bizantină: Bucureşti, 1997).

După cum am mai afirmat omul este o fiinţă liberă. Prin urmare, în acest interval de timp pe care el îl duce în viaţa sa pământească el este liber să aleagă modul sau genul de viaţă pe care îl doreşte. Aşa se face că nu toţi aleg să fie oameni duhovniceşti şi oameni ai virtuţilor ci de cele mai multe ori se poate spune că sunt foarte mulţi care aleg să meargă pe o cale străină de viaţa şi de credinţa în Dumnezeu. Ce se întâmplă cu omul care se poate spune că refuză să urmeze căi virtuţilor şi a binelui? Acest om se poate spune că este un om care este căzut din punct de vedere moral şi de cele mai multe ori el ajunge la ceea ce am putea spune o viaţă a păcatului. Când păcatul ajunge de se permanentizează în om se poate spune că omul ajunge la viaţa patimilor. Acest lucru este o realitate şi un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. În acest sens trebuie să afirmăm că omul virtuţilor este foarte departe de omul pătimaş. Formele de manifestare ale omului pătimaş se poate spune că de cele mai multe ori duc la o „cultivare” a vicilor. Există în acest sens două categorii de oamenii care se poate spune că ajung să cultive viciul: prima categorie sunt oamenii care nu sunt conştienţi că există o cale a viciului şi a doua categorie care se poate spune că este mult mai periculoasă, este categoria în care oamenii sunt conştienţi de viaţa viciului şi se poate spune că ajung de practică viaţa vicilor în mod voit sau voluntar.[11]

Prin urmare, ceea ce vom evidenţia în aceste rânduri este faptul că omul duhovnicesc este un om care stă în atagonie cu omul pătimaş care de cele mai multe ori se poate spune că face răul în mod conştient. Acest lucru a fost de mai multe ori negat de cei care evident sunt adepţii păcatului. Păcatul este un lucru cât se poate de adevărat şi el de cele mai multe ori îşi cere drepturile în viaţa ficăruia dintre noi. Când păcatul învinge în om se poate spune că el ajunge de nu mai funcţionează firesc ci omul devine un om al patimilor. Ştim că părinţii ortodoxiei din vechime au categorisit calea patimilor în om ca fiind împărţită în 7 categorii, împărţire care este cunoscută în sens popular ca şi cele şapte păcate capitale: 1. Lăcomia, 2, Iubirea excesivă de bani şi de averi, 3. Mânia, 4. Tristeţea sau plictisul, 5. Invidia sau ura semenilor, 6. Desfrânarea sau adulterul 7. Mândria sau slava deşartă. Această împărţire se poate spune că a dominat din cele mai vechi timpuri gândirea creştină şi se poate spune că ea este numai un fel de început al categorisirii păcatelor capitale la care poate ajunge un om. Sfinţii părinţi fac în acest sens o distincţie dintre păcat şi patimă. Păcatul este făcut numai o singură dată în timp ce patima de cele mai multe ori ajunge de se permanentizează în om. Prin urmare, după sfinţii părinţi se poate spune că patima este păcatul permanent. Acest lucru după cum am spus se manifestă în mai multe feluri dar în aceste rânduri vom insista mai mult pe ceea ce am putea spune fumat şi băut. Ceea ce s-a putut vedea este că atunci când omul se apucă de fumat şi de băut, începe cu foarte puţin şi ajunge să nu mai poată trăi fără fumat şi alcool. Acest lucru este o realitate. Este cât se poate de adevărat în acest sens că omul nu poate să fie duhovnicesc atunci când este stăpânit de patimi şi de vicii. Acest lucru este negat de mai multe ori dar ceea ce trebuie să ştim

11 Când omul este conştient de viciu sau de patimile pe care le practică [fumat, alcool, desfrânare, furt, lăcomie, homosexualitate etc] se poate spune că el devine pervers. Pervesiunea de cele mai multe ori se poate spune că este diferită de păcat prin faptul că este făcută conştient. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont în contextul unei lumi care de mai multe ori se poate spune că păşeşte pe o cale a vieţii confuză şi cât se poate de mult inconştintă. Pervesiunea se poate spune că este răul făcut în mod conştient şi în mod intenţionat. Acest lucru este marea diferenţă dintre perversiune şi păcatul simplu.

este că toţi sfinţii ne vorbesc despre păcat şi de patimă ca şi lucruri care îl separă pe om de Dumnezeu şi care la fel de bine îl duc pe om departe de viaţa duhovnicească. Ce se întâmplă atunci cu un om care ajunge să ducă o viaţă duhovnicească? Există o întreagă lume a vieţii duhovniceşti sau a vieţii virtuţilor.[12]

În Grecia s-au întâlnit odată trei foşti colegi de şcoală. Unul devenise consilier al președintelui, altul învăţător şi al treilea se făcuse grădinar. Când se aşezară să discute între ei, ajunseră să vorbească şi despre dorinţele pe care le aveau pentru această viaţă, şi chiar şi ei constatară că totdeauna aveau dorinţe pentru ziua următoare, deoarece erau în vârstă şi fiecare zi li se părea drept un dar deosebit.

- Îmi doresc pentru ziua de mâine, spuse consilierul, o ceaşcă de porţelan plină cu ceai delicios şi un cal sprinten şi frumos. Nimic mai mult nu-mi doresc.

- Eu, spuse învăţătorul, îmi doresc o ceaşcă plină cu ciocolată topită şi ochi buni pentru a putea citi o carte bună.

- Şi eu, spuse grădinarul, îmi doresc pentru ziua de mâine ca soarele să răsară ca şi până acuma, ca izvorul din care zilnic beau să nu sece şi ca păsările din copacii cu ale căror fructe mă hrănesc să cânte.

În acea noapte a avut loc în Grecia un mare cutremur de pământ. Când consilierul a vrut să bea ceai a doua zi, nu a putut deoarece ceaşca de porţelan zăcea spartă pe jos. Şi când a vrut să încalece pe calul cel frumos şi sprinten, nu a putut, căci pereţii se prăbuşiseră şi calul muri. Învăţătorului îi merse la fel. Când a vrut să bea ciocolata topită, nu a putut fiindcă ceaşca era spartă. Când vru să citească o carte, nu putu deoarece biblioteca se prăbuşise şi toate cărţile luară foc. Numai grădinarului îi merse altfel. Când se trezi, soarele răsări precum îşi dorise. Când merse la izvor pentru a bea apă, aceasta încă mai curgea şi când merse în grădină, mai găsi pomii cu mere şi pere în picioare, iar în ramurile lor păsările cântau ca mai înainte. De aceea, spune un proverb:

- Cine îşi doreşte cel mai puţin și cel mai pe placul lui Dumnezeu pentru a doua zi, acela va fi cel mai fericit.

Prin urmare, este cât se poate de adevărat că de cele mai multe ori există mai multe gradaţii în lumea noastră. În lumea publică sau în cea civilă se poate spune că acest fel de gradaţii de cele mai multe ori este definit sau mai bine spus este înţelasă în funcţie de clasa socială din care un anumit om face parte. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori nu afectează în nici un fel sau mai bine spus nu are nici un efect în ceea ce priveşte viaţa morală sau viaţa duhovnicească a persoanelor. Spiritualitatea ortodoxă se poate spune că priveşte lumea şi pe oameni diferit. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl evidenţiem.[13] Se poate spune că de mai multe ori gradaţiile pe care

12 Andrei Andreicuţ, *Dinamica despătimirii* (Alba Iulia, 2001).

13 Omul este o fiinţă care după cum am spus are capacitatea de a fii sau nu în legătură cu Dumnezeu. Acest lucru se poate spune că este ceea ce defineşte existenţa lui ca şi fiinţă. Ceea ce trebuie însă să ştim este că nu este destul numai „legătura” omului cu Dumnezeu ci se poate spune că mai este nevoie de ceea ce am putea spune faptele care derivă din acest fel de comuniune. De cele mai multe ori acest lucru este trecut cu vederea şi la fel de bine este privit ca fiind unul fără de importanţă sau la fel de bine fără de funcţie. Toţi cei care au ajuns la comuniunea cu Dumnezeu se poate spune că au dat mărturie despre sfinţenia lui Dumnezeu. Dumnezeu este în acest sens personificarea sfinţeniei înşesi din care pleacă sau din care există toată sfinţenia.

le facem în viaţa noastră sunt cât se poate de arbitrare sau la fel de bine sunt cât se poate de mult valabile numai în ceea ce îl priveşte pe om. Ceea ce de mai multe ori pare cât se poate de firesc şi de natural la om se poate spune că este departe de a fii aşa la Dumnezeu. Acest lucru s-a dovedit prin faptul că Dumnezeu Tatăl este cel care a făcut din cruce, un instrument de tortură şi de durere un instrument care poate duce la mântuirea omului. Spiritualitatea ortodoxă se poate spune că este cât se poate de mult concludentă în ceea ce priveşte modul în care este trăită sfinţenia şi tot ceea ce ţine de sfinţenie în viaţa noastră. Omul duhovnicesc se poate spune că este un om de încredere, un om care este dominat de sentimentul seriozităţii şi care i-a religie şi tot ceea ce ţine de religie în serios. De cele mai multe ori după cum am spus omul duhovnicesc este în antiteză sau mai bine bine spus în antagonie cu omul viciat. Omul viciilor se poate spune că nu este un om care este interesat de Dumnezeu ci de cele mai multe ori este un om cât se poate de mult centrat sau mai bine spus axat pe plăceri. În acest sens, omul pătimaş este un om care are o concepţie hedonistă despre viaţă. Acest lucru înseamnă că omul pătimaş este un om care este guvernat de tot ceea ce aduce plăcere. Plăcerea se poate spune că este ceea ce defineşte modul de viaţă al omului pătimaş. Ceea ce mai puţini oameni pătimaşi ştiu este că de cele mai multe ori plăcerea este un lucru iluzoriu sau mai bine spus ea este un fapt care de mai multe ori este o simplă iluzie.[14]

Adevărul este că lumea în care trăim de mai multe ori este o lume care ne obişnuieşte să trăim un mod de viaţă pătimaş. Dacă ne vom uita mai bine în jurul nostru vom putea vedea acest lucru: publicitate care de mai multe ori ne îndeamnă la băuturi alcoolice fără de măsură, plăcerea senzorială şi erotică a trupurilor frumoase, lăcomia la unele produse alimentare, violenţa de limbaj şi multe altele. Ceea ce este paradoxal în zilele noastre este faptul că de mai multe ori suntem învăţaţi să trăim într-o lume care de cele mai multe ori consideră că patima erotică este un mod comercial de a fii. De mai multe ori chipul erotic se poate spune că domină modul de a fii şi a gândii al omului modern. Acest lucru trebuie să spunem că este un lucru trist. Erotismul şi de mai multe ori pornografia sunt cât se poate de mult forme de manifestare ale omului pătimaş. Ceea ce trebuie să ştim este că de mai multe ori omul pătimaş nu este capabil să se ridice la un stadiu sau la o capacitate de viaţă mai profundă şi mai duhovnicească şi acest lucru se poate spune că se termină prin a îl face sclav plăcerilor trupeşti. Plăcerile trupeşti după cum am spus de mai multe ori se pot interpune între om şi Dumnezeu.[15] După cum se poate vedea atunci când omul devine pătimaş el nu mai consdieră cine este autorul plăcerilor ci se poate spune că de cele mai multe ori el ajunge să facă din plăcere un scop în sine. Acest lucru după cum am spus are loc de mai multe ori în zilele noastre. Viaţa patimii se poate spune că de mai multe ori ajunge să îl

14 Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea ortodoxă: ascetica şi mistica* (Bucureşti, 1992).

15 Au fost mai mulţi sfinţi părinţi care au vorbit de ceea ce este sau mai bine spus de modul în care este înţeleasă plăcerea în viaţa omului. După cum ştim în mod instictual omului caută plăcerea şi evită durerea. Acest lucru este un principiu universal. Plăcerea nu este însă scopul vieţii ci trebuie să fim conştienţi că de cele mai multe ori plăcerea este cea care domină viaţa la mai mulţi dintre noi. Este de remarcat aici că există o diferenţă dintre plăcerea pătimaşă şi plăcerea duhovnicească. În acest sens plăcerea unei imagini erotice nu este identică cu plăcerea de a mânca un fruct. Acest lucru a fost de mai multe ori tema la mai multe controverse în zilele noastre.

distrugă pe om. Se cunosc în acest sens mai multe modalităţi mai puţin ortodoxe ale patimii. Una dintre aceste patimi se poate spune că este „comportamentul războinic.” Sunt mai mulţi oameni care vrem sau nu vrem găsesc o adevărată plăcere în război. Se duc de mai multe ori mari războiae în zilele noastre în care se poate spune că se manifestă setea de stăpânie şi de dominaţie asupra semenului.

În acest sens, trebuie să evidenţiem că de mai multe ori războiul este un fel de manifestare a omului pătimaş. Omul pătimaş ajunge de cele mai multe ori de îşi absolutizează patimile şi se poate spune că în acest sens de mai multe ori ajunge de urăşte pe cei care nu sunt ca şi el. Sunt foarte multe pretexte care duc la război dar ceea ce trebuie să ştim este că de cele mai multe ori cauza războiului este de cele mai multe ori patima: dorinţa de putere, dorinţa de a dominaţie, dorinţa de a te îmbogăţi rapid şi urgent, dorinţa de a îi vedea pe ceilalţi că se pleacă în faţa ta. Sunt mai mulţi care ne spun că aceste trăsături sunt cât se poate de mult tipice pentru lumea antică şi că ele nu mai sunt actuale pentru lumea de azi. În realitate vom vedea că acest lucru nu este adevărat. Natura umană se poate spune că este aceiaşi după cum o ştim din vechime sau din antichitate. O formă a patimii se poate spune că este războiul de cucerire. De mai multe ori se poate vedea că lumea în care trăim este divizată de războaie şi de neînţelegeri. Aceste lucruri se poate spune că sunt realităţi peste care nu putem trece atât de uşor. Există în acest sens de mai multe ori în unii dintre semenii noştrii o sete de a face sau mai bine spus de a crea război. Acest lucru se poate spune că a fost văzut şi realizat de mai multe ori. Sunt mai mulţi care se poate spune că se hrănesc din ura faţă de cei din jur. Acest gen de comportament trebuie să ştim că este propriu sau mai bine spus este tipic pentru oamenii pătimaşi. Deşi este negat acest lucru, comportamentul războinic este un comportament care de cele mai multe ori ajunge să ne domine şi el se defineşte pe sine ca şi un melos tipic omului pătimaş. Mânat de furia războiului de mai multe ori omul pătimaş a făcut greşeli pe care mai apoi l-a regretat dar deja a fost prea târziu. Aceste lucruri se poate spune că sunt realităţi pe care trebuie să le avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont atunci când vorbim despre omul pătimaş. În acest sens, deşi sunt mai multe păreri contrare trebuie să ştim că războiunicul este un om pătimaş şi care este departe de a fii un om duhovnicesc. Faptul evident este negat dar el este adevărat şi cât se poate de real în lumea noastră.[16]

Un duhovnic trebuia odată să ţină o predică într-un penitenciar. Zile întregi căută cum şi despre ce să le vorbească puşcăriaşilor pentru a le mişca inimile. În sfârşit, sosi ziua şi, cum intră în sală, care era foarte friguroasă, observă feţe ironice. În timp ce urcă la amvon, rosti o rugăciune către Duhul Sfânt. La penultima treaptă, preotul se împiedică şi se rostogoli. Auditoriul izbucni în hohote de râs. Pe moment, preotul simţi o mare durere şi ruşine. Totuşi sări deodată în picioare şi, şchiopătând, urcă vioi treptele. Adresându-se celor din faţa sa, le spuse cu zâmbetul pe buze:

- Prietenilor, tocmai pentru asta am venit la voi. Voiam să vă arăt că putem să ne ridicăm (din păcat) atunci când cădem !

După cum am spus este cât se poate de adevărat că de cele mai multe ori între virtute şi păcat este cât se poate de mult o contradicţie extrem de mare. Acest lucru după cum am spus de mai multe ori este contestat în zilele noastre şi se pot auzi de mai multe ori voci care ne spun că în cele din urmă nu are nici un fel de importantă şi nici un fel de semnificaţie ce fel de viaţă ducem: o viaţă a virtuţii sau o viaţă a păcatului.

16 Nicolae Paulescu, *Instincte sociale, patimi şi conflicte. Remedii morale* (Credinţa strămoşească, 2009).

Ceea ce trebuie să ştim este că odată ce păcatul este săvârşit de cele mai multe ori el ajunge să îi contamineze şi pe cei din jurul nostru. Păcatul este contagios. De cele mai multe ori se poate spune că oamenii viciaţi sau mai bine spus oamenii pătimaşi de cele mai multe ori ajung să stea împreună.[17] Este prin urmare adevărat că în plan duhovnicesc de cele mai multe ori lumea se împarte în două. Acest lucru se poate spune că este un fapt sau o realitate care de mai multe ori compartimentează lumea în care trăim. Se poate spune că un alt aspect al comportamentului pătimaş este agresivitatea sau violenţa. De cele mai multe ori răul care este izvorul a tot ceea ce este pătimaş se poate spune că este violent. Violenţa se poate spune că de mai multe ori este o formă de exteriorizare a omului pătimaş. Omul pătimaş în sine se poate spune că nu este un om al păcii ci de cele mai multe ori se poate spune că el dacă este un om al păcii o face doar formal şi doar de ochii celor din jur. Acest lucru se poate spune că ne descoperă un alt gen de a privii şi de a vedea pe omul pătimaş.

Patima şi păcatul de mai multe ori s-au impus în lumea noastră prin ceea ce am putea spune violenţa. Acest lucru este bine să îl ştim. Omul care este sub influenţa băuturilor alcoolice de mai multe ori se poate spune că ajunge să se manifeste violent. În acest sens, se poate spune că de mai multe ori lumea noastră suferă de ceea ce este şi de ceea ce cunoaştem ca şi violenţa domestică. De mai multe ori patima se impune în lumea noastră prin violenţă. Acest lucru este o realitate care a fost constatată de mai mulţi antropologi din vremurile noastre. După cum am spus, complexul uman este un lucru care de mai multe ori îşi rezolvă problemele pe cale amiabilă. Acest lucru însă nu este valabil şi în cazul celor care sunt violenţi sau mai bine spus a violenţei. Violenţa este un lucru care de mai multe ori este o formă de manifestare a omului pătimaş. Patima se poate spune că este în sine violentă fiindcă ea nu este conformă sau mai bine spus ea nu este firească naturii umane. Aceste lucruri de mai multe ori se poate spune că sunt contestate şi negate de cei care susţin viaţa patimilor. Viaţa patimilor trebuie să ştim că este cât se poate de mult decandentă şi de cele mai multe ori ea este o existenţă parazitară. Aceste lucruri după cum am spus sunt cât se poate de mult realităţi care de cele mai multe ori definesc şi contureează ceea ce este patima în viaţa lumii. După cum am spus, în timp ce vitutea se manifestă prin pace şi prin înţelegere, patima este cât se poate de mult o realitate cât se poate de mult ce se manifestă prin violenţă şi agresivitate. Sunt în acest sens mai multe mode în lumea noastră care de cele mai multe ori ajung să devină dominante în zilele noastre. Sunt mai multe conştiinţe denaturate în zilele noastre care se poate spune că ne învaţă cu un mod de viaţă agresiv şi violent. Patima se poate spune că este violentă. Beţivul de mai multe ori atunci când nu are băutura sa el ajunge să devină sau să recurgă la acte de violenţă faţă de cei din jur. Aceste lucruri se poate spune că sunt realităţi ale lumii în care trăim şi pe care trebuie să le tratăm ca atare. Violenţa şi patima se poate spune că sunt două realităţi care de cele mai multe ori sunt complementare una alteia. Acest fapt de mai multe ori ajunge să contureze ceea ce este sau modul în care este exprimată şi trăită de omul pătimaş. După cum am spus, de cele mai multe ori se poate spune că oamenii pătimaţi

17 Este de amintit aici că între îngeri şi diavoli nu mai există nici un punct comun. Spre deosebire de religiile dualiste creştinismul ortodox este o credinţă care afirmă că din liberă voinţă şi din liberă algere aproape o treime dintre îngerii lui Dumnezeu au ales calea răului sau mai bine spus au ajuns să devină fiinţe ale răului. După cum am spus şi cu alte ocazii răul nu este originar de la noi sau din lumea noastră ci el a existat antecendent şi mai înainte de lumea noastră. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori ridică cu sine ceea ce am putea spune tensiunea dintre bine şi rău şi dintre îngeri şi diavoli.

sunt oamenii care sunt agresivi şi cât se poate de negativi faţă de lumea din jur. Aceste lucruri se poate spune că sunt dependente una de alta: patima este un lucru care se defineşte pe sine prin agresivitate. Se poate spune că de mai multe ori sunt foarte mulţi cei care susţin că patima sau mai bine spus ceea ce psihologia contemporană denumeşte ca şi comportametul adictiv nu este în nici un fel legată de violenţă. Adevărul este însă de altă natură şi la fel de bine de alt gen de orientare. Se poate spune că de cele mai multe ori patima este un lucru care deşi nu începe prin violenţă se poate spune că în cele din urmă ajunge la violenţă.[18]

După cum am spus, se poate spune că de cele mai multe ori patima şi omul pătimaş afişează în jur sau la fel de bine în mediul extrem un gen de comportament dinamic. Dacă este să vorbim despre o „dinamică a patimii" se poate spune că ea este de cele mai multe ori una decandetă şi la fel de bine degenerescentă. Acest lucru după cum am spus a fost de mai multe ori experimentat de marii părinţi duhovniceşti. Omul pătimaş se poate spune că este un om care de cele mai multe ori nu este liniştit şi la fel de bine se poate spune că în mare sau în anasamblu de cele mai multe ori patima nu este un lucru care ne linişteşte. După cum am spus, patima este un fapt cât se poate de adevărat şi dacă ne vom uita în jurul nostru vom putea vedea că ea de cele mai multe ori domină şi face ravagii în lumea noastră. Ce putem face în această situaţie? Sfinţii părinţi sunt de părere că omul trebuie să se opună patimilor şi să cultive virtuţile. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori este considerat cât se poate de desuet în timpul nostru unei lumi care de mai multe ori este cât se poate de mult ancorată în plăcere. Ceea ce ne mai spun marii părinţi duhovniceşti este că trebuie să facem o distincţie dintre plăcerea pătimaşă şi plăcerea duhovnicească.[19] Omul pătimaş, după cum am spus de cele mai multe ori este cât se poate de mult un om care este cât se poate de mult ancorat în nelinişte şi la fel de bine se poate spune că el este în sine un om agitat. Acest lucru el îl face din mai multe motive. Se ştie în acest sens că de cele mai multe ori lăcomia este una dintre principalele curse în care care cade omul pătimaş. Prin lăcomie se poate spune că omul ajunge la un fel de stare de avariţie continuă care de cele mai multe ori mege până la obsesie. Omul pătimaş se poate spune că are în plan psihologic un comportament obsesiv. El este realmente obsedat de ceea ce este şi de modul în care este trăit ataşamentul faţă de lucurile lumeşti. În acest sens se poate spune că omul pătimaş este de cele mai multe ori un om care este ancorat în valori şi în principii exclusiv lumeşti. S-a spus în acest sens că de mai multe ori în antichitate şi în vechime omul pătimaş a fost un om care a fost cât se poate de mult cel care şi-a făcut zei după chipul patimilor de care el însuşi suferea. Sunt în acest sens mai multe cazuri de zei antici care se poate spune că erau modelaţi după chipul omului pătimaş. Să ne aducem aminte că mai multe mitologii antice vorbeau de un zeu al

18 William Palmer jr şi Jerri Killian, *Handbook of conflict management* (New York, 2003).

19 Este cât se poate de adevărat că de cele mai multe ori plăcerea pătimală este definită de voluptate. Acest lucru se poate spune că a fost de mai multe ori experimentat şi trăit în lumea noastră. Trebuie să înţelegem patima ca şi un lucru negativ care de cele mai multe ori ajunge de la transformă în sclavi. Acest lucru se poate spune că este o realitate şi un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. în acest sens trebuie să spunem că plăcerea patimii de cele mai multe ori este doar o momeală care este menită să ne ţină captivi în păcat. Sunt mai multe cazuri de mari sfinţi şi de părinţi duhovniceşti care au putut exeprimenta acest lucru. În sine se poate spune că patima este o cangrenă a lumii noastre şi împotriva ei trebuie să ne opunem.

războiului, alte mitologii au vorbit de un zeu al sexualităţii, alte mitologii au vorbit de un zeu al puterii. Aici se poate spune că de mai multe ori sfinţii părinţi au văzut în personificarea pe care au făcut-o mai multe mitologii antice ale patimilor umane în entităţi diavoleşti sau demonice. Patimile care de cele mai multe ori ajung să îl subjuge pe om se poate spune că sunt în ultimă instanţă lucrări ale răului şi ale demonicului. Acest lucru este un adevăr care de mai multe ori este contrazis sau mai bine spus este infirmat de lumea de azi. Lumea de azi consideră de mai multe ori că ceea ce spune religia despre patimi şi despre păcate ca şi realităţi care sunt coordonate de entităţi diavoleşti sunt cât se poate de mult superstiţii. Acest lucru nu este însă adevărat. Sfinţii părinţi vorbesc că pentru fiecare patimă care ajunge de îl subjugă pe om există un diavol care se poate spune că îşi face lucrarea sa cu acest om.

Pentru a scăpa de patimi omul trebuie să facă mai multe lucruri de natură duhovnicească sau mai bine spus să se înduhovnicească. Cum se poate înduhovnicii un om? Un om se poate înduhovnicii aproape la fel cum el a ajuns să se împătimească. Acest lucru se poate spune că omul îl face prin rugăciune, post, credinţă, discuţii duhovniceşti, lecturi din cărţi de religie şi de credinţă şi la fel de bine prin cultivarea virtuţilor. Iată care sunt principalele virtuţi morale pe care trebuie să le cultive omul: 1. înţelepciunea, 2. smerenia, 3. sinceritatea, 4. cumpătarea, 5. răbdarea, 6. perseverenţa sau stăruinţa în bine, 7. blândeţea, 8. pacea, 9. prietenia, 10. iertarea, 11. mila, 12. dreptatea şi 13. hărnicia. Se poate spune că atunci când omul păşeşte pe calea binelui fără nici o îndoială că el ajunge la virtuţi. Am enumerat prin urmare pe principalele virtuţi morale despre care ne vorbeşte creştinismul. Atunci când omul doreşte să renunţe la păcate şi patimi se poate spune că el decide să se statornicească în ceea ce este sau ceea ce sunt virtuţile. Acest fapt după cum am spus este bine să îl ştim şi la fel de bine este cât se poate de indicat să îl avem în vedere. A vorbii despre virtuţi în secolul al XXI-lea este pentru mai multă lume un lucru demodat. Auzim de mai multe ori că ni se spune că Ortodoxia şi credinţa ortodoxă ar trebui să facă un fel de mari încercări să se aclimatizeze unei lumi care este cât se poate de mult în epoca sateliţilor şi a internetului. Aceste lucruri după cum am am spus nu înseamnă că omul este şi un om moral. Se ştie în acest sens că de mai multe ori marile invenţii care într-un fel au ajuns să „revoluţioneze” lumea noastră sunt departe de a fii morale sau mai bine spus legate de moralitate.[20]

Aceste lucruri se poate spune că un în relief ceea ce se poate denumii diferenţa care există între omul pătimaş şi omul virtuţilor. De cele mai multe ori se poate spune că în lumea noastră seculară acest gen de diferenţă nu este de prea multe ori făcută dar acest lucru nu înseamnă că ea nu este existentă. În realitate se poate spune că o altă trăsătură a omului duhovnicesc este seriozitatea. Omul duhovnicesc este un om serios în timp ce omul pătimaş este un om care se poate spune că nu are o aşezare în ceea ce este seriozitatea. Acest fapt a putut fii văzut de mai multe ori. Se poate spune că psihopatia patimii este să facă din om un fel de stare continuă de dependenţă de patima care o practică. După cum am spus, în această stare de cele mai multe ori omul ajunge de se macerează pe sine sau mai bine spus el nu mai are nici un fel de sens în afară de a îşi satisface patima.[21] Prin urmare, se poate spune că patima este cea care de cele mai multe ori ajunge să îl domine pe omul pătimaş. De cele mai multe ori se poate vedea că nici un om pătimaş nu recunoaşte că este pătimaş acest lucru fiindcă de cele mai multe ori conştiinţa le spune celor pătimaşi că ceea ce fac nu este bine. Prin urmare se poate spune că toţi cei care sunt patimaşi ajung de cele mai multe ori într-un stadiu de

20 Nicolae Mladin, *Prelegeri de mistică ortodoxă* (Editura Veritas: Târgu Mureş, 1996).

nepăsare faţă de viaţa virtuţilor. De cele mai multe ori omul pătimaş se poate spune că îi recunoaşte pe cei virtuoşi dar este copleşit de lenea patimii pentru a mai dorii să fie ca şi ei. Prin urmare, conştiinţa se poate spune că îi descoperă pătimaşului stadiul degradant în care se află dar acesta de cele mai multe ori refuză să îşi mai asculte conştiinţa. Acest lucru de mai multe ori duce la un comportament camuflat prin care pătimaşul se poate spune că îşi ascunde propria lui patimă. Ceea ce se poate vedea este că în lumea noastră oamenii pătimaşi de cele mai multe ori ajung să stea unii cu alţii în timp ce oamenii virtuoşi la fel de bine se poate spune că şi ei se grupează unii cu alţii. Acest lucru este aşa fiindcă în cele din urmă patima nu poate sta acolo unde este virtutea. Faptul că între patimă şi virtute nu este nici o legătură ne-o spun cele două moduri diferite de viaţă pe care o duc mai mulţi dintre noi. Ceea ce ne spune Biserica este că nu trebuie să îi judecăm şi să îi categorisim pe oamenii pătimaşi ca fiind paria societăţii ci de cele mai multe ori se cuvine să ne rugăm pentru noi şi pentru întoarcerea lor. Acest lucru se poate spune că îl fac de cele mai multe ori toţi creştinii. Pătimaşul dacă nu a căzut prea adânc în patimile sale se poate spune că se poate întoarce şi în cele din urmă să devină un om al al virtuţii. Acest lucru se poate spune că a avut loc de mai multe ori în lumea noastră.[22] Ceea ce trebuie să ştim este că sunt mai mulţi în zilele noastre care se poate spune că de cele mai multe ori sunt dezinteresaţi în ceea ce priveşte viaţa duhovnicească şi în acest sens de mai multe ori ei ajung să susţină un fel de relativism în ceea ce priveşte diferenţa dintre viciu şi virtute. Acest „relativism duhovnicesc” de cele mai multe ori este justificat şi susţinut prin ceea ce se poate denumii „extremismul religios.” Auzim de mai multe ori că ni se spune că în realitate nu trebuie să fim acoranţi prea mult în viaţa religioasă şi în cea duhovnicească fiindcă acest lucru nu este bine. Sunt mai mulţi agenţi care se poate spune că ajung să relativizeze ceea ce este sau mai bine spus cum este definită viaţa duhovnicească.

Un negustor avea două fiare de plug. Pe unul din ele îl puse la gura unui plug și începu să are cu putere pământul. Pe celălalt îl puse deoparte, lăsându-l la păstrare. Și iată că trecu o vreme, după care, cele două fiare se întâlniră sub umbra casei. Cel de plug strălucea ca aurul în soare, iar celălalt, nu numai că nu avea nici o strălucire, dar rugina îl îmbrăcase într-o haină urâtă, zgrunțuroasă. Atunci, cele două fiare vorbiră între ele:

- E cu putință, oare, să fim atât de desebiți, cu toate că la început ne asemănam atât de mult ? Întrebă fierul ruginit.

Cel lustruit răspuse, cu smerenie, dar și cu tărie:

- De vreme ce se vede, desigur că e cu putință !

- Ce-ai făcut de ești atât de frumos, iar eu am rămas atât de urât? Căci știu bine că tu te-ai ostenit lucrând, pe când eu m-am odihnit în tot acest timp.

Atunci, fierul lustruit zise celui odihnit:

- Tocmai fiindcă te-ai odihnit… Munca m-a păstrat frumos, iar pe tine, odihna te-a

---

21 Omul pătimaş se poate spune că de cele mai multe ori se îndreaptă în spre iraţionalitate. Acest lucru se poate spune că poate fii văzut din ceea ce se poate denumii ca şi comportamentul omului. Patima nu este raţională ci ea se bazează de cele mai multe ori pe impulsuri şi pe instincte. Prin urmare este bine să ştim că în patimă nu există raţionalitate. Ce să înţelegem acest lucru? Înţelegem că omul pătimaş nu este un om care judecă lumea din jur în mod firesc ci de cele mai multe ori el o face numai comnadat de patima careîl stăpîneşte.

22 Dan Siluan, *Hristos după gratii. Calea mea de la delicvent la iconar* (Sibiu, 1999).

sluțit.

Auzind acestea, fierul cel ruginit s-a pus și el, de îndată, pe muncă.

Se poate spune că aceasta este diferenţa fundamentală dintre omul pătimaş pe care o vedem în întâmplarea de mai sus. De cele mai multe ori se poate spune că în viaţa noastră omul caută să ducă o viaţă care să fie lipsită de încercări şi de ispite. Adevărul este că pe omul duhovnicesc de cele mai multe ori tocmai aceste încercări şi ispite sunt cele care ajung să îl fortifice şi să îi confere ceea ce se poate spune trezvia duhovnicească. Sunt mai mulţi care din dorinţa de o viaţă comodă de cele mai multe ori ajung să nu mai facă nimic. În cele din urmă se poate spune că patima nu este deloc activă ci din contră ea este pasivă. Patima este cea care îl face pe om să fie la un anume sens cât se poate de mult pasivi şi să se lase purtat de păcat. Se poate spune că această patimă este cât se poate de mult cea care îl reduce pe om la un parazit sau mai bine spus îl face pe om inefectiv.[23] După cum am spus de cele mai multe ori lumea din jur se poate vedea că de mai multe ori nu face o mare diferenţă dintre omul pătimaş şi omul duhovnicesc. Acest lucru este aşa fiindcă la drept vorbind lumea din jur nu este interesată de ceea ce am putea spune viaţa duhovnicească. Acest lucru face ca de mai multe ori omul duhovnicesc să fie cât se poate de mult asimilat cu mai multe categorii de oamenii care nu au nimic de a face cu patima şi patimile. Prin urmare, se poate spune că acest lucru este o realitate şi un fapt pe care trebuie să îl înţelegem în contextul potrivit. Patima este o realitate care de mai multe ori ne face să nu mai vedem bine lucrurile din jur şi ea este cea care distruge modul în care ne raportăm la lumea din jur. În acest sens se poate spune că există un punct limită dincolo de care nu se mai poate trece în ceea ce priveşte patima.

Se poate spune că la fel cum în bine există unele diferenţe şi în rău se poate spune că sunt acest gen de compartimentări. Există în acest sens ceea ce se poate spune că răul absolut care de cele mai multe ori este o formă clinică de răutate. Răul absolut se poate spune că de mai multe ori corespunde cu ceea ce este sau cu modul în care înţelegem patima sau mai bine spus cu este văzută patima. Se poate spune că patima este de cele mai multe ori o formă de rău. În acest sens este cât se poate de adevărat că nici o patimă nu se prezintă pe sine ca şi un lucru rău ci de cele mai multe ori se poate spune că ele se prezintă pe sine ca şi un lucru bun. Beţivul are mai mult curaj când bea, toxicomanul îşi deschide perspectivele unui univers nou atunci când se droghează, fumătorul simte mai multă vitalitate atunci când fumează, hoţul se bucură de mai multe bunuri materiale atunci când fură sau mâniosul simte mai multă putere atunci când la mânie răcneşte ca şi un nebun. Aceste lucruri se poate spune că pun într-un sens diferit ceea ce este patima şi modul în care văzută patima. După cum am spus de cele mai multe ori patima se prezintă pe sine ca şi un bine mai mare şi la fel de bine ca şi o realitate care de cele mai multe ori aduce mai multe beneficii celui care ajunge un împătimit. Modul în care patima se instalează în noi se poate spune că de cele mai multe ori este extrem de subtil. Patima la fel ca şi ispite vin şi ajung să ne stăpânească

23 Sunt mai mulţi care se poate spune că trăiesc cu ceea ce am putea spune iluzia că patima este un lucru plin de activitate. În realitatete se poate spune că viaţa patimii este un lucru care îl reduce pe om la ceea ce am putea spune un act de dependenţă. Patima este cea care ne aface dependenţi. Este bine să ştim aceste lucruri şi să vedem cât se poate perspectiva a ceea ce sunt patimile. Patimile sunt după unii părinţi duhovniceşti energiile iadului care în cele din urmă duc la pierzania noastră. Acest fapt a fost de mai multe ori atestat fiindcă viaţa patimilor se poate spune că îl centrează pe om pe sine şi evident îl descentralizează de pe a fii orientat spre Dumnezeu.

încetul cu încetul şi niciodată dintr-o dată. Acest lucru se poate spune că este tehnica pe care o face cel rău sau diavolul cu noi cu toţi. Nici un om nu devine pătimaş dintr-o dată ci se poate spune că el se trezeşte ca fiind pătimaş.[24]

Pe o corabie ce străbătea oceanul, călătorea cândva un om cam nervos de felul lui. Într-o zi, îl tortură următoarea idee: Ce ar fi dacă la un moment dat corabia ar suferi un naufragiu? Se sui pe bord unde, plimbându-se îngândurat în sus şi în jos, îl întâlni pe căpitan:

-Sunt în apele acestea stânci? Îl întrebă.

-Da, domnule! Răspunse căpitanul.

-Știi dumneata unde sunt stâncile? Întrebă iarăși.

-Nu, aceasta nu o știu...

Frica omului deveni și mai mare:

-Ce, nu știi aceasta și totuși este așa de liniștit? În orice moment ne putem izbi de una din aceste stânci și suntem pierduți!

Vorbele acestea nu-l scoaseră din sărite pe căpitan, care cunoștea drumul, și care ripostă zâmbind:

-Știu unde este apă adâncă...

Asemenea şi noi! Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu este Calea, Adevărul și Viața; El este Cel care ne călăuzește, pe drumul cel mai drept, curat și frumos, spre Rai. Cei care în viața lor se călăuzesc după învățături greșite și au ca avatar pe întemeietorii de religii proprii, nu vor ajunge la limanul cel ceresc printre prietenii lui Dumnezeu.[25]

Am spus întâmplarea de mai sus pentru a demonstra că de cele mai multe ori drumul nostru ca şi oamenii duhovniceşti nu este uşor fiindcă de mai multe ori noi traversăm o cale în care suntem asaltaţi de patimi şi de păcate. În cele din urmă se poate spune că acest lucru are loc fiindcă numai prin încercări se poate în cele din urmă să ne definitivăm în virtuţi şi în tot ceea ce ţine de virtute. Noi ştim că drumul nostru trebuie să fie unul duhovnicesc şi prin acest lucru se poate spune că în cele din urmă vom reuşii să ne mântuim. După cum am spus, de cele mai multe ori patima şi viciul este cea care îl ţine pe om legat de graniţele acestei lumi şi la fel de bine nu îl lasă pe om să se elibereze de ceea ce se poate spune mediul viciat în care trăieşte. Acolo unde este un mediu viciat se poate spune că oamenii duhovniceşti au cât se poate de multe de îndurat şi este un mediu în care ei vor duce o viaţă grea. Acest lucru s-a putut vedea de mai multe ori. S-a spus de mai multe ori că anturajul în schimbă pe om. În lumea noastră şi mai ales în rândurilor tinerilor s-a putut vedea că de mai multe ori omul a ajuns să fie cât se poate de mult dependent de ceea ce înţelegem prin ataşamentul pe care îl provoacă patimile de anumite obiecte sau lucruri păcătoase. În rândul tinerilor

24 Nicolae Mladin, *Ascetica şi mistica paulină* (Sibiu, 1996).

25 Se poate spune că de cele mai multe ori oamenii care sunt pătimaşi de mai multe ori sunt mult mai predispuşi la alte credinţe şi alte religii fiindcă acest lucru se poate spune că este mult mai benefic pentru ei din punctul lor de vedere. Omul pătimaş se poate spune că este departe de a fii un om care să ţină la credinţa lui şi la fel de bine la viaţa duhovnicească. Sunt mai multe cazuri de oameni care se poate spune că au ajuns la ceea ce este şi la modul în care este definită ortodoxia dar fiindcă au dus o viaţă de patimi în cele din urmă au fost atraşi de alte culte şi de alte religii. Acest lucru se poate spune că este de cele mai multe ori o realitate şi un fapt care are loc cu mai mulţi dintre noi.

din zilele noastre se poate vedea de mai multe ori un interes în magie şi în ocult. Sunt mai multe formaţii rock care se poate spune că popularizează în rândul tinerilor ceea ce se poate spune ocultul şi magia. Magia este un lucru care se poate spune că de mai multe ori a devenit pentru mai mulţi dintre noi o patimă. Sunt mai mulţi magicieni care invocă puteri magice pentru a îşi realiza anumite scopuri. Aceste fapte după cum am spus de mai multe ori ne arată că există cât se poate de multă înşelare în lumea noastră. După cum am spus omul virtuţilor şi omul viciilor sunt două realităţi care stau în antizetă. Ei au moduri de viaţă diferite şi au de mai multe ori viziuni despre existenţă diferite. Totuşi în această lume omul duhovnicesc de cele mai multe ori este făcut să coabiteze sau mai bine spus să trăiască cu omul viciilor. Acest lucru este aşa fiindcă după cum am spus această lume este una care a eşuat în drumul ei de ajunge la Dumnezeu. Sunt mai mulţi care se poate spune că au „dezertat” de la Dumnezeu. Aceste lucruri prin urmare sunt cât se poate de mult realităţi care sunt trăite şi simţite de marii părinţi duhovniceşti. Ceea ce trebuie să ştim este că de mai multe ori există un punct terminal care se poate spune că separă ceea ce este viaţa patimilor de viaţa viciilor. Acest punct terminal se poate spune că este perversiunea. Când omul ajunge la pervesiune care este un viciul conştient se poate spune că el a căzut deplin şi total de partea răului. Este adevărat că toţi oamenii sunt cât se poate de mult conştineţi că nu există nici un fel de legătură dintre viciu şi virtute dar sunt mai mulţi care se poate spune că prin ispitire ajung să fie înrobiţi de anumite patimi. Aceşti oamenii se poate spune că el pot fii eliberaţi prin consiliere şi prin rugăciune. Ce facem atunci cu cei care cad în patimi în mod voit şi în mod voluntar? După cum am spus de cele mai multe ori răul este un lucru care se prezintă pe sine ca şi o faptă bună. Acest lucru este aşa fiindcă dacă răul s-ar prezenta în toată hidoşenia lui nu ar mai fii adoptat de nimeni.[26]

După cum am spus în această lume de mai multe ori sunt mai mulţi care îşi ridică problema omului în plan ştiinţific sau în plan filosofic dar se poate spune că sunt foarte puţini cei care îşi ridică problema omului în sens religios. În sens religios se poate spune că omul are două posibililăti: el poate fii un om al virtuţilor sau poate fii un om al viciilor. Acest lucru se poate spune că definitivează foarte mult modul în care omul există în această lume şi la fel de bine acţiunile pe care el le face pentru a ajunge la drept vorbind la scopul său final. Adevărul este că sunt foarte punţi cei care acceptă că omul poate fii duhovnicesc sau un om al viciilor. De cele mai multe ori omul viciilor primeşte alte denumiri cum sunt omul economic, omul industriei de consum, omul politic şi enumerea ar putea continua. De cele mai multe ori aceste denumiri pe care mai mulţi dintre noi le conferă omului în sens generic se poate spune că nu au nici un fel de tangenţă cu diferenţa dintre omul duhovnicesc şi omul pătimaş. Aristotel era de părere că omul este „un animal sociabil.” Adam Smith ne spunea că „omul este un animal care face negoţ. Nici un animal nu face acest lucru, nici un câine nu face schimb de oase cu altul.” Augustin de Hippo era de părere că „definiţia omului este aceasta: animal raţional muritor.” Mihai Eminescu era de părere că „fiecare om este o întrebare pusă din nou spiritului universului.” Se poate vedea din aceste citate că de mai multă vreme omul este o temă care a ridicat mai multe semne de întrebare. În cele din urmă ceea ce putem spune că este omul este o fiinţă care trebuie să fie definită şi de gradul de viciu sau virtute la care a ajuns. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont.[27]

Este cât se poate de adevărat că s-au dat mai multe definiţii omului dar ceea ce trebuie să ştim este că toate aceste definiţii variază sau mai bine spus sunt oscilante în ceea ce

26 Constantin Pavel, *Problema răului la fericitul Augustin* (Bucureşti, 1937).

priveşte calitatea sau condiţia morală a omului. Platon spunea la un moment dat că „omul este o fiinţă care se află în cautarea înţelesului.” După cum ştim este cât se poate de adevărat că omul trăieşte într-un interval limitat de timp. În acest interval se poate spune că el este chemat să decidă sau să hotărască dacă este un om al virtuţii sau un om al păcatului. Ceea ce se poate vedea este că deşi de mai multe ori unii susţin că sunt oamenii ai vituţii nu fac faptele virtuţii. Virtutea după cum am spus este o stare activă care se manifestă de cele mai multe ori prin fapte bune. Se spune de mai multe ori în zilele noastre că se teoretizează foarte mult despre virtute fără să se pună mult lucru în practică. Acest lucru are loc aşa fiindcă în realitate omul modern sau mai bine spus începând din secolul al XX-lea se poate spune că sunt mai mulţi care au afirmat că diferenţa dintre viciu şi virtute nu este cu adevărat importantă şi nici esenţială. Acest lucru este aşa fiindcă în cele din urmă în faţa morţii nu mai contează dacă un om a fost virtuos sau a fost viciat. Acest lucru după cum am spus este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere. Este moarte cu adevărat cea care anulează ceea ce am putea spune diferenţa dintre viciu şi virtute? S-a spus de mai multe ori că omul este o fiinţă care moare din momentul naşterii. Viaţa omului i-a fost dată de Dumnezeu nu oricum şi în orice fel ci ea i-a fost dată de Dumnezeu pentru a face binele şi a fii un om al viruţii. Dacă Dumnezeu nu ar exista se poate spune că în cele din urmă ar fii indiferent ce fel de viaţă ar duce omul. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care mai mulţi dintre adepţii moderni ai laxităţii morale îl trec cu vedere sau mai bine spus refuză să îl vadă şi să îl i-a în considerare. Acest fapt trebuie să fie bine înţeles şi la fel de bine să fie cât se poate de mult o realitate de care trebuie să ţinem cont. Omul este chemat să ducă o viaţă cât se poate de mult legată de Dumnezeu. Adevărul este că sunt mai mulţi care duc o viaţă ce nu are nici un fel de legătură cu Dumnezeu. Acest mod de viaţă se poate spune că este unul rău şi trebuie evitat. Filosoful Eric Fromm german era de părere că „omul este singurul animal pentru care propria lui existenţă constituie o problemă pe care trebuie să o rezolve.” De cele mai multe ori se poate spune că pentru a reuşi să ajungem oamenii ai virtuţilor trebuie să ne cunoaştem pe noi înşine sau mai bine spus să ajungem la o vedere internă a eului personal.[28] Se poate spune că acest lucru este cât se poate de mult în legătură cu ceea ce ne spunea filosoful francez Rene Descartes: „omul este un lucru imperfect ce tinde fără de încetare la ceva mai bun şi mai mare decât el însuşi.”

De mai multe ori ni se spune că trăim în timpuri şi în zile în care este foarte greu să ne demonstrăm sau mai bine spus să ne arătăm virtutea şi virtuţile. Tărim într-o lume care de cele mai multe ori se poate spune că este individualistă în care cei bogaţi parcă devin şi mai bogaţi şi în care cei săraci sărăcesc şi mai mult. De ce să nu spunem că pentru mai mulţi dintre noi lumea este nedreaptă. Unii s-au născut împăraţi şi regi în timp ce noi abea putem să ne câştigăm pâinea de pe o zii pe alta. Alţii au avut averi

27 După cum am spus, motivul pentru care am scris această carte este pentru a demonstra că în sens antropologic diferenţa dintre viciu şi virtute nu poate să rămână indiferentă în ceea ce îl priveşte pe om. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care mai multă lume îl contestă. Sunt mai mulţi care se poate spune că se lasă pradă unei „poetici” a omului dar în sine ceea ce este important este că ştim că omul este o fiinţă care se defineşte în faţa lui Dumnezeu prin gradul de virtute sau viciu la care a ajuns. Acest lucru este cel care defineşte ceea ce am putea spune mântuirea sau damnarea omului în cele din urmă.

28 Martin Buber, *Eu şi tu* (Bucureşti, 1992).

multe şi faimă în timp ce noi suntem săraci şi anonimi. Ei bine, cum se poate ca într-o astfel de lume să mai dăm dovadă de virtute? Contează? Mai poate face virtutea o diferenţă? Mai este nevoie ore de oamenii virtuoşi? Pnetru a oferii răspuns la aceste întrebări vom ilustra un dialog care a avut loc într-o şcoală de sat.

Într-o şcoală de la ţară, la ora de religie, un copil l-a întrebat pe preot, care le vorbea despre milă ca despre prima virtute pe care trebuie să o avem neapărat ca să ne mântuim:

- Părinte, dar eu, care sunt sărac şi nu am ce dărui, cum să... fac eu milostenie? Dacă aş avea şi eu mai mulţi bani, aş da cu dragă inimă, dar aşa...

- Fiule, nu asta înseamnă milă. Uite, de exemplu, ieri dimineaţă, plecând cu treburi, am văzut-o peste drum pe mama ta, ieşind din curte şi ajutând până acasă o bătrână, ce se ostenea cu o legătură de lemne. Mai târziu, am zărit-o iarăşi îndrumând un călător ce se rătăcise şi, chiar dacă nu l-a putut ospăta, un sfat bun şi o cană cu apă rece s-au găsit şi pentru el. Când vecina de alături a plecat în târg cu treburi, i-a lăsat în grijă copilul cel mic. Spre seară, când doi săteni se certau în drum, a ieşit şi, cu vorbe frumoase, i-a împăcat. Vezi tu, acum, ce este mila? Chiar dacă nu ai bani să dai şi celorlalţi, nimic nu te împiedică să-i ajuţi cu atât cât poţi.

Din dialogul de mai sus reise că noi nu vom putea schimba lumea sau mai bine spus nu putem aduce lumea la virtute dintr-o dată dar dacă facem mai multe încercări şi mai multe eforturi se poate spune că se v-a putea vedea o diferenţă. Sunt mai multe mentalităţi „revoluţionare” care ne spun că schimbările se fac dintr-o dată. Acest lucru se poate spune că nu se este adeăvrat. Drumul spre virtute se poate spune că întotdeauna este încununat de răbdare. S-a şi spus în Noul Testament că „prin răbdarea voastră vă ve-ţi mântui sufletele voastre.” Prin urmare, se poate spune că răbdarea este un lucru de care trebuie să ţinem cont şi pe care trebuie să îl avem în vedere. De cele mai multe ori adevărul este că nu avem răbdare. Trebuie să îi cucerim pe oamenii viciilor la calea virtuţii prin răbdare.[29] Se poate spune că la un nivel generic nu există nici o cale de mijloc dintre virtute şi viciu. Acest lucru este un fapt definitoriu pe care trebuie să îl avem în vedere. Sunt mai mulţi de părere că există o cale de mijloc dintre virtute şi viciu dar acest lucru în cele din urmă nu este adevărat. Ortodoxia a fost conştientă de faptul că omul are libertatea de a opta între viciu şi virtute şi în acest sens a ajuns să practice ceea ce se poate spune că tradiţie veche care de cele mai multe ori se centrează în jurul părintelui duhovnicesc. Se poate spune că este cât se poate de adevărat că părinţii duhovniceşti sunt cei care ne ajută să păşim mai mult pe calea vieţii duhovniceşti şi la fel de bine să ne desăvrâşim. Ştim în acest sens că un părinte duhovnicesc trebuie să fie un model şi la fel de bine el trebuie să ne reprezinte pe noi şi să ne îndrume pe noi. Cu câţi părinţi duhovniceşti avem mai mulţi cu atât se poate spune că şi virtutea v-a predomina în antagonia ei cu viciul. Adevărul este că mai multă lume este în zilele noastre nepăsătoare la ceea ce este sau la care este diferenţa dintre viciu şi virtute. Acest lucru se poate spune că este identic în lumea fizică cu diferenţa

29 Omul viciilor se poate spune că este de cele mai multe ori un om al momentului. El după cum îl auzim de mai multe ori este cel care susţine că viaţa se trăieşte deplin şi integral şi nu trebuie să refuzăm nimic din ceea ce ne oferă viaţa. Este adevărat că viaţa ne oferă mai multe lucruri dar noi suntem cei care trebuie să facem distincţie sau mai bine spus săm ne folosim dicernământul şi să ne dăm seama de ceea ce este bine şi de ceea ce este rău. Trăim într-o lume în care se poate spune că suntem într-o criză a discernământului. Sunt foarte mulţi care se poate spune că ajung să folosească discernământul extrem de rar şi numai ocazional. Virtutea se poate spune că este lucrul care de cele mai multe ori ne ajută să ne exersăm discernmântul.

dintre întuneric şi lumină. S-a spus de mai multe ori în cărţile duhovniceşti că în această lume omul este pusă să aleagă între două căi: calea vieţii şi calea morţii. Calea vieţii se poate spune că este virtutea în timp ce calea morţii este calea viciului. Viciul se poate spune că este cel care de mai multe ori ajunge să ne degradeze şi se poate vedea că de mai multe ori el face ravagii în lumea noastră. Ceea ce este cel mai tragic este că sunt mai mulţi care nu au nici un fel de înţelegere a virtuţii şi al vieţii duhovniceşti şi de mai multe ori se laudă cu patimile lor. Aici se poate spune că se poate vedea gradul de depravare la care ajung unii dintre semenii noştrii. Trebuie să fim oamenii fermi în calea virtuţii şi să nu acceptăm nici un compromis cu păcatul şi cu patima. Acest lucru se poate spune că este un fapt care demarchează la un anumit nivel diferenţa sau graniţa care există între omul duhovnicesc şi omul pătimaş.[30]

Ceea ce am dorit cel mai mult în această carte este să adrespm faptul că în zilele noastre sunt mai mulţi antropologi care se poate spune că gândesc omul pe terenul sau în termeni strict ştiinţific. Se spune în acest sens de mai multe ori că omul este o fiinţă care trebuie gândită numai în sens cultural, filosofic sau ştiinţific. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori face o ruptură că fondul generic al antropologiei. Omul după cum am spus este împrăţit de Biserica Creştin Ortodoxă ca şi un om al virtuţilor sau un om al patimilor. Acest gen de împărţire sau de grupare se poate spune că este de mai multe ori negată şi desconsiderată. Se cunosc în acest sens mai multe mari celebrităţi ale lumii care se poate spune că au fost extrem de departe de a duce o viaţă morală. Ar fii mult prea multe cazuri ca să le enunţăm aici. Ceea ce vom spune este că nu mai în muzică şi mai ales în muzica rock au existat mai multe astfel de acest gen de personalităţi. Este în vogă în zilele noastre să se profeseze sau mai bine spus să se susţină la nivel generic o viaţă fără nici un fel de îngrădire morală. Acest lucru după cum am spus este cât se poate de rău şi mai ales copii se poate spune că sunt expuşi la un astfel de mod de a gândii.[31] În acest sens se poate vedea între adolescenţi ceea ce am putea spune mai multe crize şi mai multe lucruri negative. Adolescenţii din zilele noastre sunt de cele mai multe ori practicanţi ai vieţii sexuale şi sunt cât se poate de mult îndoctrinaţi cu toate curentele negativiste şi deviante din lume. Acest lucru este aşa în numele unei educaţii liberale. Trebuie să ştim că a ne ferii adolescenţii de toate răutăţile acestei lumi este un lucru cât se poate de bun şi de frumos. Trebuie să le oferim adolescenţilor o viziune frumoasă asupra vieţii în care virtutea să domine asupra viciului, în care binele să iese biruitor asupra răului, în care frumosul să fie cultivat în defavoarea urâtului şi în care cunoaşterea să fie prepoderentă în defavoarea ignoranţei. Se poate spune că acestea sunt cât se poate de mult lucrurile la care trebuie să medităm mai mult în zilele noastre şi pe care trebuie să le avem în vedere. Este extrem de important ce fel de generaţie vom crea care v-a venii după noi? V-a fii generaţia de

30 Arsenie Boca, *Cărarea împărăţiei* (Deva, 2006 reeditare).

31 Referitor la copii şi mai ales la creşterea lor sunt mai mulţi care susţin că trebuie să le facem o educaţie sexuală cât mai amănunţită copiilor. Acest lucru se poate spune că este negativ. Copii sunt în acest sens expus la mai multe comportamente imorale şi lipsite de scupule în zilele noastre şi se poate spune că acest lucru naşte în ei şi în interiorul lor ceea ce am putea spune o criză. Adepţii educaţiei liberale sunt de părere că încă de mici copii ei trebuie expuşi la toate curentele care sunt vehilucale în lumea noastră. Evident acest lucru este rău şi trebuie să îl evităm. De ce este aşa? Fiindcă se poate spune că copilăria este una dintre cele mai vulenarible vârste dintre toate.

după noi o generaţie a virtuţii şi a binelului sau a viciului şi a păcatului? Aceste lucruri se poate spune că sunt definitorii pentru zilele şi timpurile noastre.

Trăim timpuri în care se poate spune că în plan antropologic suntem în criză. Este mai mult decât orice o criză duhovnicească şi una morală. De mai multe ori sunt mai mulţi care ne spun că două persoane duhovniceşti care sunt din două ţări diferite nu pot să comunice una cu alta fiindcă etniile sunt diferite. Timpurile noastre sunt timpuri în care trebuie să ne unificăm cât mai mult forţele şi puterile în spre a crea o viaţă duhovnicească armoniaosă şi comună pentru toată lumea. În sens duhovnicesc se poate spune că în Hristos şi în viaţa în Dumnezeu nu mai există graniţe şi distincţii etnice. Ceea ce este există în Hristos şi în Dumnezeu este cât se poate de mult diferenţa sau faptul că unii sunt omenii ai virtuţilor şi unii sunt oamenii au viciilor. Timpurile noastre sunt timpuri în care din nefericire nu ne mai putem permite să trăim divizaţi şi în ignoranţă unii faţă de alţii. În ţările ortodoxe acest lucru devine din ce în ce mai evident şi mai clar. Suntem creştini ortodocşi şi se poate spune că dincolo de barierele naţionale pe care de mai multe ori oamenii le crează arbitrar se poate spune că ne uneşte şi ne aduce la un numitor comun credinţa şi ortodoxia. Ortodoxia se poate spune că este pentru o antropologie a unităţii în virtute. Cu cât suntem mai mulţi oamenii care suntem acoraţi în drumul virtuţii şi al binelui cu atât de mult ne v-a fii mai uşor să trăim în această lume. Să nu uităm că lumea din jurul nostru de cele mai multe ori cere creştinilor să fie oamenii ai virtuţii fără ca înseşi lumea să fie o lume a virtuţii. Acest lucru după cum am spus este un fapt de care trebuie să ţinem cont şi pe care trebuie să îl avem în vedere. După cum am spus, sunt foarte multe voci care ne spun în zilele noastre că a fii oamenii au virtuţii este în cele din urmă un lucru demodat şi care nu mai este în vogă. Acest lucru trebuie să ştim că este fals. La Dumnezeu virtutea este întotdeauna un lucru de apreciat. Sunt mai multe voci care ne spun ca să ne gândim la virtuţi şi la viaţa duhovnicească este mai multă o trăsătură a antichităţii şi a evului mediu. De cele mai multe ori se poate spune că ni se spune în timpurile de azi că decât să ne gândim la virtuţi şi la viaţa duhovnicească mai bine am studia tehnologia şi electronica. Este cât se poate de adevărat că în vitutea unui materialism cras de mai multe ori în timpurile noastre ni se spune că viaţa morală şi viaţa duhovnicească nu îşi mai are sensul. Acest lucru după cum am spus este fals. În faţa lui Dumnezeu mai ales se poate spune că oamenii se împart în oameni duhovniceşti şi oamenii păcătoşi. Acest lucru după cum am spus este de mai multe ori trecut cu vederea şi descosiderat. Nu este destul să avem mari avansări ştiinţifice ci se poate spune că trebuie să avem şi foarte multe calităţi duhovniceşti. Este bine să fim conştienţi de acest lucru fiindcă acest lucru a făcut ca de mai multe ori sfinţii creştin ortodocşi să fie desconsideraţi şi trecuţi cu vederea de o lume care se vrea supertehnologizată şi ultraelectronică.[32]

CAPITOLUL 2

DE LA SFINŢENIE LA OMUL DUHOVNICESC

Sfinţenia şi viaţa duhvnicească se poate spune că sunt noţiuni sinonimice dar ele nu sunt identice. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori nu este luat în serios sau mai bine spus nu este văzut ca fiind separat de mai multă lume.[33] Prin urmare se poate spune că acest lucru este greşit interpretat de mai multă lume care consideră că în realitate între sfinţenie şi duhovnicie nu există prea mare diferenţă. Pentru cei care

32 Dumitru Popescu, *Ştiinţă şi teologie: prelimilari pentru dialog* (Bucureşti, 2001).

vor studia mai mult şi vor aprofunda mai mult acest lucru se poate spune că în cele din urmă vor putea vedea că există o mare diferenţă dintre sfinţenie şi duhovnicie. Un om duhovnicesc nu este în acest sens un sfânt. Sunt mai mulţi care trebuie să fie conştienţi de acest gen de definiţie sau mai bine spus de ceea ce înseamnă diferenţa dintre sfinţenie şi duhovnicie. Omul duhovnicesc se poate spune că este un om care se află în procesul sfinţeniei. Adevărul este că Dumnezeu ne cheamă pe toţi la sfinţenie dar nu toţi sunt sfinţi sau mai bine spus nu toţi pot să ajungă la sfinţenie. Ce să facem atunci când ne dăm seama că nu putem fii sfinţi? Această întrebare se poate spune că este din ce în ce mai rară în lumea noastră. Răspunsul este că dacă nu putem fii sfinţi totuşi putem fii oameni duhovniceşti. Acest lucru înseamnă că noi ne ridicăm problema sfinţeniei şi la fel de bine suntem conştienţi de ceea ce este sfinţenie şi cum se manifestă era. Chermarea la sfinţenie este o chemare universală dar de ce să nu spunem că sunt puţini cei care ajung la sfinţenie. Acest lucru după cum am spus este o realitate şi un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Chemarea de a fii sfânt de cele mai multe ori se sfârşeşte prin omul duhovnicesc. După cum am spus, Dumnezeu ne cheamă pe fiecare dintre noi la sfinţenie dar se poate spune că în cele din urmă dintre cei care nu au ajuns la sfinţenie ei totuşi pot fii oamenii duhovniceşti. Se poate spune că aceasta este a doua şansă pe care o pune Dumnezeu în faţa noastră.[34]

O dată, un ţăran a vrut să-i încerce pe cei patru fii ai săi. I-a chemat dimineaţa la el şi i-a dat fiecăruia câte o piersică. A plecat apoi la câmp, lăsându-i să-şi vadă de treburi şi să-şi împartă ziua cum cred ei de cuviinţă. Seara însă, când s-a întors, i-a chemat pe toţi patru în tindă şi l-a întrebat pe cel mai mare:

- Spune-mi, ce-ai făcut cu piersica ta?
- Ce să fac, tătucă, am mâncat-o şi-ţi mulţumesc. A fost tare bună. Am luat, apoi, sâmburele, l-am plantat în spatele casei, am udat locul şi nădăjduiesc să crească acolo un piersic frumos şi roditor.
- Bine ai făcut, băiatul tatii, sunt sigur că tu o să ajungi un bun gospodar. Dar tu, îi zise celui de-al doilea, ce-ai făcut cu piersica ta?
- Am mâncat-o. A fost atât de bună, coaptă şi fragedă...
- Şi apoi?
- Păi, am aruncat sâmburele şi m-am dus la mama să-i mai cer câteva, că tare bune erau.
- Fiule, zise atunci omul cu întristare în glas, ai grijă să nu ajungi un om lacom că \`lacomul mai mult pierde şi leneşul mai mult aleargă\`. Dar ţie ţi-a plăcut piersica, a fost bună? - l-a întrebat ţăranul şi pe cel de-al treilea fiu al său.
- Nu ştiu.

---

33 Adevărul că termenul de sfinţenie este cât se poate de variat. Sunt mai mulţi care susţin că termenul de sfinţenie provine din latinescul sanctum dar acest lucru nu este adevărat. Adevărul este că termenul de sfinţenie provine din slavonul sviati care înseamnă sfânt sau sfinţenie. Ceea ce se poate vedea este că în ceea ce priveşte sfinţenie sunt mai multe truisme terminologice care se poate spune că de mai multe ori ne pot induce în confuzie. Un astfel de termen este sacrul. A fii sfânt nu înseamnă a fii sacru. Pot fii valori naţionale sacre dar acest lucru nu înseamnă că ele sunt sfinte. Sfinţenia se poate spune că de mai multe ori este înţeleasă în zilele noastre ca şi sacru. Acest lucru după cum am spus este fals şi nu este adevărat. Sacrul este mai mult un fel de atribut sau însuşire al sfinţeniei.

34 Constantin Virgil Gheorghiu, *A doua şansă* (Editura Sofia: Bucureşti, 2012).

- Cum nu ştii, da’ ce-ai făcut cu ea?
- Am vândut-o. M-am dus cu ea în târg şi am dat-o cu zece bani. Uite-i!
- Fiule, tu sigur o să ajungi mare negustor, dar ai grijă că nu toate sunt de vânzare în viaţă; mai ales, nu ceea ce ai primit de la părinţi.
În sfârşit, ţăranul l-a întrebat şi pe ultimul băiat, cel mai mic dintre toţi.
- Dar ţie ţi-a plăcut piersica?
- Nici eu nu ştiu, tătucă.
- Cum, şi tu ai vândut-o?
- Nu, tată. Eu m-am dus în vizită la prietenul meu de peste drum, care e bolnav, şi i-am dus-o lui. S-a bucurat mult pentru ea şi mi-a mulţumit din suflet.
Cu lacrimi în ochi, tatăl şi-a luat copilaşul pe genunchi şi I-a spus:
- Nu ştiu ce te vei face tu în viaţă, dar ştiu că, indiferent ce drum vei urma vei fi un bun creştin şi asta e tot ce contează.
Am spus această întâmplare pentru a demonstra că în plan duhovnicesc de cele mai multe ori se poate spune că lucrurile nu sunt extreme. Sunt mai mulţi care ne spun că totul este extrem în această viaţă şi prin urmare este bine să gândim lucrurile extreme. Este destul de incredibil faptul că Dumnezeu ne cheamă pe toţi la sfinţenie.[35] După cum am spus, dacă nu putem să ajungem să fim sfinţi acest lucru nu înseamnă că noi suntem total incompatili cu sfinţenia. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori opus unei mentalităţi totalizatoare care de cele mai multe ori nu are nici un fel de legătură cu realitatea. Dacă nu putem fii sfinţii se poate spune că totuşi putem ajunge să fim oameni duhovniceşti. Acest fapt este fără nici o îndoială un lucru cât se poate de adevărat şi de real. Sfinţenia după cum am spus este o noţiune care are mai multe sensuri şi se poate spune că unul dintre principalele sensuri este de a îl duce pe om mai aproape de Dumnezeu. Toţi sfinţii ne-au spus că sfinţenia pleacă de la Dumnezeu şi Dumnezeu este autorul sfinţeniei. S-a spus de mai multe ori că sfinţenia este un lucru cât se poate de mult în criză în lumea noastră. Au fost mai mulţi cei care au vorbit de o mare dispută sau mai bine spus de o mare neînţelegere dintre „sacru” şi „profan.” În lumea noastră se poate spune că de mai multe ori sfinţenia este un lucru care este interpretat cât se poate de individual. Sunt mai mulţi care au mai multe religii proprii şi se poate spune că aceste religii ajung să fie definite de sfinţi proprii.[36]
Ceea ce se poate spune că este mai multe virtuţi sunt comune atât omului duhovnicesc cât şi sfinţilor. Acest lucru se poate spune că aduce puţină mângâiere pentru cei care au dorit să fie sfinţi dar nu au ajuns la sfinţenie. Se poate spune că una dintre primele virtuţi care sunt comune atât sfinţilor cât şi oamenilor duhovniceşti este înţelepciunea.

---

35 Chemarea la sfinţenie se poate spune că a variat în istorie şi au fost mai multe definiţii date sfântului pe parcurul timpului. Ceea ce trenbuie să ştim este că sfântul este cel care operează cu noţiunile lumii morale şi prin urmare el nu trebuie să fie în acest sens un fel de expresie a ceea ce credem despre sfinţenie în sens lumesc sau în sens secular. De mai multe ori se poate spune că acest lucru este foarte mult ceea ce defineşte la un anumit dinamica sfinţeniei. Sfinţenia este o noţiune dinamică în sensul moral. În acest sens se poate spune că un sfânt din secolul I după Hristos este la fel de sfânt ca şi unul care a trăit în secolul al XX-lea. Prin urmare, se poate spune că sfinţenie este o noţiune care rămâne identică indiferent de timă sau de epocă istorică.

36 Radu Teodorescu, *Sfinţii părinţi ai ortodoxiei: exemple pentru contemoraneitate* (Cugir, 2015).

Înţelepciunea după cum ştim este un lucru care de cele mai multe ori este obiectul de studiu al filosofilor însă ceea ce trebuie să avem în vedere este că sunt şi oameni duhovniceşti care au ajuns la înţelepciune. În primul rând trebuie să ştim că toate înţelepciunea vine de la Dumnezeu. Dumnezeu şi-a manifestat înţelepciunea Sa prin faptul că a creat o lume pe baza înţelepciunii. Sunt în acest sens patru anotimpuri, ziuă şi întuneric, legume şi fructe, ape şi munţi, peşti, păsări şi animale. Ceea ce omul duhovnicesc vede în creaţia lui Dumnezeu este cât se poate de mult înţelepciunea prin care El a făcut tot ceea ce există. Acest lucru se poate spune că nu este văzut întotdeauna de cei care studiază filosofia. Sunt mai multe filosofii atee şi agnostice în lumea noastră şi acest lucru este menit să ne spună că nu întotdeauna înţelepciunea îl duce pe om la Dumnezeu. După cum am spus înţelepciunea este o virtute care este comună atât sfinţilor cât şi oamenilor duhovniceşti. Acest lucru se poate spune că îl face pe omul duhovnicesc să înţeleagă şi să îşi dea seama de ceea ce este sfinţenie. Nu se poate vorbii de un om duhovnicesc fără de înţelepciune. Acest lucru nu înseamnă că omul duhovnicesc este un filosof dar viaţa duhovnicească trebuie să ştim că de cele mai multe ori presupune înţelepciunea. Acest fapt se poate spune că este cât se poate de mult un exerciţiune de maturitate pentru omul duhovnicesc.[37]

Se poate spune că înţelepciunea este un lucru care ne face ca de cele mai multe ori să vedem în sens profund viaţa pe care o ducem. Au existat mai multe curente gnostice care se poate spune că au separat înţelepciunea lui Dumnezeu de înţelepciunea omului. În acest sens de mai multe ori filosofia a devenit în religie un fel de gnoză care singură putea să ne ducă la mântuire. Creştinsmul ortodox se poate spune că a respins aceste gnoze şi a considerat că în cele din urmă înţelepciunea omului este derivată din înţelepciunea lui Dumnezeu. Adevărul este că există o diferenţă dintre marii înţelepţi ai filosofiei şi oamenii duhovniceşti. Această diferenţă se poate spune că este văzută prin faptul că omul duhovnicesc vede virtutea înţelepciunii ca şi venind de la Dumnezeu. Mai multe filosofii se poate spune că nu consideră că înţelepciunea vine de la Dumnezeu ci de cele mai multe ori ea provine din experineţele omului. Acest lucru se poate spune că a creat în plan filosofic o ruptură sau mai bine spus o discrepanţă. Se vorbeşte de mai multe ori de o înţelepciune a omului şi o înţelepciune a lui Dumnezeu. Trebuie să fim conştienţi că de cele mai multe ori înţelepciunea este un lucru cât se poate de adevărat şi ea îşi are sursa de existenţă şi de provenienţă în Dumnezeu. Omul duhovnicesc nu poate fii decât un om al înţelepciunii şi se poate spune că această înţelepciune este cea care îl apropie de Dumnezeu. Acest lucru după cum am spus de mai multe ori a fost contestat dar ceea ce trebuie să ştim este că înţelepciunea este un lucru şi o realitate care are o sursă ce nu poate fii alta decât Dumnezeu. Prin urmare se poate spune că există o mare diferenţă dintre filosofia duhovnicească şi filosofia laică ce de mai multe ori este autonomă şi nu are nici un fel de legătură cu Dumnezeu. În filsofie se poate spune că această scindare de faptul că Dumnezeu este sursă a înţelepciunii a dus la mai multe curente filosofice ciuda şi de ce nu rele. Poate unul dintre cele mai cunoscute este nihilismul. O astfel de filosofie se poate spune că nu mai are nimic de a face cu

37 Ceea ce trebuie să ştim este că chipul omului duhovnicesc este întâlnit în mai multe religii. Yoghinii şi fakiri hinduşi, imamii islamici, şintoiştii japonezi sau iluminaţii buddhişti cu toţii se pretind a fii oamenii duhovniceşti. Ceea ce trebuie să ştim este că nu poţi fii un om duhovnicesc dacă nu ai credinţă în persoana Domnului Iisus Hristos. Acest lucru este un mare adevăr. De cele mai multe ori se poate spune că fără de învăţătura creştină nu există viaţă duhovnicească şi la fel de bine nimeni nu poate devenii un om duhovnicesc. Acest lucru este un mare adevăr pe care mai multe religii îl contestă.

Dumnezeu şi este o „filosofie” care este cât se poate de mult bazată numai pe autonomismul uman. Au existat în acest sens filosofii care susţineau că în realitate omul trebuie să ajungă la o cunoaştere intelectuală a tot ceea ce există şi în acest lucru constă adevărata filosofie. Acest gen de filosofie a fost vehiculat în evul mediu şi s-a denumit scolastică. Filosofia scolastică se poate spune că deşi Îl recunoştea pe Dumnezeu ca şi autor al înţelepciunii susţinea că tot ceea ce trebuie să facă omul este să stabilească un raport intelectual cu Dumnezeu şi în nici un caz unul duhovnicesc. Acest lucru se poate spune că a fost unul dintre principalele motive pentru care scolastica a fost în cele din urmă respinsă şi considerată ca fiind eronată. Scolastica se poate spune că a scos din raportul omului cu Dumnezeu orice fel de relaţia sau legătură duhovnicească. După cum ne spuns marii părinţi duhovniceşti omul trebuie să aibă o legătură intelectuală cu Dumnezeu dar viaţa în Dumnezeu nu trebuie să se rezume numai la intelect ci trebuie să fie şi o viaţă duhovnicească sau mai bine spus o viaţă a cultivării virtuţilor.[38]

Într-o şcoală, la ora de religie, profesorul le vorbea elevilor despre nemurirea sufletului. Văzând chipurile nedumerite ale micuţilor, domnul profesor scoase un ceas mare de masă şi îl arătă tuturor:

- Vedeţi cum merge acest ceas ? Ca şi un om care trăieşte, tot astfel ceasul ticăie şi rotiţele lui se învârt.

După aceea, a pus ceasul pe catedră, i-a demontat cu grijă carcasa de metal şi a scos mecanismul plin de rotiţe mici, ce continuau să se învârtă.

- Vedeţi, chiar dacă am scos motoraşul din carcasă, el continuă să meargă. Tot aşa şi sufletul, când părăseşte trupul, după moarte, continuă să trăiască. Sufletul este nemuritor şi, de aceea, trebuie să ne îngrijim nu doar de trupul nostru, ci şi de suflet. Aşa cum aveţi grijă să nu vă murdăriţi hainele sau să nu vă răniţi lovindu-vă, tot aşa trebuie să fiţi mereu atenţi ca nici sufletul vostru să nu se “murdărească” de păcate sau să fie doborât de ispite şi neputinţă. Sufletul trebuie să fie mereu curat, fără răutate şi fără păcat, fiindcă doar aşa el poate primi lumina binecuvântată a dragostei dumnezeieşti. Doar aşa sufletele noastre pot iubi şi pot fi iubite.

O mare problemă pe care se poate spune că omul duhovnicesc se întâlneşte cu ea este cât se poate de mult existenţa sufletului. Se poate spune că în omul duhovnicesc sufletul ocupă un rol principal şi acest lucru este bine să îl avem în vedere. Sunt mai mulţi care nu cred că omul are un suflet fiindcă sufletul omului nu se vede. Acest lucru după cum am spus este o realitate pe care de mai multe ori o vedem în zilele noastre. Existenţa sufletului se poate spune că de cele mai multe ori impune cu sine anumite exigenţe pe care trebuie să le luăm în considerare şi de care trebuie să ţinem cont.[39] Prin urmare, sufletul este o entitate pe care trebuie să o avem în vedere atunci când vorbim despre omul duhovnicesc. Se poate spune că există o mare diferenţă dintre omul

38 Georges Florovsky, *Filosofie creştin ortodoxă* (Belmont MA, 1989).

39 Tematica sufletului se poate spune că este una din ce în ce mai inconvenientă pentru lumea de azi care de cele mai multe ori consideră că dacă nu este de origine materială şi nu poate fii văzut sufletul nu există. Există mai multe lucruri nevăzute în lumea noastră dintre care poate unul foarte cunoscut este aerul. Exisetnţa sufletului se poate spune că este o problemă pe care mai multă lume o discută în zilele noastre. Ceea ce este cert este că dacă există sufletul el trebuie să fie îngrijit. Cum trebuie să fie îngrijit sufletul este un lucru asupra căruia vom insista mai mult în rândurile care vor urma.

duhovnicesc care este conştient de existenţa sufletului şi a modului în care operează sufletul şi a omului secular care de cele mai multe ori este convins că nu există nici un fel de trup şi nici un fel de existenţă trupească. După cum am spus, omul duhovnicesc este un om care se poate spune că are un suflet frumos şi armonios fiindcă el este cel care este conştient că virtuţile sunt cele care fac sufletul frumos şi armonios. Se poate spune că virtuţile sunt hrana sufletului şi ele sunt la fel de bine cele care ajung să ne fortifice sufletele. Există în acest sens mai multe controverse legate de existenţa sufletului dar ceea ce trebuie să ştim este că sufletul este alcătuit din ceea ce am putea spune raţiune, sentimete şi voinţă. Unii sunt de părere că această alcătuire a sufletului nu este adevărată dar se poate spune că acestea sunt principalele părţi ale sufletului. Virtuţile sunt în acest sens cele care se poate spune că sunt la un anumit nivel însuşiri sau mai bine spus calităţi ale sufletului. Sufletul uman este în acest sens un lucru care după cum am spus trebuie cultivat sau de ce nu trebuie educat. El este educat cât se poate de mult prin virtuţi şi prin tot ceea ce ţine de virtuţi. Virtuţile se poate spune că au un rol fundamental în a face din sufletele noastre lucruri frumoasă şi armonioase. Este destul de demodat să vorbim lumii de azi despre virtuţi ca şi despre calităţi ale sufletului. Lumea de azi se poate spune că nu este interesată de virtuţi şi se poate spune că acest lucru face ca mai multe dintre sufletele contemporanilor noştrii să fie mutilate şi de ce nu deformate. Aceste lucruri după cum am spus sunt fundamentale unei lumi care de cele mai multe ori se poate spune că se scaldă în mlaştina păcatului şi a patimilor. Dacă virtuţile sunt cele care înfrumuseţează sufletele noastre se poate spune că patimiile şi viciile care de mai multe ori domină în jurul nostru sunt cele care fac sufletele noastre urâte şi deformate. Putem să apreciem frumuseţea unui suflet în funcţie de gradul de viruţi pe care acesta le formează. Trăim într-o lume în care de mai multe ori atunci când vorbim despre virtuţi se poate spune că ajungem să vorbim despre evul mediu şi despre antichitate ceea ce face ca aceste lucruri să nu mai fie actuale şi la fel de bine să nu mai intereseze pe mulţi dintre noi. Virtuţile după cum am spus sunt lucruri care de cele mai multe ori sunt cele care definesc existenţa sufletelor noastre. Adevărul este că sufletele noastre nu sunt identice ci de cele mai multe ori se poate spune că există o anumită preponderenţă în ele şi în existenţa lor. Sunt suflete care sunt predispuse mai mult la înţelepciune, în timp ce altele sunt predispuse la răbdare, altele sunt predispuse la blândeţe, în timp ce altele sunt înclinare în spre iertare. Aceste lucruri se poate spune că sunt cele care de cele mai multe ori alcătuiesc ceea ce este şi modul în care se poate să ne dăm seama de ceea ce defineşte un anumit suflet. Adevărul este că în nici unnul dintre noi nu există toate virtuţile morale sau creştineşti la nivelul absolut şi mai bine spus total. Fiecare dintre noi avem unele preponderenţe.[40]

După cum am spus, sunt mai multe virtuţi dar în această carte vom vorbii numai despre care sunt virtuţile esenţiale care sunt definitorii sau mai bine spus care definesc ceea ce este şi modul în care sunt calităţile sufletului. Sufletul nostru după cum am spus ajunge să se desăvârşească sau la fel de bine să devină frumos şi armonios prin virtuţi în timp ce prin vicii şi păcate el se sluţeşte şi se urâţeşte. Care sunt prin urmare virtuţile prin care sufletul nostru devine mai frumos şi se poate spune că el primeşte un chip armonios? Smerenia cu singuranţă că este o virtute care este cât se poate de mult care poate să ajute şi să înfrumuseţeze sufletele noastre. Omul smerit se poate spune că este un om virtuos. Există o modă mai ales în zilele noastre ca omul să se laude. Omul care se laudă pe sine fără să fie lăudat de alţii se poate spune că de cele mai multe ori

40 Sfântul Nicodim Aghioritul, *Carte folositoare de suflet* (Editura Egumeniţa: Galaţi, 2006).

este un om care este departe de a fii un om smerit şi un om modest. Acest lucru după cum am spus este de cele mai multe ori cauza la mai multe neînţelegeri şi la mai multe controverse în lumea noastră. Trebuie să facem un suflet care să fie smerit şi care să nu se laude permanent cu calităţile sale. Trebuie să fim în cele din urmă lăudaţi de alţii şi nu ne noi. Acest lucru se poate spune că este în cele din urmă un fapt pe care lumea din timpul nostru de mai multe ori îl ignoră.[41] Smerenia după cum am spus este o mare calitate care de cele mai multe ori ajută sufletul nostru. Cum ajută smerenia sufletul nostru? Smerenia se poate spune că ajută sufletul nostru prin ceea ce se poate spune o cunoaştere de sine mult mai bună şi mult mai profundă. Sunt în realitate foarte puţini oameni care atunci când sunt lăudaţi ajung să rămână imuni şi la fel de bine fără nici un fel de repercusiuni. Să ne aducem aminte că după sfinţii părinţi mândria a fost cel care i-a transformat pe îngerii buni în diavoli. Acest lucru se poate spune că trebuie să fie fundmental pentru noi. Smerenia după cum am spus este un lucru care de mai multe ori este desconsiderată în lumea noastră. Dacă ne vom uita în jurul nostru vom găsii foarte puţini oameni smeriţi cu adevărat. Se poate spune că smerenia este un lucru pe care trebuie să îl cultivăm şi pe care trebuie să punem mai mult accent. Fără de smerenie se poate spune că sufletul nostru se urâţeşte fiindcă el tinde să se vadă pe sine mai bun decât restul şi mult mai superior în acest sens.

După cum am spus, este nevoie se ne smerim fiindcă chiar Domnul Iisus Hristos ne spune în Noul Testament: „învăţaţi de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima.” Chiar Dumnezeu este un adânc de smerenie fiindcă el ne spune prin Domnul Iisus Hristos că deşi este Dumnezeu nu înseamnă că El nu este smerit. Acest fapt după cum am spus este un lucru de care trebuie să ţinem cont şi la fel de bine să îl avem în vedere. Smerenia după cum am spus este un lucru cât se poate de evident şi pe care trebuie să îl avem în vedere mai mult. Se poate spune că mai multe crize ale lumii din jurul nostru au loc din lipsă de smerenie. Sunt mai mulţi care se văd pe sine unici şi extraordinari şi se poate spune că în acest sens ajung de în cele din urmă nu mai îi văd pe cei din jurul nostru. Un simptom al lipsei de smerenie în zilele noastre este de a umbla după funcţii mari şi în acest sens de a nu mai fii modeşti ci de a fii cu nasul pe sus. S-a spus de mai multe ori că funcţia în schimbă pe om. Trăim într-un veac care se poate spune că este departe de învăţătura Domnului Iisus Hristos care ne spunea acum aproape 2000 de ani că „cine vrea să fie mai mare între voi să fi slujitorul tuturor.” După cum am spus trăim într-o lume care de cele mai multe doreşte să fie slujită fără să slujească celor din jur. Acest fapt după cum am spus este un simptom care poate fii văzut în lumea noastră. Se poate spune că sub forme mai rafinate de mai multe ori ajungem să nu mai ţinem cont de semenii noştiri şi ajungem să îi vedem ca şi simple insturmente. Trăim într-o lume care este într-o perpetuă goană după profit şi acest lucru se poate spune că de mai multe ori face din semenii din jur nu persoane ci mai mult categorii prin care sau de pe care putem profita. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori este un produs al mândriei. Prin mândrie se poate spune că în cele din urmă vom ajunge să ne vedem mai buni şi mai superiori decât semenii noştiri. Câte

41 În spiritualitatea ortodoxă există o dispută între ceea ce am putea spune diferenţa care există între mândrie şi slava deşartă. Sunt mai mulţi care ne spun să mândria şi slava deşartă nu sunt tot unul şi acelaşi lucru. Personal autorul ţine să creadă că este mai mult o diferenţă de termeni fiindcă slava deşartă este cât se poate de mult ancorată sau mai bine spus susţinută de ceea ce este sau mai bine spus de modul în care este definită mândria. În esenţa ei slava deşartă este mândrie şi este bine să ştim acest lucru. Există numai o diferenţă de naunţă între slava deşartă şi mândrie care în esenţă sunt identice.

războaie dintre naţiunile noastre nu au început din acest motiv? Un popor sau o naţiune se vede mai bună decât alta şi în cele din urmă ajunge să declare război acelei naţiuni sau populaţii. Se poate vedea în acest sens că mândria este cea care ne ne urâţeşte sufletele şi la fel de bine ni le sluţeşte. Trebuie să cultivăm smerenia mai mult decât mândria fiindcă se poate spune că ea este cea care pune sufletele noastre pe făgaşul firesc sau pe cel obişnuit. Aceste lucruri le spunem în contextul unei lumi care de mai multe ori este biruită de mândrie. Omul mândru se poate spune că are un suflet bolnav şi pentru acest lucru el trebuie să revină la conştiinţa smereniei care este şi cea care îi v-a însănătoşi sufletul.[42] După cum am spus, deşi trăim în secolul al XXI-lea se poate spune că tema smereniei este încă una valabilă şi la fel de bine este o temă care este de actualitate. Sunt puţini oamenii smeriţi în ansamblul timpurilor care le trăim şi poate din acest motiv şi crizlele sociale şi culturale cu care se confruntă lumea contemnporană. Cu cât vom devenii mai smeriţi cu atât vom avea de beneficiat fiindcă ştim că Dumnezeu Tatăl priveşte cu plăcere la oamenii smeriţi.

Se poate spune că o altă virtute care este comună atât omului duhovnicesc şi la fel de bine sfântului este sinceritatea. Adevărul că sinceritatea este un lucru care de mai multe ori este cât se poate de mult un lucru care absent în lumea noastră. Minciuna se poate spune că de mai multe ori este o monedă curentă a zilelor noastre. Se minte în mediul politic, se minte în mediul social, se minte în mediul administrativ şi se poate spune că enumerarea ar putea continua. Minciuna după cum ne putem da seama este de cele mai multe ori un lucru care de mai multe ori se poate spune că defineşte ceea ce este modul de viaţă la mai mulţi semeni de ai noştiri. Este cât se poate de adevătrat că de mai multe ori lumea îi preţuieşte pe mincinoşi şi la fel de bine se poate spune că îi ignoră pe cei care sunt sinceri. Trăim într-o lume care după cum am spus este departe de a fii o lume a sincerităţii. Se fac foarte multe promisiuni în zilele noastre şi la fel de bine se împlineşte şi se realizează foarte puţin. Există prin urmare o modă a marilor promisiuni în zilele noastre care se poate spune că de cele mai multe ori sfârşesc prin dezamăgire. Sunt multe minciuni în lumea noastră şi acest lucru se poate spune că nu poate fii contestat de nimeni. Sinceritatea se poate spune că este o virtute care este cât se poate de mult un lucru care de cele mai multe ori este ignorat de cei care sunt în funcţii de responsabilitate socială. În zilele noastre se poate spune că de mai multe ori minciune este un mod de a fii sau la fel de bine a devenit o modă socială. Câţi dintre cei care au mari funcţii nu îşi menţin funcţiile prin minciună?[43]

Se spune că undeva într-o ţară la o şcoală prestigioasă era la un moment dat un profesor care ţinea un curs despre gândirea creativă. La un moment dat el a fost solicitat de studenţii lui:

- Am avea să vă ridicăm o problemă.

---

42 Radu Teodorescu, *Smerenia şi modestia ca paradigme creştin ortodoxe* (Cugir, 2014).

43 Adevărul este că de mai multe ori mai multe tiranii şi dictaturi din lumea noastră au ajuns să deţină mari puteri prin miciună. De obicei se poate vedea din istoria lumii şi a popoarelor că tiraniile şi dictaturile sunt fondate pe minciuni. Este prin urmare extrem de greu să găsim o dictatură sau o tiranie care să se bazeze pe adevăr. Acest lucru se poate spune că ne leagă foarte mult de ceea ce este sau de modul în care înţelegem raportul dintre minciună şi adevăr. Sunt mai mulţi care se poate spune că nu i-au acest lucru în considerare şi de cele mai multe ori ajung să fie cât se poate de mult minţiţi. Omul poate accepta să trăiască cu câteba minciuni dar el devine refractat când toată viaţa lui este o minciună.

- Ce problemă?
- Daţi-ne un exerciţiu care să ne testeze gândirea creativă.
- Asta este foarte simplu.
- Care este exerciţiul?
- Vedeţi această strecutătoare? A întrebat profesorul.
- Da.
- Trebuie să mergeţi la marea din apropiere şi să o umpleţi cu apă.
- Bine.

Studenţii au luat strecurătoarea şi s-au dus la marea din apropriere. Au tot încercat să umple strecurătoarea cu apă dar nu au reuşit. În cele din urmă a venit şi profesorul.

- Ei, aţi reuşit să umpleţi strecurătoarea cu apă?
- Este imposibil.
- Nu este imposibil. Daţi-mi mie strecurătoarea şi o voi umple eu cu apă.

Profesorul a luat strecurătoarea şi a umplut-o cu apă după care a aruncat-o undeva unde era apa mai mare.

- Ei acum strecurătoarea este plină cu apă.

Ceea ce învăţăm din această întîmplare este că de cele mai multe ori atunci când nu aven un succes trebuie să fim cât se poate de mult sinceri şi să arătăm acest lucru şi acelora care se poate spune că sunt mai versaţi decât noi. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Se poate spune că sinceritatea este o virtute care de cele mai multe ori ajunge să ne facă sufletul mai frumos fiindcă sufletul nostru nu este făcut să trăiască în minciună. Este adevărat că pentru un mincinos minciuna este un mod de a fii. Se minte mult în timpurile noastre şi mai ales mincinoşii se prezintă pe sine ca şi oamenii cât se poate de mult sinceri. Trebuie să fim sinceri fiindcă în acest mod se poate spune că îi ajutăm şi pe cei din jurul nostru. Minciuna se poate spune că este un lucru care de cele mai multe ori se răsfrânge şi asupra celor din jurul nostru. După cum am spus trebuie să evităm minciuna şi să căutăm adevărul. Atunci se poate spune că vom găsii linişte sufletelor noastre.[44]

O altă mare virtute care se poate spune că este comună atât sfinţilor cât şi oamenilor duhovniceşti se poate spune că este cumpătarea. De mai multe ori se poate spune că lumea din jurul nostru este cât se poate de mult imună la idea de a fii cumpătaţi. Ceea ce trebuie să ştim este că fără doar şi poate cumpătarea nu o găsim numai în creştinism ci şi în alte religii şi alte doctrine religioase. Pentru a ajuns să fim cu adevărat buni creştini se poate spune că una dintre condiţiile esenţiale este să fim cumpăraţi. Un bun creştin este întotdeauna o persoană cumpătată sau mai bine spus un om al cumpătării. Cumpătarea după cum am spus este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi la care trebuie să ne raportă. Sunt mai multe curente aşa zis religioae care ne vorbesc în zilele noastre de ceea este cumpătarea sau mai bine spus de modul în care trebuie să înţelegem cumpătarea. În yoga de mai multe ori auzim că se vorbeşte de un fel de armonie universală sau mai bine spus de o armonie cu marele tot pe care adeptul sau neofitul o realizează când ajunge la nirvana. Mişcările new age se poate spune că şi ele vorbesc de un fel de balanţă şi această balanţă este bine să o înţelegem ca şi un fel de „echilibru interior” pe care de mai multe ori adeptul ajunge să o experimenteze. Aceste lucruri după cum am spus sunt realităţi ale lumii în care trăim.[45] Ceea ce aduce creştinismul diferit şi se poate spune cu adevărat autentic în problema

44 Marie Helene Congourdeau, *Embionul la sfinţii părinţi şi în izvoarele filosofice şi medicale greceşti* (Sibiu, 2014).

balanţei este că de cele mai multe ori cumpătarea este realizată în Hristos sau mai bine spus Domnul Iisus Hristos este autor al cumpătării pe care El o împarte prin credinţă creştinilor. După cum am spus de mai multe ori se întâmplă să ne trezim într-o lume care are un ritm de viaţă ori exorbitant sau de ce să nu spunem lax. De cele mai multe ori se poate spune că lumea noastră comtemporană pendualează în aceste două extreme.

Se poate să spunem că fără doar şi poate cumpătarea este fără doar şi poate o evitare a ceea ce este şi a modului în care trebuie să înţelegem o viaţă care evită extrema. Lumea din jur de cele mai multe ori se poate spune că ne îndrumă şi la fel de bine ne îndreaptă în spre ceea ce se poate spune un fel de viaţă fără de limite. O viaţă fără de limite se poate spune că de cele mai multe ori este o viaţă care fără doar şi poate este menită eşecului. Tărim într-o lume care de mai multe ori cade dintr-o extremă în alta. Acest lucru după cum am spus este o realitate pe care trebuie să o evidenţiem. Viaţa duhovnicească se poate spune că este fără doar şi poate o viaţă care de cele mai multe ori ajunge să ne enţină anocraţi sau mai bine spus legaţi de o viaţă fără de extreme. Există în acest sens în viaţa duhovnicească două mari extreme pe care trebuie să le evităm: 1. Prima mare extremă se poate spune că este una care ne spune că de cele mai multe ori trebuie să fi exlucsiv duhovniceşti şi de cele mai multe ori să o rupem cu lumea din jur. Se poate spune că aceasta este metoda prin care apar atât de multe secte care de ce să nu spune pe parcursul istoriei de mai multe ori au primit un fel de nuanţe encratiste [ură iraţională faţă de lume]. A doua extremă 2. în care poate cădea cineva este să fie total imun la viaţa duhovnicească sau mai bine spus să nu aibă nici un fel de viaţă duhovicească. Acest gen de viaţă se poate spune că de mai multe ori sfârşete prin a fii o viaţă a patimii şi a viciului. Acest lucru are loc de mai multe ori în lumea noastră şi fără doar şi poate sunt foarte puţini cei care sunt conştienţi de acest lucru. După cum am spus, trebuie să evităm extremele şi pentru a face acest lucru de cele mai multe ori avem nevoie să fim oameni cumpătaţi. Cumpătarea este un lucru care se poate spune că este legat foarte mult de noţiunea de ortodoxie. Ortodoxia este o noţiune care s-a definitivat în istorie în secolul al IX-lea într-un sinod creştin ortodox care a avut loc la Constantinopol [azi Istambul] şi care a avut loc în anul 843. Prin sine se poate spune că ortodoxia este o credinţă care evită extremele şi care ţine foarte mult un fel de stare de bine în om. Trebuie să evităm extremele în această lume şi la fel de bine trebuie să evităm extremele şi în materie de credinţă şi religie. Acest lucru este aşa fiindcă au fost foarte mulţi cei care au ajuns la fundamentalism şi la fel de bine la fanatism religios. Aceste lucruri se poate spune că trebuie să le avem în vedere atunci când vorbim de cumpătare şi de ceea ce este cumpătarea în sens religios sau mai bine spus în sensul credinţei. Credinţa noastră după cum este cea care de cele mai multe ori ajunge să definească ceea ce este şi modul în care este definită cumpătarea. A duce o viaţă cumpătare se poate spune că este de cele mai multe ori o dovadă de mult creştinism. Sunt foarte puţini cei care asociază viaţa creştin ortodoxă cu cumpătarea

45 Idea de balanţă şi de echilibru se poate spune că de mai multe ori ajungem să o trăim sau mai bine să o experimentăm prin virtute şi prin faptul că recunoaştem că Dumnezeu este cât se poate de mult sursă a echilibrului şi a balanţei. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult o realitate pe care trebuie să o avem în vedere şi la care să ne raportăm. Balanţa fără de Dumnezeu se poate spune că de cele mai multe ori este o goană după vânt. Trebuie să ştim în acest sens care este sensul şi care este rolul creştin ortodox al balanţei şi al echilibrului.

dar în cele din urmă trebuie să spunem că aceste două lucruri sunt cât se poate de mult adevărate şi reale.[46]

Se spune că mai de mult într-un regat dint-ro ţară îndepărtată era un cerşetor care era foarte sărac. Într-o zii pe strada pe care stătea cerşetorul urma să treacă regele. Cerşetorul avea de mâncat în acea zii puţin orez. El se pregătea să iese în întâmpinarea regelui fiindcă acest rege avea obiceiul de a ajuta pe cei săraci. Pe când regele trecea în jurul său cerşetorul a strigat:

- Să trăieşti maiestate.
- Bună ziua, a răpuns regele. Cine eşti tu?
- Eu sunt unul dintre cei mai săraci supuşi ai tăi mărite rege.
- De ce?
- Fiindcă nu am nici un fel de avere.
- Nu ai să îmi dai nimic altceva decât povestea de durere. De ce nu îmi dai ceva?
- Pot să vă dau 5 grăunţe de orez, a spus cerşetorul dânu-i regelui cele 5 grăunţe.

Regele a luat cele cinci grăunţe de orez şi a plecat mai departe. Cerşetorul a fost cât se poate de dezamăgit de comportamentul regelui. În cele din urmă supărarea i-a trecut. Când spre seară s-a întors acasă a găsit în casa lui un sac de orez. A căutut în el şi a putut vedea că în interior erau 5 bucăţi de aur. Atunci cerşetorul şi-a dat seama: regele i-a dat o bucată de aur pentru fiecare bucată de orez.

- Nu regele este vinovat ci eu sunt vinovat. Dacă i-aş fii dat regelui toată farfuria de orez acum aş fii fost un om bogat, se gândea cerşetorul.

Am spus această poveste fiindcă ea de mai multe ori se potriveşte şi cu ceea ce este sau mai bine spus cu modul în care se defineşte virtutea. Să ne aducem aminte că în secolul al XX-lea părintele Nicolae Steinhard a scris o carte numită *Dăruind vei dobândii*. De cele mai multe ori se poate spune că în drumul virtuţilor este cât se poate de bine să facem mai multă nevoinţă şi se poate spune că în cele din urmă vom ajunge să dobânim virtuţile. Acest lucru se poate spune că este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere. De mai multe ori se poate spune că virtuţile sunt cât se poate de mult o piatră de poticneală pentru noi. Sunt situaţii care după cum am spus ne fac să credem că nu avem cum să fim oamenii ai virtuţii fiindcă ne aflăm într-o situaţie limită. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori este numai propria noastră percepţie.[47] În acest sens, se poate spune că una dintre cele mai mari virtuţi pe care le putem practica este răbdarea. Este nevoie să avem răbdare şi să fim cât se poate de mult ancoraţi în ceea ce este răbdarea şi tot ceea ce ţine de răbdare. Răbdarea după cum am spus este o virtute care se poate spune că este cât se poate de mult absentă din lumea noastră. Trăim într-o lume care după cum am spus este cât se poate de mult departe de ceea ce este răbdarea. Se cuvine să fim nişte omaneii ai răbdării şi a tot ceea ce ţine de ea. În

46 Radu Teodorescu, *Cumpătarea în religia comparată* (Cugir, 2014).

47 Trebuie să spunem aici că după sfinţii părinţi şi după marii părinţi duhovniceşti de cele mai multe ori lumea este laxă şi de ce nu este uşor de momit pentru a cădea pe drumurile păcatului. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl enunţăm. De mai multe ori laxitatea lumii este atât de mare că ea face din păcat şi din viciu un fel de cale naturală în care trăieşte omul. Acest lucru se poate spune că este o realitate de care de mai multe ori nu suntem conştienţi. Trebuie să ne dăm seama că laxitatea morală nu este un lucru bun şi ea de cele mai multe ori ajunge de ne atrofiază ceea ce se poate spune dorinţa noastră după virtute.

lumea noastră se poate spune că de mai multe ori totul trebuie să aibă loc dintr-o dată şi instantaneu. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi la care trebuie să ne raportăm.

Răbdarea se poate spune că este o virtute pe care foarte puţini oamenii din zilele noastre o au. Acest lucru a putut fii văzut de mai multe ori şi se poate spune că sunt mai mulţi cei care ajung să îşi piardă răbdarea. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori face din lumea noastră un mediu agitat şi un mediu neliniştit. Trebuie să ştim că răbdarea este un lucru cât se poate de benefică nouă. Sunt mai mulţi care consideră că răbdarea este un lucru cât se poate de mult nepotrivit pentru o lume care de cele mai multe ori trebuie să fie iute şi cât se poate de eficentă. Nu este timp pentru răbdarea în lumea noastră, este un slogan pe care îl auzim de mai multe ori. În realitate este tocmai opusul. Este destul de mult timp în lumea noastră pentru răbdare şi se poate spune că acest lucru este o realitate ce trebuie să o evidenţiem mai mult. Se poate spune că beneficiile omului care are răbdare sunt foarte mari. Acest om este mult mai calculat şi la fel de bine mult mai cumpătat. De mai multe ori se poate spune că răbdarea ajunge să ne arate şi să ne prezinte lucrurile în profunzimea lor şi nu ne lasă să ne uităm la ele numai din exterior şi superficial. S-a putut vedea că de mai multe ori lipsa de răbdare a adus cu sine superficialitatea şi tot ceea ce ţine de un comportament uşuratic. Acest lucru după cum am spus este o realitate a lumii în care trăim. Trăim într-o lume care de cele mai multe ori ştie numai ceea ce este teoretic despre răbdare fără să ştie ceea ce este practic răbdarea. Acest fapt a putut fii văzut de mai multe ori în lumea noastră.[48]

O altă virtute care se poate spune că este comună atât sfinţilor cât şi oamenilor duhovniceşti este perseverenţa în bine. De mai multe ori se poate spune că atunci când avem de a face cu lumea duhovnicească se cuvine să fie cât se poate de mult perseverenţi. Acest lucru după cum am spus este o realitate de care mai puţini sunt conştienţi. Binele de mai multe ori cere să ne implicăm în facerea lui cu toată fiinţa şi pentru acest motiv de mai multe ori se cuvine să fim cât se poate de mult perseverenţi. Perseverenţa după cum am spus este un lucru care de mai multe ori lipseşte în zilele noastre. Sunt foarte puţini cei care de cele mai multe ori ajung să persevereze în bine. Trebuie să spunem în acest sens că de cele mai multe ori perseverenţa este un lucru care se poate spune că implică cu sine o autodisciplină. Disciplina şi persevceneţa se poate spune că sunt lucruri care trebuie să meargă mână în mână. Trebuie să fim oamenii ai disciplinei pentru a putea ajunge să fim oamenii perseverenţi. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl vedem în ansamblu şi de care trebuie să ţinem cont. Perseverenţa este un fapt pe care de cele mai multe ori se cuvine să îl avem în vedere şi despre care trebuie să medităm mai mult. Se cuvine să fim oamenii perseverenţi şi pentru acest lucru de cele mai multe ori avem nevoie să viaţa duhovnicească. După cum am spus, este o legătură foarte puternică între viaţa duhovnicească şi perseverenţă. Ele se poate spune că sunt cât se poate de mult complementare una alteia.[49]

Realitatea este că de cele mai multe ori când omul dă de greu în viaţa sa el de cele mai multe ori renunţă la ceea ce şi-a propus şi la ceea ce a dorit să realizeze. Sunt în acest sens mai multe vise spulberate, mai multe dorinţe nerealizate şi mai multe acţiuni care nu au ajuns la finalitate fiindcă se poate spune că omul nu a fost perseverent. Trebuie să fim perseverenţi pentru a realitaza ceea ce ne-am propus şi se

48 Samuel E. Balentine, *Have you considered my servant Job?Understanding the biblical archtype of pacience* (Carolina de Sub, 2015).

poate spune că acest lucru ţine de cele mai multe ori de ceea ce sfinţii părinţi denumesc „perseverenţa în bine.” Perseverenţa în bine se poate spune că este un lucru care de mai multe ori este interpretat greşit şi de ce să nu spunem nu este privit cum se cuvine. Perseverenţa este un lucru care de cele mai multe ori ajunge să ne situeze într-un raport de echitate cu virtuţile. După cum am spus se poate spune că şi în virtuţi trebuie să fim cât se poate de mult perseverenţi nu trebuie să renunţăm uşor la virtuţi şi la tot ceea ce ţine de ele. Drumul în virtute se poate spune că este o cale a perseverenţei în virtute. Acest lucru după cum am spus este de mai multe ori trecut cu vederea şi de ce să nu spunem că este calea adevărată pe care trebuie să păşim şi pe care trebuie să umblăm. Perseverenţa este un lucru care se poate spune că de cele mai multe ori ţine de periferie sau mai bine spus este departe de a fii în centrul lumii noastre. Ce este atunci în centrul lumii noastre? În centrul lumii noastre cele mai multe ori este goana după plăceri, bani şi averi, luptele pentru supremaţie politică care de ce să nu spunem de mai multe ori devin violente şi la fel de bine mai există şi setea de dominaţie. Această sete se poate spune că este foarte rea. Dorinţa de a domina semenii de cele mai multe ori se poate spune că sfârşeşte prin a ne transforma semenii în ceea ce este sau mai bine spus în modul în care persoana devine un simplu obiect. Aceste lucruri se poate spune că de cele mai multe ori sunt realităţi care îl duc pe om departe de ceea ce înseamnă perseverenţa în virtute şi bine. După cum am spus, perseverenţa în bine şi în virtute este o virtute marginală a lumii noastre care de cele mai multe ori se poate spune că nu dă mari rezultate fiindcă după cum am spus marea majoritate dintre noi avem o concepţie superficială despre viaţă. Trebuie să fim cât se poate de mult ancoraţi în virtute şi în ceea ce este bine pentru ca în cele din urmă să putem să ne bucurăm de rezultatele virtuţii. Perseverenţa în bine şi în virtute se poate spune că de cele mai multe ori ajunge să ne stabilizeze sau la fel de bine să ne motiveze cât se poate de mult. Lumea noastră după cum am spus este o lume care de cele mai multe ori are o înţelegere de suprafaţă a perseverenţei. În acest sens sfinţii părinţi ne spun că trebuie să fim perseverenţi în ortodoxie şi la fel de bine în credinţa ortodoxă. A fii perseverenţei în ortodoxie este un lucru care se poate spune că ţine foarte mult de faptul a cunoaşte cât mai multe despre credinţă şi despre ortodoxie. Ortodoxia este o credinţă care de mai multe ori se poate spune că ne cere să fim perseverenţi. Trebuie să fim perseverenţei în ortodoxie fiindcă ea este cea care ne învaţă ceea ce este bine şi ceea ce este virtute. Prin urmare se poate spune că virtutea nu ajunge să fie învăţată în sine ci ea de cele mai multe ori are un context în care noi ajungem să ne-o împropriem. Omul virtuţii se poate spune că este de cele mai multe ori un om al perseverenţei. Aceste două noţiuni se poate spune că sunt legate una de alta şi nu se poate să le concepem una fără de alta. Cu cât avansăm în virtute cu atât mai multe se poate spune că ajungem să fim perseverenţi în bine.[50]

Se spune că un ucenic a venit la un moment dat la învăţătorul său.

- Bună ziua, a spus ucencul.

---

49 Marile realizări ale lumii se poate spune că de cele mai multe ori au fost realizate prin perseverenţă şi perseverenţa este cea care se poate spune că a dat cele mai multe rezultate în lumea noastră. În acest sens se poate spune că există o diferenţă dintre perseverenţa seculară şi perseverenţa duhovnicească. De cele mai multe ori această diferenţă se referă la scopul perseverenţei. De cele mai multe ori perseverenţa are ca şi scop o realitazare pur umană care nu are nici un fel de implicaţie religioasă sau duhovnicească. Acest lucru este bine să îl ştim fiindcă sunt mai mulţi care consideră că nu este nici un fel de diferenţă dintre perseverenţa seculară şi perseverenţa duhovnicească.

- Bună ziua.
- Am să vă pun o întrebare.
- Ce întrebare?
- Ce este mai important frumuseţea externă sau cea internă?
- Spune-mi, dacă ai avea nevoie să cumperi o casă, dar ai avea bani numai pentru una frumoasă pe dinafară dar simplă pe dinăuntru sau una frumoasă în interior dar mai urâtă în exterior, pe care ai cumpăra-o?
- Pe cea frumoasă în interior şi mai puţin în exterior.
- Dar dacă un om mândru ar cumpăra casa, orgolios cum este ce ar cumpăra?
- Cred că el ar cumpăra ceea cea care este frumoasă pe din afară.
- Da, ai dreptate. Ceea ce trebuie să ştii este că indfiferent de alegere ve-ţi fii în lipsă de frumuseţe sau de comfortul interior.
- Aceasta înseamnă că frumuseţea internă şi cea externă sunt esenţial echivalente şi valabile numai în armonie?
- Se poate spune şi aşa, dar ceea ce are loc este că de cele mai multe ori când cineva posedă numai o jumătate dintre ele, el v-a căuta şi cealaltă jumătate fără să piarzi ceea ce ai deja. Aceasta fiindcă o jumătate, indiferent cât de mare este v-a fii totuşi numai o jumătate.

Am spus această întâmplare pentru a demonstra că de cele mai multe ori virtutea este mult mai de preţ decât exteriorul omului. Acest lucru se poate vedea prin faptul că de cele mai multe ori omul ajunge să vadă numai aparenţa lucrurilor. Adevărul este că începând cu modernitatea se poate spune că omul a ajuns de cele mai multe ori să cultive un fel de mândrie externă care se poate spune că a provenit din modul său de a fii. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult o realitate şi un lucru de care trebuie să ţinem cont. Mândria cu realizările materiale şi tehnice pe care omul modern a ajuns să le facă se poate spune că de cele mai multe ori este un lucru care îl îndepărtează pe om pe Dumnezeu. Acest lucru este aşa fiindcă Dumnezeu este sursa a tot ceea ce există şi la fel de bine Dumnezeu este cel care a făcut tot ceea ce există. Marile noastre realizări tehnice sau economice se poate spune că sunt un dar pe care Dumnezeu l-a dat umanităţii. Acest lucru însă nu este cunoscut de mai mai multe ori de marii savanţi care poate spune că de mai multe ori consideră că aceste relizări sunt ale lor şi Dumnezeu nu are nici un fel de implicaţie. Trebuie să fim conştienţi că Dumnezeu este Cel care doreşte binele omului şi al umanităţii dar omul trebuie să îi fie recunoscător lui Dumnezeu pentru acest lucru. De mai multe ori se poate spune că omul este cât se poate de individualist şi el face numai ceea ce crede de cuviinţă.[51] Aceste lucruri după cum am spus sunt cele care de cele mai multe ori trebuie să definească şi să menţină ceea ce se am putea spune dialogul dintre om şi Dumnezeu. Când omul este un om al virtuţilor se poate spune că el se află într-o stare de dialog cu

50 Radu Teodorescu, *Binele în religia comparată* (Cugir, 2013).

51 Realitatea este că sunt mulţi care de mai multe ori ajung să cultive un fel de individualism sau mai bine spus un fel de orgoliu personal. Acest lucru după cum am spus are loc de mai multe ori în lumea noastră. Omul este dornic să se afirme şi să se remarce dar acest lucru de cele mai multe ori se poate spune că el îl face fără de Dumnezeu. Este bine să ţinem cont de Dumnezeu şi indiferent de reuşitele sau nereuşitele noastre se cuvine să fim cât se poate de mult mulţumitori şi recunoscători lui Dumnezeu. Acest lucru se poate spune că este ceea ce aşteaptă Dumnezeu de la noi.

Dumnezeu. Dumnezeu este Cel care ne cere să fim perseverenţi în acest dialog şi prin urmare El este Cel care menţine acest dialog. Trebuie să dialogăm şi la fel de bine să fim cât se poate de mult ancoraţi în dialogul cu Dumnezeu. Aceste lucruri după cum am spus sunt realităţi pe care de cele mai multe ori trebuie să le conştientizăm şi să le avem în vedere. Legătura noastră cu Dumnezeu se poate spune că se intensifică şi la fel de bine se împuţinează prin ceea ce am putea spune modul în care cultivăm virtuţile creştine şi pe cele morale. Sunt mai mulţi care consideră că virtuţile sunt cât se poate de mult realităţi şi lucruri simple şi de ce nu nesemnificative pentru omul modern care de cele mai multe ori este se poate spune că este chemat la realizări mult mai mari decât virtuţile. Sunt mai mulţi oamenii în zilele noastre care se poate spune că nu au nici un fel de înţelegere şi nici un fel de comprehensiune a ceea ce înseamnă să cultivăm virtuţile. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori afectează relaţiile dintre noi. De ce este aşa? Fiindcă un om pătimaş se v-a purta în mod pătimaş cu semenii său în timp ce un om al virtuţilor se v-a purta cu tandereţe şi cu grijă cu semenii săi. De ce este aşa? Fiindcă se poate spune că virtutea este cea care îl schimbă şi la fel de bine îl transformă pe om.[52]

CAPITOLUL 3

VIRTUTEA OPUSĂ PATIMILOR

Filosoful german Feurbach era de părere că „omul este ceea ce mănâncă.” Acest lucru trebuie înţeles într-un context mai larg în sensul că ceea ce face omul este ceea ce îl defineşte. De cele mai multe ori se poate spune că în lumea noastră omul ajunge să fie ceea ce acţionează sau mai bine spus ceea ce face. Acţiunile pe care le face omul de cele mai multe ori se poate spune că se împart în două categorii: bune sau rele. Se poate spune că în acest sens omul este ca şi o moară. Dacă în moară se pune grâu bun v-a ieşii făină bună şi dacă în moară se pune grâu rău v-a ieşii o făină proastă. Aceste lucruri se poate spune că de mai multe ori conferă cea ce am putea denumii conturul antropologiei moderne sau ceea ce este antropologia modernă. Omul după cum am spus atunci când în sine ajunge de cultivă răul se poate spune că un prim nivel este cel în care omul ajunge să fie viciat sau mai bine spus el devine un om pătimaş. Omul pătimaş de cele mai multe ori este un lucru cât se poate de firesc şi de obişnuit în timpurile noastre. Modele de oamenii pătimaşi se poate spune că de mai multe ori găsim în televiziune, pe internet, la cinema sau în ziare. Ce este de făcut atunci? Adevărul este că ortodoxia este cea care ne pune să ne luptăm cu răul şi la fel de bine să ne opunem devenirii în oamenii pătimaşi.[53] Prin urmare, ceea ce trebuie să evidenţiem este că de cele mai multe ori în plan moral şi duhovnicesc omul nu are multe opţiuni. El este angajat în drumul obţinerii şi cultivării virtuţilor sau se poate spune că el ajunge să fie un lucrător al patimilor şi a tot ceea ce ţine de vicii. Aceste două căi după cum am spus sunt contradictorii şi de ce nu se află în atangonie. Acest fapt se poate spune că a fost atendecent lumii în care trăim. De ce este aşa? Fiindcă se poate spune că distincţia dintre bine şi rău a existat mai înainte de existenţa lumii noastre pământeşti. Odată cu căderea diavolilor se poate spune că a început să existe răul şi patima. Prin urmare acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere atunci când vorbim despre patimi şi vicii. Patima se poate spune că a

52 Ilie Moldovan, *Adolescenţa, preludiul la poemul iubirii curate* (Editura Renaşterea: Cluj Napoca, 2001).

apărut potenţial mai înainte de existenţa lumii. Prin urmare se poate spune că în viaţa noastră acest lucru este definit de cele mai multe ori de forţe sau puteri externe de lumea noastră. Omul însă are puterea să se opună aceste forţe sau puteri ale întunericului şi a răului. Acest lucru se poate spune că omul îl face prin faptul că devine un om duhovnicesc. Sunt mai mulţi care se poate spune că în cee ace priveşte raportul cu lumea spirituală sunt adepţii unei concepţii fataliste. Un astfel de caz a fost Jean Calvin care a ajuns să susţină predestinaţia. După cum am spus, deşi există agenţi ai răului sau mai bine spus diavoli, omul se poate opune lor şi la fel de bine el poate ajunge să se elibereze de lucrarea lor. Acest lucuri se poate spune că omul îl face prin post, rugăciune, nevoinţă sau lecturi şi conversaţii duhovniceşti. Se cunosc în acest sens mai multe cazuri din vieţile sfinţilor în care mai mulţi sfinţi se poate spune că au ajuns să fie ispitiţi de diavoli dar în cele din urmă au ajuns de s-au eliberat de lucrarea diavolilor. Acest lucru se poate spune că nu trebuie să ne lase fără de speranţă ci de cele mai multe ori trebuie să ne motiveze sau la fel de bine să ne ducă în spre o înţelegere mai profundă a vieţii duhovniceşti. Aceste lucruri se poate spune că de cele mai multe ori ajung să îi facă pe mai mulţi să fie cât se poate de mult să se teamă de ceea ce am putea spune lupta dintre păcat şi virute sau dintre viciu şi bine. Adevărul este că acest lucru este aşa fiindcă de cele mai multe ori lumea de azi este ignorantă în ceea ce priveşte viaţa duhvonicească şi la fel de bine vieţile sfinţilor. Sfinţii sunt în acest sens exemplele noastre de virtute şi cei care trebuie să ajungem să le urmăm. Aceste lucruri se poate spune că sunt suficente pentru a ne ajuta să ajungem să trăim ceea ce am putea spune dorinţa după virtute şi voinţa de a evita păcatul şi patima.[54]

Se spune că un om a ajuns în rai. Aici în rai a dat peste un pom sub care dacă stăteai sub el îţi puneai o dorinţă ajungea să devină realitate.

- Dacă este să îmi punem o dorinţă este că îmi este foame şi acum aş dorii să mănânc.
  Dintr-o dată în faţa lui au apărut mai multe farfurii cu cele mai delicioase mâncăruri.
- Uau, acest lucru este imposibil. Farfuriile au apărut de nicăieri.
  Atunci când a spus aceste cuvine farfuriile au dispărut.
- Ar fii frumos să vină farfuriile înapoi.
  Farfuriile au apărut din nou. Omul noastru a mâncat pe săturate şi mai apoi s-a gândit:
- Ei acum că am mâncat, ar fii bine să beau ceva.
  Dintr-o dată i-a apărut o sticlă cu cel mai bun vin.
- Extraordinar, nu îmi vine să cred. Poate sunt nişte fantome care îşi bat joc de mine.

---

53 Se poate spune că „dialectica patimii” este cât se poate de subtilă. Acest lucru este aşa fiindcă nici un om nu se naşte pătimaş ci se poate spune că omul devine pătimaş printr-un proces mai greu de depistat. Scopul patimii se poate spune că era înnrobira omului faţă de lucrurile materiale sau de obiectele acestei lumii. Prin urmare se poate spune că trebuie să fim conştienţi de acest fapt. „Dialectica patimii” se poate spune că de cele mai multe ori este un lucru care este trecut cu vederea în zilele noastre. Acest lucru se poate spune că are loc fiindcă de cele mai multe ori scrierile misticii şi misticii care au scris despre aceste lucruri sunt cât se poate de mult trecute cu vederea şi nu sunt luate în considerare.

54 *Proloagele pentru fiecare zii împreună cu sfinţii* 1 şi 2 (Bucureşti, 2011).

Dintr-o dată în faţa lui au apărut nişte fantome. Erau urâte şi îl priveau.

- Şi acum aceste fantome mă vor ucide.

Fantomele s-au îndreaptat spre om şi l-au ucis fiindcă acest lucru a fost cel pe care l-a cerut omul.

Morala acestei povestiri mai extreme se poate spune că este că de cele mai multe ori noi ne stabilim singuri condiţile de viaţă în care trăim. Prin urmare se poate spune că omul este singur cei care devide dacă doreşte să ducă o viaţă a viciului sau o viaţă a virtuţii. Acest lucru se poate spune că este un fapt pe care mai mulţi dintre noi nu îl iau în considerare. De cele mai multe ori se poate spune că atunci când omul ajunge să practice răul şi patima el ajunge să dea vina pe cei din jur. Acest fapt este unul rău şi trebuie să îl avem în vedere. Este bine să ne asumăm faptele şi acţiunile pe care le facem. Răul este adevărat că este o fiinţă personală care este denumit diavol sau cel rău şi acest lucru se poate spune că este atestat de toţi sfinţii bisericii. Totuşi, noi avem libertatea de a devenii agenţi ai răului sau de a devenii agenţi ai binelui. Se poate spune că această alegere este cea care este în propria noastră putere şi trebuie să fim conştienţi de ea.

Se poate spune că o altă virtute care este comună atât sfinţilor cât şi oamenilor duhovniceşti este blândeţea. De cele mai multe ori când vorbim despre blândeţe ne gândim la diferenţa care există între animalele sălbătice şi animalele domestice care sunt blânde şi prietene cu omul. Acest lucru se poate spune că este fals. Blândeţea ca şi virtute nu înseamnă lipsa sălbăticiei, ci de cele mai multe ori se poate spune că este un fel de rafinament sau mai bine spus gusturi duhovniceşti frumoase.[55] În acest sens trebuie să spunem că un om blând nu este un om care nu este sălbatic ci de cele mai multe ori se poate spune că el este un om care este cât se poate de mult fără de mânie sau mai bine spus nu este iute la mânie. Este cât se poate de adevărat că de cele mai multe ori în lumea noastră sunt mai mulţi care sunt adepţii unui comportament mânios sau mai bine spus al unui comportament iute de mânie. Să ne aducem aminte în acest sens de cultura asiatică ce de mai multe ori se poate spune că militează pe iuţimea mâniei ce ajunge de cele mai multe ori de se finealizează în violenţă. Este adevărat că mânia şi violenţa nu sunt identice dar se poate spune că există o legătură între violenţă şi mânie. Adevărul este că de mai multe ori în lumea noastră sunt mai mulţi care susţin un comportament mânios şi la fel de bine un comportament care este ancorat în violenţă. Pentru a evita violenţa după cum am spus de cele mai multe ori trebuie să ajungem să cultivăm sau mai bine spus să accentuăm blândeţea. Omul blând este un om care de cele mai multe ori pune raţionalitatea mai presus de mândrie şi acest lucru se poate spune că este un fapt de care trebuie să ţinem cont şi pe care trebuie să îl avem în vedere. După cum am spus, se poate spune că blândeţea este de cele mai multe ori o formă de rafinament duhovnicesc. Acest lucru se poate spune că se manifestă în mai multe feluri. O formă de rafinament duhovnicesc se poate spune că de cele mai multe ori este predispoziţia sau mai bine spus tendinţa de a vedea lucrurile duhovniceşti şi la

55 Este adevărat că de cele mai multe ori sălbăticia este un lucru care poate fii întâlnit şi în ceea ce îl priveşte pe om. Sunt mai multe cazuri de oameni sălbatici care se poate spune că sunt cei care de cele mai multe ori ajung de duc o viaţă de trib. Sălbăticia se poate spune că apare acolo unde omul nu duce o viaţă manierată ci de cele mai multe ori se bazează pe instincte şi pe ceea ce ele îi dictează. Aceste lucruri se poate spune că sunt de cele mai multe ori trecute cu vederea şi este bine să le avem în vedere. Un comportament sălbatic se poate spune că este şi viaţa patimilor care de cele mai multe ori îngustează orizonturile celor care sunt stăpâniţi de patimi.

fel de bine de a avea un comportament duhovnicesc. În acest sens, trebuie să spunem că nu este destul să fim oamenii duhovniceşti numai pentru noi înşine ci trebuie să fim şi pentru cei din jur. Acest lucru este un fapt pe care mai multă lume îl trece cu vederea. Viaţa duhovnicească se poate spune că de cele mai multe ori este cea care îl duce pe om la blândeţe fiindcă omul ajunge de cele mai multe ori să experimenteze iubirea infinită a lui Dumnezeu.[56]

O altă mare virtute care se poate spune că este comună atât omului duhovnicesc cât şi sfântului este pacea. Ce este pacea? Este un lucru pe care îl ştie toată lumea. După cum am spus pacea este un lucru care de mai multe ori lipseşte în zilele noastre. Acest lucru se poate spune că este aşa fiindcă de cele mai multe ori pacea este un lucru care se poate spune că ne ancorează în Dumnezeu şi în tot ceea ce ţine de Dumnezeu. În lumea noastră au existat mai multe războaie şi acest lucru ne demonsterază că de mai multe ori tărim într-o lume care este străină de noţiunea de pace. Pacea de cele mai multe ori se poate spune că este un lucru pe care omul ajunge să îl experimenteze atunci când lumea este într-o stare de război. Dacă vom studia mai bine istoria lumii se poate vedea că războaiele au fost prezente din antichitate şi până în modernitate. Acest lucru se poate spune că este trist. Războiul este în sine un lucru trist fiindcă de cele mai multe ori el ajunge să curme vieţi.[57] Ceea ce trebuie să ştim este că în această viaţă omul este liber să cultive războiul sau pacea. Acest fapt este un lucru care de cele mai multe ori trebuie să îl avem în vedere şi să ţinem cont de el. De cele mai multe ori se poate spune că rezultate nu vor înceta să apară. Atunci când facem război se poate spune că ajungem să curmăm vieţi, să creăm suferinţă în jurul nostru, să aducem suferinţă şi acest lucru nu este bine. Adevărul este că în istoria lumii s-au găsit mai multe minţi bolnave care de mai multe ori au ajuns să fie adepte a războiului. În secolul al XX-lea se poate spune că acest lucru a ajuns la apogeu. În această perioadă de timp s-a ajuns la două războaie mondiale. Este bine să ne dăm seama cât se poate de mult de marea diferenţă dintre război şi pace. Acest fapt se poate spune că de mai multe ori este trecut cu vederea de cei care ajung să facă război. Războiul se spune că de cele mai multe ori este singura soluţie în mai multe cazuri în care lucrurile au ajuns la extremă. Este bine să ştim că războiul este un lucru pe care trebuie să evităm şi la fel de bine să ajungem să îl stopăm. Acest lucru se poate spune că poate fii realizat sau mai bine spus poate fii dus la îndeplinire atunci când suntem oamenii duhovniceşti.

Adevărul este că viaţa duhovnicească nu poate fii realizată într-o stare de asediu sau mai bine spus în stare de război. Acest lucru se poate spune că a fost de mai multe ori mărturisit de mai multă lume şi de mai mulţi care se poate spune că au fost adepţii vieţii duhovniceşti. Viaţa duhovnicească este compatibilă cu ceea ce se poate spune

56 Radu Teodorescu, *Rafinamentul în viaţa duhovnicească creştin ortodoxă* (Cugir, 2015).

57 Este de amintit aici că de mai multe ori în antichitate anticii au vorbit de un zeu al războiului care este dedicat exclusiv a face război. Acest zeu este denumit în mitologia greacă Ares. Ceea ce trebuie să ştim este că nu numai în mitologia greacă se vorbeşte de un zeu al războiului ci la fel de bine şi în mitologia vikingă. Sfinţii părinţi ai creştinismului ortodox mergând pe linia interpretării biblice sunt de părere că toţi zei antichităţii sunt diavoli. Acest lucru este un fapt care ne face să ne gândim că există un diavol al răzbvoiului care se poate spune că este instigatorul sau inspiratorul al luptei armate. Sunt mai multe povestiri aghiografice care ne spun că una dintre principalele ocupaţii ale diavolilor este de a scornii război între popoarele lumii.

pacea şi tot ceea ce ţine de pace. Este bine să ştim acest lucru şi săî fim conştienţi de el. Viaţa duhovnicească după cum am spus este o viaţă care de cele mai multe ori ajunge să ne întărească convingerea că trebuie să fim oameni ai păcii. Oamenii păcii de cele mai multe ori nu sunt luaţi în considerare şi se poate spune că acest lucru este aşa până în momentul în care izbugneşte un război. Adevărul este că stările de război sunt prezente de mai multe ori în lumea noastră. Acest lucru este aşa fiindcă se poate spune că sunt puţini oameni duhovniceşti. Când oamenii nu sunt duhovniceşti se poate spune că ei nu mai pot avea pace unii cu alţii fiindcă fundamentul ultim al păcii se poate spune că este viaţa duhovnicească. Viaţa duhovnicească după cum am spus este sursă a păcii şi a acceptării celor din jur. Când omul nu este duhovnicesc se poate spune că el ajunge la cealaltă extremă şi de cele mai multe ori ajunge să îi considere pe cei din jur ca şi persoane care merită să moară. Acest lucru se poate spune că plasează discuţia noastră în ceea ce am putea spune sensul şi înţelegerea morală a vieţii în comunitate. Când oamenii nu mai simt comuniunea ca fiind un lucru natural se poate spune că în cele din urmă ei vor ajunge la război. Ororile războiului au fost cunoscute de mai multă lume: oameni fără membre, orbi, şchilodiţi, case distruse, terenuri agricole incendiate, clădiri disturse şi multe altele sunt numai câteva dintre urmările şi efectele războiului. Atunci când privim în esenţa războiului se poate spune că vom ajunge la mai multe concluzii de natură spirituală. Acest lucru se poate spune că este aşa fiindcă în cele din urmă consecinţele războiului sunt nefaste. Poate aceste este şi motivul pentru care la primile Nobel din Suedia se acordă şi un premiu nobel pentru pace. Se poate spune că din pace mai mulţi oameni au de beneficiat în timp ce din război mai mulţi oameni au de suferit. Chemarea noastră este să facem ceea ce este în interesul celor mulţi. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Războiul este în sine un lucru negativ cel mai mult fiindcă el duce la pierderi de vieţi omeneşti ce nu mai pot fii recuperate. Acest lucru este un fapt pe care mai mulţi creatori de război nu îl i-au în considerare şi de cele mai multe ori se poate spune că ajungem să vedem consecinţele în lumea noastră.[58]

Se spune că un indigen american s-a dus la un moment dat la o bancă.

- Bună ziua, a spus indigenul.
- Bună ziua, a răspuns bancherul.
- Aş dorii să fac un împrumut.
- Ce împrumut?
- 500 de dolari.
- Ce ve-ţi face cu aceşti bani?
- Voi merge în oraş să îmi vând bijuteriile.
- Puteţi să ne oferiţi securitate pentru aceşti bani?
- Ce este acea o secutitate?
- Dacă aveţi un obiect care să echivaleze cu bani pe care o să îi luaţi?
- Am o amşină din 1949.
- Acea nu este bună.
- Mai am un cal acasă.
- Cât este de bătrân?
- Nu ştiu fiindcă nu are dinţi.
- Bine v-a trebui să completaţi acest formulat şi eu vă voi da banii.

58 Părintele Daniel de la Rarău, *Războiul creştinilor cu diavolii* (Editura Panaghia, 2012).

Indigenul a luat banii şi a plecat mai departe. După câteva săptămâni a venit din nou cu o sumă mare de bani în mână. A luat 500 de dolari şi i-a întins bancherului.

- Ce faceţi cu restul banilor? A întrebat bancherul.
- Voi merge şi îi voi pune în cortul meu.
- Aţi putea face un depozit în banca noastră.
- Nu ştiu, ce este acela un depozit?
- Da-ţi banii băncii şi banca v-a avea grijă de bani şi când aveţi nevoie îi ve-ţi scoate.
- Banca are să îmi dea ceva ca şi securitate pentru bani? A răspuns indianul după ce s-a gândit puţin.

Am spus această întâmplare cu oarecare umor pentru a demonstra că de cele mai multe ori se cuvine să fim atenţi cu oamenii din jur dar mai ales cu noi. Acest lucru se poate spune că este bine să îl avem în vedere şi la fel de bine să ţinem cont de el. De cele mai multe ori cei din jur vor ajunge să ne trateze la fel cum îi tratăm şi noi pe el. În alte cuvinte se poate spune că ceea ce oferim celor din jur este ceea ce vom ajunge în cele din urmă să primim. Înţelegem din acest lucru că dacă vom ajunge să fim oamenii duhovnceşti se vor găsii mai mulţi care vor ajunge să ne aprecieze şi la fel de bine vor fii mai mulţi care se poate spune că în cele din urmă vor ajunge să ne urmeze. Se poate spune că în plan moral în această lume avem obligaţia de a fii exemple de oameni duhovniceşti. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care mai mulţi dintre noi îl trecem cu vederea.[59] Prin urmare, se poate spune că de cele mai multe ori trebuie să fim cât se poate de mult realişti şi cu picioarele pe pământ în ceea ce priveşte viaţa duhovnicească. Cei care cred că viaţa duhovnicească nu este o viaţă concretă se poate spune că de cele mai multe ori ajung să îşi dea seama că se înşeală. Sunt mai mulţi care în zilele noastre ne spun că viaţa duhovnicească este un lucru care de cele mai multe ori ţine numai de ceea ce este lumea materială şi de tot ceea ce înseamnă câştigul material. Acest lucru este în cele din urmă infirm mai mic faţă de ceea ce înseamnă câştigul duhovnicesc. Viaţa duhovnicească se poate spune că ne oferă atuul de a vedea raţional lumea în care trăim şi acest fapt după cum am spus este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere. După cum am spus, nimeni nu se naşte un om duhovnicesc ci de cele mai multe ori se poate spune că devenim oamenii duhovniceşti. Este bine să ştim acest lucru şi să îl avem în vedere. Viaţa duhovnicească după cum am spus este o deschidere a noastră a muritorilor de rând în spre Dumnezeu şi acest lucru este bine să îl avem în vedere şi să ţinem cont de el. Suntem oamenii duhovniceşti atunci când tot ceea ce facem raportăm la Dumnezeu şi ţinem de Dumnezeu cu toată fiinţa noastră.[60]

59 Ceea ce mai mulţi au remarcat este că sfinţii nu au fost niciorată persoane egoiste sau mai bine spus individualiste. Sfinţii sunt de cele mai multe ori oamenii care se poate spune că sunt exemple supreme de altruism şi care ajung de mai multe ori să devină cât se poate de mult modele pe care cei din jur doresc să le urmeze. Aceste lucruri se poate spune că sunt cât se poate de mult fapte pe care trebuie să le avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Viaţa duhovnicească este prin urmare un lucru pe care sfinţii îm realizează şi la fel de bine de cele mai multe ori ei ajung să îi depăşească şi să devină mai mult decât simplu oameni duhovniceşti. Pentru noi care se poate spune că nu ajung să fie sfinţi în cele din urmă vor fii mulţumiţi cu posibilitatea de a fii oamenii duhovniceşti.

60 Jean Yves Lacoste, *Fenomenalitatea lui Dumnezeu* (Sibiu, 2011).

O altă mare virtute care se poate spune că de cele mai multe ori o întâlnim într-o proporţie mai mare sau mai mică la omul duhovnicesc şi este destul de des întâlnită la sfinţi prietenia. Prietenia este o virtute care nu după unii părinţi duhovniceşti se poate spune că este un fel de prefigurare a raiului unde există o prietenie cotinuă. Acest lucru după cum am spus este cât se poate de mult un lucru asupra căruia vom insiat mai mult în rândurile care vor urma. Atunci când omul nu cultivă prietenia cu cei din jur se poate spune că el ajunge de cultivă patima duşmăniei. Acest lucru este cât se poate de logic. Este de amintit aici că duşmânia este un lucru care stă în foarte strânsă legătură cu ura şi cu indivia. Sunt mai mulţi oameni care în zilele noastre sunt măcinaţi de ură şi de sentimente cât se poate de mult negative. Ceea ce mai mulţi psihologi ne-au spus este că ura este un sentiment care ne consumă şi este mult mai nociv decât prietenia. Prietenia după cum am spus este un lucru pe care fiecare dintre noi îl cunoaştem şi la fel de bine se poate spune că fiecare dintre noi îl expeirmentăm în mod propriu sau personal. Se fac prietenii între oameni, popoare, grupuri etnice, clase sociale, copii sau părinţi. Aceste lucruri se poate spune că sunt cât se poate de mult realităţi care există în lumea noastră. Prietenia se poate spune că este un lucru care de mai multe ori nu este in atenţia lumii noastre de azi. Acest lucru fiindcă se consideră că nu este necesar sau mai bine spus nu este nevoie să cultivăm ceea ce este sau mai bine spus cu m trebuie definită prietenia. Prietenia după cum am spus este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi la fel de bine orice om duhovnicesc îl tratează cu seriozitate. Trebuie să învăţăm să ne facem prieteni şi la fel de bine trebuie să evităm prieteniile din interes. Sunt mai mulţi care se poate spune că sunt oamenii materialişti şi care fac prietenii numai din interes. În lumea afacerilor se poate spune că acest lucru este cât se poate de adevărat şi de evident. Trebuie să fim prieteni cu semenii noştirii şi la fel de bine trebuie să cultivăm o lume a prieteniei. După cum am spus dacă ne vom uita în jurul nostru se poate spune că se poate vedea că de mai multe ori sunt mai mulţi care ţin duşmănia unii cu alţii. Ura se poate spune că este un sentiment urât pe care trebuie să îl evităm şi de care trebuie să ne ferim.[61] Prin urmare, este bine să ştim ceea ce este prietenia şi la fel de bine trebuie să facem ca prietenia să domine lumea din jurul nostru. Aristotel era de părere în antichitate că „prietenia este un suflet în două trupuri.” Prietenia se poate spune că este de mai multe categorii dar ea este un lucru care este cât se poate de firesc naturii umane şi ea este cea care de cele mai multe ori ajunge să ne ducă pe drumul cel bun şi pe calea cea dreaptă. Antonie de Saint Exupery ne spunea că „prietenia este în primul rând, pacea reciprocă, şi zborul spiritului pe deasupra amănuntelor vulgare.” Acest lucru după cum am spus este o realitate şi se poate spune că sunt mai mulţi mari gânditori ai lumii care au oferit mai multe defnţii prieteniei. Prietenia se poate spune că de cele mai multe ori trebuie să fie fondată şi grupată în ceea ce este bine şi ea trebuie să ne ofere un sentiment al binelui. Adevărul este că sunt mai mulţi care se poate spune că îşi găsesc falşi prieteni. Sunt în acest sens mai multe categorii care de cele mai multe ori sunt cât se poate de mult false. Acest

61 Se poate spune că sunt mai multe sporturi care de cele mai multe ori se bazează pe ceea ce am putea spune cultivarea urii şi a tot ceea ce ţine de ură. Un astfel de caz este boxul sau luptele de ring. De mai multe ori se poate spune că aceste sporturi sunt cele care ajung să degradeze condiţia umană. Trebuie să ştim că de mai multe ori ura este un sentiment care ne face să cădem mai joc decât condiţia deminităţii umane. Trebuie să ţinem cont de demnitatea umană ca şi o categorie generică şi acest lucru se poate spune că trebuie să fie un lucru pe care să îl evităm. Prin ură se poate spune că de cele mai multe ori se degradează condiţia umană şi tot ceea ce ţine de condiţia aceasta.

lucruri se poate spune că trebuie să le avem în vedere. Prietenia după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl vedem într-un context protrivit şi real. Nu se poate vorbii de prietenii în viciu. Se ştie în acest sens că mai multe legături de prietenie se stabilesc în legătură cu anumite vicii sau anumite patimi. Sunt astfel prietenii de băutură, prietenii de consum de droguri, prietenii de furat sau prieteni de şantaj. Aceste prietenii se poate spune că de cele mai multe ori sunt false prietenii. Prieteniile adevărate după cum am spus nu pot să fie decât ancorate în virtuţi şi în tot ceea ce ţine de lucrarea binelui. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi pe care trebuie să îl înţelegem mai bine. Democrit era de părere că „acordul felului de a gândii naşte prietenia." Balzac era de părere că „alături de un prieten adevărat nu ai cum să ajungi la deznădejde." Aceste lucruri sunt cele care ne spus că prietenia este o experinţă care fost trăită pe larg şi cât se poate de profund cu lumea din jur. Prietenia este o temă care după cum am spus trebuie să ne interseze şi este în acest dovadă de multă înţelepciune a celui care nu numai că ştie să îşi facă prieteni dar la fel de bine ştie să îşi menţină prietenii. Homer era de părere în atichitate că „un prieten, când e un om, întrece şi pe-un frate." După cum am spus, se poate spune că de cele mai multe ori noi nu gândim despre prietenia ca şi o virtute morală şi duhovnicească. Prietenia este un lucru pe care se poate spune că trebuie să îl considerăm un lucru creştin. Un bun creştin se poate spune că este un om prietenos. Trebuie să facem cât mai multe prietenii fiindcă în acest sens se poate spune că ajungem să de deschidem faţă de cei din jur.[62]

Doi prieteni mergeau împreuna prin deşert. La un moment dat s-au certat, şi unul dintre ei i-a spus vorbe grele celuilalt si l-a lovit. Acesta din urma, îndurerat, fără cuvinte, a scris pe nisip:
"Astăzi, cel mai bun prieten m-a jignit şi m-a lovit."
Au continuat să mearga şi au ajuns la o oază, în lacul careia au decis să se răcorească. Cel care fusese pălmuit a fost cât pe ce să se înece, dar prietenul sau l-a scos la mal. Dupa ce şi-a revenit, cel salvat a scris pe o piatră:
"Astăzi, prietenul meu cel mai bun a fost lânga mine când am avut nevoie de el."
Celălalt l-a întrebat:
-Când te-am lovit ai scris pe nisip, iar acum ai scris pe o piatră. De ce?
Acesta i-a răspuns:
-Când sunt rănit scriu pe nisip pentru ca vânturile să şteargă amintirea suferinţei. Dar când cineva îmi face un bine sap această amintire în piatră, pentru ca ea să dainuie, neştearsă…Lasă vânturile să împrăştie chiar acum în depărtari suferinţele tale trecute, ca şi cand ar fi fost scrise pe nisip…Şi cum ar fi să începi să-ţi sapi în piatră bucuriile ori de câte ori îţi ating sufletul, pentru ca să te poţi întoarce la ele atunci când ai nevoie?
După cum am spus se poate spune că prietenia este un lucru dinamic şi de cele mai multe ori se poate spune că acest lucru este cât se poate de mult o realitate care de mai multe ori ne duce în spre drumul virtuţilor. Este greu să vorbim despre un om virtuos sau mai bine spus despre un om duhovnicesc care se poate spune că nu este şi un om prietenos. De mai multe ori se poate spune că în zilele noastre prietenia este un lucru cât se poate de ciudat pentru cei care sunt duşmănoşi. Una dintre cele mai subtile forme de duşmănie este invidia. Se poate spune că invidia este o formă mai subtilă de ură care de cele mai multe ori se manifestă printr-o raportare la cei din jur. De cele mai multe ori omul invidios ajunge să îi urasă pe cei din jur. Omul invidios se poate spune că

62 Nicolae Tănase, *De la prietenia la iubire. Căsătoria – a taina iubirii creştine* (Editura Agaton, 2011).

este greu să fie un om prietenos. Aceste lucruri după cum am spus sunt realităţi pe care trebuie să le avem în vedere.[63] După cum am spus, în zilele noastre de cele mai multe ori stabilim prietenii în funcţie de context. Sunt unii oamenii care în anumite contexte sociale şi în anumite contexte economice ajung de sunt foarte buni prieteni pentru ca mai apoi să rămână de cele mai multe ori înstrăinaţi. S-a putut vedea că în lumea noastră de mai multe ori există un sentiment de înstrăinare a unora faţă de alţii. Acest lucru după cum am spus este rău şi trebuie să îl evităm. Când omul nu are prieteni se poate spune că el ajunge în cele din urmă să fie un înstrăinat. Sentimentul de înstrăinare faţă de cei din jur are loc de mai multe ori în zilele noastre. Este bine să ştim acest lucru şi să luptăm împotriva lui. Ce putem însă să spunem despre prieteniile cu oamenii pătimaşi? Prieteniile cu oamenii pătimaşi se poate spune că de mai multe ori sunt cât se poate de mult bine să fie evitate. De ce este aşa? Fiindcă se poate spune că patima şi viciul sunt de mai multe ori contagioase. Sunt mai mulţi semeni de ai nostrii care se poate spune că au ajuns să îşi distrugă viaţa prin faptul că s-au împrietenit cu cei cu care nu trebuiau să se împrietenască. Trebuie să ne împrietenim cu oamenii virtuţii şi cu oamenii seriozităţii. Acest lucru se poate spune că este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere şi de care trebuie să fim conştienţi. Prietenia după cum am spus este un lucru frumos dar adevărul este că omul contemporan nu stă prea mult să mediteze la prietenie. Unii ajung să se împrietnească numai la suprafaţă şi se ştiu în acest sens de mai multe prietenii cât se poate de superficiale. Acest lucru este un fapt care dăunează prieteniei. În prietenie nu suntem numai ajutaţi ci de cele mai multe ori se poate spune că şi noi trebuie să ajutăm. Prietenia după cum se poate vedea este o noţiune dinamică şi ea trebuie să ne facă să ajungem la o înţelegere cât se poate de largă a relaţiilor sociale. Suntem o comunitate socială şi acest lucru trebuie să ne facă să ne deschidem unii faţă de alţii. Sunt foarte puţini cei care se poate spune că de mai multe ori se deschid sincer unii faţă de alţii. Acest lucru este trist şi trebuie să ne dea de gândit. Prietenia este în acest sens un lucru care ne deschide unii faţă de alţii şi la fel de bine este un antidot la mai multe maladii sociale din zilele noastre. Viaţa noastră trebuie să fie o viaţă a prieteniei şi ea trebuie să fie o luptă continuă cu ura şi cu tot ceea ce ţine de ură şi de duşmănie. Sunt mai mulţi care ne spuns că duşmănia este un sentiment adevărat şi firesc omului. Acest lucru după cum am spus este fals şi trebuie să îl evităm. Trebuie să fim oamenii ai prieteniei şi oamenii care să ne deschidem unii faţă de alţii în toată sinceritatea. Nu poate exista prieten în afară de sinceritate.[64]

O altă mare virtute a omului duhovnicesc se poate spune că este iertarea. Acest lucru se poate spune că este problematic pentru mai mulţi dintre noi. Se poate vedea că evident omul nu iartă uşor mai ales atunci când este nedreptăţit. Se ştiu în acest sens mai multe cazuri de răbunarea care au ieşit sau mai bine spus au apărut din lipsa

63 Duşmănia de cele mai multe ori are consecinţe nefaste şi se poate spune că sunt cât se poate de mult realităţi pe care trebuie să le trecem cu vederea. Duşmănia de mai multe ori s-a soldat în crimă şi omor. Este bine să ştim aceste lucruri şi să le avem în vedere. Se cuvine să avem încredere în cei din jur şi în locul duşmăniei de cele mai multe ori trebuie să cultivăm prietenia. Prietenia este un sentiment care se poate spune că defineşte de cele mai multe ori pe omul virtuos. Omul virtuos după cum am spus este un om care este cât se poate de mult ancorat în faptele bune şi care are defintă foarte bine noţiunea de bine.

64 Andrei Andreicuţ, *Astăzi mai putem trăi frumos? Pledoarie pentru o viaţă curată* (Alba Iulia, 2004).

omului de ierta. A ierta este un lucru pe care l-a menţionat Domnul Iisus Hristos în rugăciunea Tatăl nostru: şi ne iartă nouă păcatele noastre precum şi noi iertăm greşiţilor noştrii. Prin urmare nu putem să fim iertaţi dacă noi nu ştim să iertăm la rândul nostru. După cum ştim de mai multe ori omul face greşeli sau mai bine spus este supus greşelilor atunci când nu îşi dă seama. Se poate întâmpla ca de mai multe ori să facem greşeli fără să ne dăm seama. Acest lucru aduce cu sine în discuţie ceea ce se poate spune problema iertării. A ierta este o mare virtute creştin ortodoxă. Trebuie să iertăm fiindcă în acest sens se poate spune că ne eliberat de energiile negative care de mai multe ori ajung să ne domine. În sens lăuntric se poate spune că omul este de mai multe ori cumulat cu energii pozitive sau cu energii negative. Acest lucru se poate spune că este o realitate pe care mai puţini dintre noi o conştientizează. Iertarea după cum am spus este un lucru care trebuie să îl avem în vedere şi pe care trebuie să îl analizăm mai mult.[65]

În primul rând cum putem ierta pe cineva care ne greşeşte? În primul rând pentru a ierta este nevoie ca cel care a greşit să îşi ceară iertare. Sfinţii însă iartă de cele mai multe ori fără ca cel care a greşit să îşi ceară iertare. Prin urmare, se poate întâmpla ca cineva să ne greşească şi prin urmare el trebuie să ne ceară iertare pentru a ajuns ca în cele din urmă să fim cât se poate de mult oameni de bun simţ. După cum am spus, iertarea este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Se iartă puţin în lumea noastră şi se greşeşte foarte mult. Acest lucru este o realitate care de mai multe ori se poate spune că este prezentă în existenţa noastră. Ce puternici ai lumii de cele mai multe ori sunt cât se poate de mult mult mai predispuşi la a nu ierta. Este un spectacol de prost gust când mai ales pe marea scenă a lumii se poate vedea cum statele mai puternice ale lumii ajung de le suprimă pe statele mai mici ale lumii. Acest lucru se poate spune că nu este nou şi sunt mai multe fapte care ne dovedesc acest lucru. Trebuie să iertăm celor care greşesc fiindcă dacă nu vom ierta nici noi nu vom fii iertaţi atunci când greşim. Tema iertării se poate spune că se leagă în acest sens de tema greşelii. Omul este o fiinţă care greşeşte şi se poate spune că din câţi oameni au trăit de la începuturile lumii nici unul nu a fost fără de greşeală. Se fac greşeli cât se poate de obişnuit în lumea noastră. Este adevărat că unele dintre aceste greşeli sunt fatale dar trebuie să avem în vedere că iertarea este în cele din urmă puterea regeneratoare a lumii în care trăim. Iertarea după cum am spus, este un lucru care trebuie să fie firesc în lumea în care trăim. Au existat şi cazuri de mari lideri sau conducători ai lumii care se poate spune că nu au dat dovadă de iertare. S-a putut vedea că atunci când omul refuză să ierte pe cei care îi greşesc el se încarcă de o energie negativă care de mai multe ori nu îi mai oferă nici un fel de speranţă.

Este cât se poate de adevărat că ietarea este un lucru care de cele mai multe ori se poate spune că se defineşte pe sine prin a conferii speranţă celor din jur. Dacă Dumnzeu nu ne-ar ierta atunci când am greşii se poate spune că de mai mult lumea nu

---

65 Tema iertării după cum am spus este un lucru care de mai multe ori se leagă de tema omeniei. Omenia se poate spune că este un lucru care de cele mai multe ori ne face să trecem mai uşor peste greşelile celor din jur. Lipsa iertării de cele mai multe ori s-a manifestat în istoria lumii prin cruzime şi acte de cruzime. Când omul nu este dispus să ierte se poate spune că de mai multe ori el a ajuns la ceea ce se poate spune manifesătri extreme ale cruzimii. Cruzimea nu poate fii în nici un caz o calitate a omului şi acest lucru este bine să îl avem în vedere şi să îl cunoatem. Cruzimea de cele mai multe ori se poate spune că a fost cea care a dus la lagăre de exterminare, omorârea prin aruncarea în arenele cu lei şi animale sălbatice, incendii, ucideri şi de ce nu uneori chiar genocid.

ar mai fii existat. Dumnezeu ne iartă dar noi trebuie să ne pocăim sau mai bine spus să îi spunem lui Dumnezeu că ne pare rău de păcatul care l-am făcut. Aceste lucruri se poate spune că au fost experimentate de mai mulţi sfinţi. Sfinţii se poate spune că şi ei au fost oamenii cu păcate dar ei s-au pocăit şi în cele din urmă au ajuns să obţină iertarea lui Dumnezeu. După cum am spus, iertatea este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere. Lipsa de iertare de cele mai multe ori se poate spune că este un comportament necreştin. Este adevărat că nu trebuie să iertăm oricum şi extrem de uşor cu cei care nu dau semne că le pare rău de greşala lor. Sunt mai multe cazuri de oameni care se poate spune că de mai multe ori au ajuns să să fie împietriţi. Împietrirea inimii se poate spune că este un lucru care de cele mai multe ori îl face pe om să nu mai ierte. Fără să mai ierte se poate spune că omul nu mai ştie ceea ce înseamnă să fi milos şi se poate spune că de mai multe ori fără de iertare omul se animalizează. După cum am spus, trebuie să ne facem timp şi să meditām mai mult la tema iertării şi a ceea ce ţine de iertare. Sfinţii părinţi sunt cei care ne spun că Dumnezeu este dispus să ne ierte atunci când ne pocăim de păcatele pe care le facem. Acest lucru de cele mai multe ori se face prin spovedania. Spovedania se poate spune că este „taina iertării” în ortodoxie.[66]

Se spune că o familie era foarte bogată şi ave aun fiu. Când fiul a crescut mare tatăl l-a chemat pe fiu la o discuţie.

- Fiule am să îţi spun nişte lucruri importante.
- Ce lucruri tată?
- Vezi tu, acum este vremea însurătorii pentru tine.
- Aşa este.
- Ne-am gândit că ar fii bine să te căsătoreşti cu o fată bogată.
- Îmi este teamă că nu se poate acest lucru.
- De ce?
- Fiindcă eu sunt deja îndrăgostit de cineva.
- De cine?
- De menajera noastră.
- Acest lucru nu se poate.
- De ce?
- Fiindcă ea este o servitoare şi este săracă.
- Dar o iubesc.
- Aici nu contează iubirea.
- Dar ce contează atunci?
- Contează bogăţia şi averea.
- Eu o iubesc pe servitoarea noastră şi mă voi căsătorii cu ea.
- Ei bine atunci să pleci de acasă. Te dezmoştenesc.

  Fiul şi-a dat seama că părinţii lui nu erau mulţumiţi cu faptul că erau bogaţi ci ei vroaiu să fie şi mai bogaţi. A plecat de acasă. S-a căsătorit cu fata pe care o iubea. Într-o zii mama lui a venit să îl viziteze. Ea i-a spus:
- Fiule, acasă tu mâncai plăcintă cu frişcă şi aici ai numai pâine neagră. Acasă dormeai într-un pat de puf şi aici dormi pe paie. Chiar îţi place?
- Casa unei persoane este unde îi place acelei persoane, a fost răspunsul pe care l-a dat fiul.

Am spus această întâmplare fiindcă ea se potriveşte cu contextul generic al discuţiei noastre despre virtuţile care sunt opuse viciilor. După cum am spus, de cele

66 Antonie de Suroj, *Mai aproape de Hristos. Spovedania şi iertarea* (Editura Doxologia, 2014).

mai multe ori viciile ne prezintă latura laxă a patimilor şi a păcatelor şi acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori îi atrage pe cei care sunt slabi în credinţă. În acest sens se poate spune că una dintre alte marile virtuţi ale omului duhovnicesc este cât se poate de mult. Mila este o virtute care de cele mai multe ori se poate spune că ne face mai sensibili faţă de lumea din jur. Acest lucru se poate spune că este o realitate pe care mai mulţi din zilele noastre nu o i-au în considerare.[67] După cum am spus, se poate spune că de cele mai multe ori mila este un sentiment care se poate spune că de mai multe ori ţine pentru mai multă lume dintre noi de evul mediu în care regele sau împăratul era cât se poate de milostiv faţă de supuşii lui. În realitate se poate spune că de cele mai multe ori mila este un sentiment creştin. Trebuie să avem milă faţă de oamenii oropsiţi de soartă şi ştim că aceşti oameni sunt mulţi în lumea noastră. Adevărul este că de cele mai multe ori sunt foarte mulţi care în loc să arate milă faţă de cei oropsiţi ajung de mai multe ori să îi direţuiască şi la fel de bine de mai multe ori chiar să îi bată. Sunt mai multe cazuri de agresiune şi de violenţă pe care cei bogaţi o fac faţă de cei care sunt necăjiţi şi oropsiţi. În cele din urmă, Noul Testament ne spune prin Sfântul Matei că Domnul Iisus Hristos se indentifică pe Sine cu cei săraci şi oropsiţi. El ne spune că atunci când facem milostenie faţă de cei năpăstuiţi şi cei săraci o facem pentru Hristos.[68]

O altă virtute a omului duhovnicesc este dreptatea. Acest lucru se poate spune că pentru mai mulţi faptul aduce cu mai multe implicaţii de ordin legat şi juridic. Este cât se poate de important să semnalăm aici că dreptatea nu este în nici un fel legată de ceea ce am putea spune sensul juridic al virtuţii. Există în acest sens o dimensiune duhovnicească a dreptăţii. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori este grupat pe verticală şi ea este cea care ne spune că trebuie să recunoaştem existenţa lui Dumnezeu şi să facem voia lui Dumnezeu. Dacă vom face acest lucru se poate spune că ne aflăm în aria de interesa sau mai bine spus în limitele dreptăţii duhovnicesc. Dreptatea este în acest sens un lucru care este bine să îl enunţăm sau mai bine spus să îl avem în vedere. De cele mai multe ori se poate spune că dreptatea este un lucru care lipseşte în lumea noastră. Există în acest sens o sete a omului după dreptate. Omul vrea să trăiască în conformitate cu munca lui şi atunci când nu este plătit după cât munceşte se poate spune că de cele mai multe ori el se simte nedreptăţit. Adevărul este că se fac mai multe furturi şi mai multe sabotaje în lumea noastră care de mai multe ori ajung să ne facă să ne îndoim dacă în lumea noastră există cu adevărat dreptate.[69] Dreptatea

67 Mila s-a spus de mai multe ori că este legată de mândrie fiindcă trebuie să fii un om mândru pentru ca să ai milă faţă de cei din jur. Adevărul este însă altul. Dacă de exemplu vedem un animal în agonie lovit de o maşină pe carosabil oare nu ni se face milă? Oare nu vom lua acel animal şi îl vom duce la veterinar? Dacă vedem un om amărât şi necăjit nu vom simţii ore milă faţă de el şi vom ajunge să avem milă de el şi îi vom adresa câteva cuvine de mângâiere? Mila se poate spune că este un sentiment nobil şi la fel de bine trebuie să avem în vedere că ea este cea care de cele mai multe ori ne mişcă la compasiune.

68 Părintele Daniel de la Rarău, *Mila creştină* (Editura Panaghia, 2012).

69 Tema dreptăţii se poate spune că a fost din cele mai vechi timpuri un lucru care l-a preocupat pe om. Omul şi-a dat seama că trebuie să îşi creeze un set de legi care să îi guverneze viaţa şi tot ceea ce face. Acest set de legi se poate spune că este un lucru care a fost de cele mai multe ori asimilat cu noţiunea de civilizaţie. Este cu adevărat civlizată o lume care

este un lucru care după cum am spus defineşte de mai multe ori sensul vieţii şi al existenţei mai multor dintre noi. Când omul este prigonit pentru dreptate este cât se poate de adevărat că există o criză a dreptăţii. După cum am spus, în mod natural se poate spune că omul simte ceea ce am putea spune un fel de sete după dreptate şi evident omul nu se simte bine atunci când este nedreptăţit. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori este o temă recurentă a lumii noastre. Sunt mai multe categorii sociale care sunt nedreptăţile. În lumea noastră de cele mai multe ori au fost nedreptăţiţi muncitorii şi agricultorii care se poate spune că prin munca lor ajung de susţin statele şi ţările noastre. Sistemul de taxe de cele mai multe ori se poate spune că îi favorizează pe guvernanţi şi âi defavorizează pe cei care muncesc sau mai bine spus cu se spune în termonologia obişnuită clasa muncitoate.

A fii un om drept este o vitute a omului duhovnicesc şi în acest sens creştinismul ortodox a în curajat pe cei care îşi dedică viaţa slujirii sau mai bine spus servirii dreptului. Din cele mai vechi timpuri se poate spune că omul a fost atras de un set de legi care să îi legifereze viaţa. Să ne aducem aminte în acest sens că Sfântul Moise a primit de la Dumnezeu pe muntele Sinai cele 10 prounci sau Decalogul. Aceste fapte se poate spune că sunt cât se poate de mult realităţi şi lucruri pe care trebuie să le avem în vedere şi pe care trebuie să le studiem. Legile după cum am spus de cele mai multe ori au rolul şi misiunea de a aduce dreptate în lumea noastră. Dorim să trăim într-o lume în care drepturile noastre nu sunt încălcate. În acest sens se poate spune că Organizaţia Naţiunilor Unite a făcut o cartă a drepturilor omului în care sunt exprimate câteva drepturi fundamentale ale omului cu sunt dreptul la sănătate, dreptul la educaţie, dreptul la libertate sau dreptul la viaţa privată. Evident, aceste drepturi fundamentale ale omului au fost de mai multe ori chestionate şi negate de cei care sunt cât se poate de mult dezinteresaţi de semneii lor. Omul duhovnicesc se poate spune că împotriva la mai multe opinii este un om cât se poate de mult al dreptăţii. Trebuie să fim oamenii dreptăţii şi trebuie să avem acest lucru foarte bine definit. În lumea noastră se poate spune că de mai multe ori sunt mai mulţi care trăiesc viaţa în nedreptate sau mai bine spus nu sunt interesaţi de ceea ce este dreptatea. Dreptatea este un lucru pe care se poate spune că în mod firesc orice om îl simte dar ceea ce putem vedea este că de mai multe ori în lumea noastră dreptatea este un lucru care este trecut cu vederea. Sunt în acest sens mai multe cazuri de oamenii care sunt nedreptăţiţi. Se ridică întrebarea cum putem să nedreptăţim un om? Adevărul este că un om poate fii nedreptăţit prin mai multe feluri. Acest om poate fii furat, jefuit, şantajat, abuzat, torturat sau hărţuit. Aceste lucruri şi la fel de bine multe altele sunt cele care se poate spune că de cele mai multe ori duc ca nedreptatea să se instaleze în jurul şi în lumea noastră. Omul duhovnivcesc evident nu este un om al legii în sensul propriu al cuvântului dar se poate spune că el este un om care caută dreptatea şi tot ceea ce ţine de dreptate. Acest fapt se poate spune că este bine să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Dreptatea este un lucru cât se poate de fundamental al lumii în care trăim şi pentru acest motiv se poate spune că de mai multe ori tema dreptăţii se intersectează cu tema vieţii duhovniceşti. Pentru mai mulţi semeni de ai noştrii se poate spune că dreptatea este un lucru care nu este important şi se poate spune că acest lucru este de mai multe ori ceea ce cauzează nedreptatea. Când omul nu este conştient

---

de cele mai multe ori ajunge să fie cât se poate de mult guvernată de un set de legi care să legifereze marile problematici cu care se confruntă omul. Adevărul este că sistemele juridice din lume sunt cât se poate de definerite şi de mai multe ori se poate spune că se simte nevoia unei uniformizărti jurdice a sistemelor legale la nivel planetar.

de ceea ce se poate spune dreptatea sa el ajunge de cele mai multe ori să trăiască în ignoranţă. Se poate spune că omul duhovnicesc de cele mai multe ori ajunge de trăieşte dreptatea prin ceea ce am putea spune simţul cumpătării pe care el îl are faţă de semeni şi de lumea din jur.[70]

Se spune că un funcţionar public la un moment dat a trecut pe lângă palatul presideţial din ţara sa. Mergea la lucru şi avea mai multe schiţe pentru o construcţie care urma să fie făcută chiar în piaţa centrală a capitalei.

- Ei ce nu aş fii dat să mă fii născut şi eu preşedinte. Aveam tot ceea ce îmi doream şi acum nu mai trebuia să muncesc.

  Funcţionarul a plecat mai departe şi în cele din urmă a ajuns la locul său de muncă. Acolo unul dintre muncitori l-a văzut şi a început să se gândească:
- Ce rău este că eu nu am stat să studiez. Acum aş fii fost şi eu ca şi şeful meu şi numai aş fii dat ordine în timp ce alţii le execută.

  Între timp preşedintele din palatul său a venit la fereastră şi i-a văzut pe muncitori cum munceau în construţie. El se gândea că este bine să fi toată ziua în aer proaspăt, să faci muncă fizică, să vagabondezi pe stradă şi să nu te ocupi de probleme de politică şi nici de alte mari greutăţi.
- Ce viaţă frumoasă trebuie să aibă aceşti oameni simpli, se gândea preşedintele.

Adevărul este că de cele mai multe ori omul este nemulţumit de munca sa sau mai bine spus de poziţia socială pe care el o are. De cele mai multe ori omul crede că ceea ce fac alţii este mult mai bine decât cea ce face el. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori este cauză a lenei şi a lipsei de muncă de cele mai multe ori. Omul vrea poziţii mari şi se poate spune că de cele mai multe ori el ajunge să nu fie mulţumiţi cu cei din jur. Acest lucru se poate spune că este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Ortodoxia consideră că hărnicia este o virtute. Adevărul este că sunt foarte mulţi care sunt leneşi şi acest lucru se poate vedea din lumea în care trăim. Munca de cele mai multe ori se poate spune că îl aduce pe om la o condiţie de vitalitate. Munca după cum am spus trebuie să fie o dovadă de hărnicie şi acest lucru este un fapt care de mai multe ori este trecut cu vederea. Omul duhovnicesc este de cele mai multe ori un om harnic. Fie că lucrează în comerţ, industrie sau în agriculutră ori educaţie se poate spune că acest om este cât se poate de mult un om care este ancorat în muncă şi în tot ceea ce ţine de o muncă eficentă.[71] Este cât se poate de adevărat că este fals să susţinem că munca este un lucru care nu este propriu omului duhovnicesc. Prin muncă

---

70 Sfântul Ioan Hrisostom, *Tâlcuire la pslamul 7. Judecata lui Dumnezeu: dreptate şi milostivire* (Iaşi, 2010).

71 Lenea este un păcat care este condamnat de Biserica Creştin Ortodoxă şi este bine să fim conştienţi de acest lucru. Sunt mai mulţi care se poate spune că sunt cât se poate de mult inconştienţi că lenea este un păcat şi acest lucru se poate spune că de mai multe ori este un fapt cât se poate de rău. Trebuie să fim conştienţi că trebuie să muncim şi să fim oameni harnici. Hărnicia după cum am spus este un lucru care de cele mai multe ori contramandează lenea. Trebuie să ştim că lenea este un lucru rău şi ea este cauza la mai multe crize economice sau financiare a lumii în care trăim. Sunt mai mulţi care se poate spune că doresc numai să consume fără să producă. Atunci când omul ajunge să consume mai mult decât produce se poate spune că se nasc cele mai multe crize.

se poate spune că omul duhovnicesc de cele mai multe ori ajunge de se disciplinează. Acest lucru este un mare adevăr pe care trebuie să îl avem în vedere.

Hărnicia este un fapt care de mai multe ori lipseşte în mai multe regiuni ale lumii noastre. Omul de mai multe ori se complace într-o viaţă laxă în care munca nu are nici un rol semnificativ. După cum am spus, sunt cele mai reuşite şi cele mai de succes popoarele care de cele mai multe ori ajung să fie exemple sau să exceleze în ceea ce se poate spune hărnicia. Trebuie să fim oameni ai hărniciei şi acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Omul harnic se poate spune că este cel care face un pas pe drumul vieţii duhovniceşti. Hărnicia după cum am spus este nu multă munci mai bine spus muncă raţională sau mai bine spus muncă chibzuită. Să nu uităm că de mai multe ori au fost mai mulţi care de mai multe ori au ajuns la ceea ce se poate spune exterminarea prin muncă. Există şi o metodă de a extermina semenii noştrii prin muncă. Acest lucru a avut loc de mai multe ori în timpul în care sclavia a fost o realitate sau mai bine spus un fapt care a existat în lumea noastră. După cum am spus omul duhovnicesc nu este un om leneş şi se poate spune că viaţa duhovnicească nu este o viaţă a lenei. Acest lucru a putut fii văzut de mai multe ori şi trăit în mod concret. De cele mai multe ori se poate spune că în timpul nostru hărnicia este un lucru care lipseşte. Se muceşte ori prea mult ori nu se munceşte de loc. Acest fapt se poate spune că este definitoriu sau mai bine spus propriu lumii în care trăim. Trăim într-o lume care se poate spune că de cele mai multe ori pendulează între aceste două extreme ale muncii fără de oprire sau a lenei. Trebuie să fim conştienţi de aceste două extreme şi la fel de bine să le evităm. După cum am spus munca este un lucru care de cele mai multe ori se leagă de hărnicie. Celor care nu le place să muncească se poate spune că trebuie să se înveţe sau mai bine spus să facă mai multe încercări de a evita lenea şi tot ceea ce ţine de ea. Acest fapt este o realitate pe care mai multă lumea nu o are în vedere şi pe care mai mulţi nu ţin cont de ea.[72]

CAPITOLUL 4

CULTIVAREA VIRTUŢILOR ÎN ZILELE DE AZI

Zilele noastre se poate spune că sunt zile diferite de timpurile istorice de mai înainte de noi. Acest lucru se poate spune că este aşa fiindcă preocupările omului modern sunt cât se poate de diferite şi la fel de mult se poate spune că sunt proprii. După cum am spus, în zilele noastre omul are o gamă foarte largă de preocupări dar ceea ce trebuie să spunem că de mai multe ori aceste preocupări sunt departe de ortodoxie şi de viaţa virtuţilor. După cum se poate vedea de cele mai multe ori omul modern consideră că viaţa virtuţilor este o viaţă demodată. Sunt foarte puţini care ştiu ceea ce este acea o virtute şi acest lucru se poate spune că nu ne poate lăsa indiferenţi. Omul modern se poate spune că de mai multe ori este emancipat şi de cele mai multe ori el nu are nici un fel de înţelegere sau mai bine spus de cuprindere a ceea ce este tradiţional. Tradiţia este un lucru care după cum am spus nu îi spune multe omului modern şi acest fapt de mai multe ori se poate spune că ne face să ne ridicăm semne de întrebare în ceea ce priveşte sensul şi modul în care înţelege să acţioneze omul modern.[73] Aceste lucruri se poate spune că sunt cât se poate de mult realităţi pe care trebuie să le avem în vedere şi pe care trebuie să le înţelegem cât se poate de mult în contextul lor. După cum am spus, de mai multe ori în zilele noastre se poate vedea o

72 Penelope Aubin, *Moral virtue delineated* (Londra, 1726).

tendinţă a omului de a respinge tot ceea ce este tradiţional. Nimic din ceea ce este tradiţional şi din ceea ce am moştenit de la cei care au fost mai înainte de noi nu mai este bun şi se poate spune că de mai multe ori auzim că ni se spune că trebuie să fim în pas cu moda. Moda timpurilor noastre se poate spune că este una cât se poate de incertă în ceea ce priveşte lumea care a existat mai înainte de noi. Acest lucru se poate spune că a putut fii văzut de mai multe ori mai ales în occident care consideră că a fii ortodox este cât se poate de mult o mare regresie în timp. Occidentalii au fost cei care în secolul al XX-lea au venit cu idea de *aggiornamento* sau mai bine spus aducerea la zii a Bisericii. În acest sens s-a considerat de mai mulţi că trebuie reformat cultul bisericii creştin ortodoxe care este mult prea arhaic pentru zilele şi timpurile noastre. Acest lucru după cum am spus este un fapt care a avut loc de mai multe ori în timpurile noastre.

După cum am spus omul modern este reticent faţă de ortodoxie fiindcă aceasta înseamnă de cele mai multe ori o revenire la trecut. Adevărul este că trecutul Bisericii se poate spune că nu este ceea ce cred mai mulţi din zilele noastre un fel de istorie ci dacă este istorie este mai mult o istorie sacră fiindcă se poate spune că din istorie învăţăm ceea ce este sau modul în care au trăim mai mulţi sfinţi. După cum ştim mai cu toţii, în zilele noastre televizorul, internetul şi radioul ocupă un loc pregnant în viaţa omului şi în acest sens este foarte clar că acestea sunt printre principalele preocupări ale omului modern. Acest lucru după cum am spus nu este împotriva cultivării virtuţilor. În capitolul trecut am vorbit mai pe larg despre care sunt virtuţile creştin ortodoxe principale şi am ajuns la concluzia că sunt aproximativ 13 virtuţi morale creştin ortodoxe care de cele mai multe ori merită să fie cultivate de creştinii ortodocşi. În realitate se poate spune că omul modern este atât de preocupat de contemporaneitatea sa încât cu greu mai ajunge să îşi facă timp să mediteze sau mai bine spus să i-a în serios virtuţile. După cum am spus virtuţile sunt cât se poate de mult un lucru care ne uneşte cu sfinţii care au fost şi au trăit mai îniante de noi. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi pe care trebuie să îl luăm în considerare. Virtuţile se poate spune că pot devenii o temă actuală pentru omul modern dacă acesta îşi i-a în serios viaţa duhovnicească. Având în vedere că raportat la lumea de azi sunt puţini cei care i-au virtuţile în serios se poate spune că de mai multe ori virtuţile creştin ortodoxe rămân de cele mai multe ori mare necunoscută a lumii noastre şi la fel de bine a timpurilor pe care le trăim. Trebuie să fim conştienţi de acest lucru şi să îl avem în vedere. Virtutea este un lucru care se poate spune că se actualizează în fiecare timp şi epocă a istoriei prin sfinţii care i-au în serios chemarea la virtute. Trebuie să ştim însă nu nu toate epocile istoriei au sfinţi. Aceste epoci fără de sfinţi sunt la fel de bine şi epoci în care se poate spune că omul regresează în întuneric.[74]

73 Modernitatea este o perioadă de timp care a apărut după unii în secolul al XVII-lea sau secolul al XVIII-lea. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori a ridicat mai multe chestionări fiindcă sunt unii care cred că modernitatea a început numia în secolul al XIX-lea sau secolul al XX-lea. Este foarte clar că după unii nu mai suntem într-un timp al modernităţii ci se poate spune că am ieşit de mult din modernitatea şi acum ne aflăm în postmodernitate care este o perioadă de timp care a depăşit de mai multă vreme modernitatea. Aceste lucruri se poate spune că de mai multe ori sunt cât se poate de constitutive în zilele noastre dar ceea ce trebuie să ştim este că sunt multe lucruri bune şi în timpurile care au fost mai îniante de modernitate şi acest fapt trebuie să îl avem în vedere.

Se spune că mai de mult doi vânători au mers într-o pădure adâncă la vânătoare. Au fost duşi de un avion şi după două zile avionul s-a întors să îi i-a înapoi. Între timp vînătorii au prins doi bizoni mari. Pilotul s-a uitat la prada lor şi le-a spus.

- Am să vă spun un lucru.
- Ce lucru?
- Cred că vom avea o problemă.
- Ce problemă?
- Cred că v-a trebui să lăsaţi un bizon afară din avion.
- De ce?
- Din cauza greutăţii.
- Sunt prea grei?
- Da.
- Pilotul de anul trecut ne-a spus că putem să îi luăm pe amândoi.
- Aţi fost şi anul trecut la vânătoare aici?
- Da.
- Bine. Dacă aţi mai fost îi vom pune a amândoi bizonii.
  Pilotul a avut dreptate fiindcă din cauza greutăţii din avion la puţin timp avionul a căzut în pădure.
- Unde crezi că ne aflăm? A întrebat primul vânător după ce a reuşit să iese din avionul zdorbit.
- Nu departe de locul în care am căzut şi anul trecut, a răspuns al doilea.

Am spus această întâmplare pentru a demonstra ceea ce înseamnă atunci când nu ţinem cont de experienţele trecutului. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori are este un fapt care este ignorat de oamenii din zilele noastre. Trebuie să ne informăm din trecut de oamenii duhovniceşti şi de sfinţii care au trăit mai înainte de noi fiindcă se poate spune că ei ne vor face să fim cât se poate de mult în conformitate cu viaţa virtuţilor. Se ştie că principalele trei virtuţi creştine sunt: credinţa, nădejdea şi dragostea. Se poate spune că aceste virtuţi de cele mai multe ori sunt luate de bine de mai mulţi oamenii contemporani. De cele mai multe ori când vorbim despre virtuţi în zilele noastre se poate spune că suntem consideraţi cât se poate de mult demodaţi. Nu este la modă să vorbim şi să cultivăm virtuţi. Dacă nu vom ajunge să cultivăm şi să fim acoraţi în calea virtuţilor se poate spune că vom ajunge să fim cât se poate de mult dominaţi de patimi şi de vicii. Acest lucru se poate spune că este un mare adevăr.[75]

După cum am spus credinţa este o virtute care de mai multe ori este răstălmăcită în zilele noastre fiindcă sunt mai mulţi care ne spun că trebuie să credem în funcţie de cine ştie ce mare fondator de religie. Ceea ce mai multă lumea nu i-a în consdierare este că adevărata religie nu are un fondator uman ci se poate spune că de cele mai multe ori iniţiativa religiei vine de cele mai multe ori de la Dumnezeu. Acest lucru se

74 Henry Blunt, *Lectures on the history of Saint Peter and Paul* (Philadelphia, 1857).

75 Morala se poate spune că îi împarte pe toţi oamenii în două categorii: oameni morali şi oameni imorali sau mai bine spus oameni buni şi oamenii răi. Adevărul este că nici un om rău nu v-a spune despre sine că este un om rău şi acest fapt este bine să îl avem în vedere şi la fel de mult să ţinem cont de el. Omul moral se poate spune că este de cele mai multe ori omul care este conştient de virtuţi şi face tot ceea ce poate să le aducă în viaţa sa. În acest sens, trebuie să spunem că virtutea stră în strânsă legătură cu moralitatea. Ele sunt două lucruri care nu pot exista una fără de alta. Acest lucru este de mai multe ori contestat de oamenii zilelor noastre.

poate spune că nu este luat în considerare de mai mulţi care se poate spune că sunt de părere că credinţa în Dumnezeu poate fii înţeleasă şi interpretată în funcţie de cum vrea omul. Aşa se face în în lumea noastră sunt mai multe credinţe în Dumnezeu şi aceste credinţe de cele mai multe ori sunt cât se poate de mult cele care ne ghidează şi de modelează viaţa şi trebuie să ştim că nu putem crede oricum în Dumnezeu ci se poate spune că trebuie să ajungem la o credinţă cât se poate de mult adevărată şi sinceră în Dumnezeu care trebuie să fie inspirată de Dumnezeu. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Suntem liberi să credem sau nu în Dumnezeu dar se poate spune că nu avem libertatea de a crea o credinţă în Dumnezeu şi la fel de bine de a fii cât se poate de mult adepţii acestei religii. Religia după cum am spus trebuie să vină de la Dumnezeu şi la fel de bine Dumnezeu trebuie să fie cel care a iniţiat această religie. Credinţa după cum am spus, este un lucru care de mai multe ori este este contesta de cei din zilele noastre. Credinţa înseamnă că noi Îl recunoaştem pe Dumnezeu şi la fel de bine afirmăm existenţa lui Dumnezeu. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de adevărat şi cât se poate de bun. Trebuie să avem, credinţă în Dumnezeu fiindcă în acest mod se poate spune că de cele mai multe ori vom ajunge în cele din urmă să fim cât se poate de mult în comuniune cu Dumnezeu.[76]

O altă mare virtute se poate spune că este nădejedea şi în acest sens nădejedea este un lucru cât se poate de rar întâlnit în lumea noastră. Omul modern se poate spune că şi-a făcut de mai multe ori un fel de cultură a deznădejdii şi acest lucru se poate vedea de cele mai multe ori în rândurile tinerilor. Tinerii sunt cei care de cele mai multe ori se poate spune că simt şi resimt în lumea noastră ceea ce înseamnă deznădejdea şi la fel de bine tot ceea ce este ea şi cum se manifestă ea. Trăim într-o lume care se poate spune că în ansamblu nu oferă foarte multă nădejde persoanei şi acest lucru de mai multe ori îl aruncă pe om în disperare. Suntem deaprte de a fii o lume care nu are nici un fel de disperare. Omul modern de mai multe ori trăieşte sentimentul de disperare colectivă. Acest lucru se poate spune că a fost văzut de mai multe ori şi este o realitate a timpurilor noastre. Trăim timpuri în care de cele mai multe ori omul de agaţă de nădejdea creştină numai atunci când trece prin momente grele. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Realitatea este că trebuie să creăm lume a nădedjii. De cele mai multe ori se poate spune că în modernitate omul trebuie să ducă o adevărată luptă cu lumea din jur pentru a ajunge să se relizeze. La fel de bine se poate spune că de mai multe ori deznădejdea guvernează lumea din jur fiindcă se poate spune că de cele mai multe ori ea este un lucru care îl îndepărtează pe om de Dumnezeu. Fără de nădejde se poate spune că de mai multe ori omul ajunge să fie o epavă sau mai bine

76 *Desptre credinţa ortodoxă şi despre erezii. Florilegiu patristic*, (Editura Basilica: Bucureşti, 2011).

spus este dus de valurile acestei lumi în ce direcţie doreşte lumea.[77] Aceste lucruri se poate spune că sunt fapte care de mai multe ori sunt trecute cu vederea.

După cum am spus, în timpurile moderne se poate spune că omul alocă foarte puţin timp virtuţilor şi mai ales virtuţii nădejdii fiindcă se poate spune că acest om este materialist şi virtuţile evident sunt lucruri imateriale. Acest lucru după cum am spus de cele mai multe ori ajunge să ne facă să ne uităm pe noi înşine şi să ne ducă la o personalitate cât se poate de fracturată. Trebuie să fim oamenii care să avem nădejde în Dumnezeu şi la fel de bine să menţinem această nădejde în Dumenzeu. Nădejdea în Dumnezeu de cele mai multe ori se poate spune că nu este o virtute constantă a lumii noastre şi omul modern ajunge la nădejde în Dumnezeu numai când este pus la presiune sau la mai multe încercări. Este prin urmare cât se poate de adevărat că de cele mai multe ori omul bun este un om care aduce în jurul său nădejdea şi se poate spune că este o plăcere să te socializezi cu el în timp ce omul rău de cele mai multe ori aduce în jurul său deznădejdea şi disperarea. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori derivă din ceea ce am putea spune preponderenţa omului în spre viciu sau virtute. Se poate spune că nădejdea este un fapt care de cele mai multe ori este necesară în legătură cu Dumnezeu. De mai multe ori se poate spune că Dumnezeu ne cere să avem neădejde în El. Avem nădejde în Dumnezeu în primul rând în ceea ce priveşte mântuirea noastră. Dumnezeu Tatăl nu a venit la fiecare dintre noi să ne spună personal că vom fii mântuiţi dar se poate spune că El ne cere să avem nădejede în iubirea Sa faţă de oameni. Acest lucru este un fapt fundamental pe care trebuie să îl cunoaştem. Nădejdea este un lucru care după cum am spus este un fapt ce de cele mai multe ori ne trece prin timpuri grele şi dificile. Cu acest gen de timpuri ne confruntăm şi noi de cele mai multe ori şi se poate spune că este bine să fim conştienţi de acest lucru. Nădejdea este un fapt pe care trebuie să îl cultivăm şi pe care se poate spune că trebuie să îl avem mai mult în vedere în zilele noastre. În timpurile noastre sunt mai mulţi care consideră că nu este nevoie de nădejde şi că nădejdea este un lucru cât se poate de superficial sau mai bine spus o superstiţie. Acest lucru se poate spune că este de cele mai multe ori un produs al mentalităţii materialiste care de cele mai multe ori domină lumea noastră. Materialismul se poate spune că este o ideologie cât se poate de retrogradă fiindcă nu recunoaşte numai ceea ce este material şi de cele mai multe ori se consideră că pentru a face o lume prosperă avem nevoie de o concepţie de viaţă materialistă. Aceste lucruri se poate spune că de mai multe ori definesc ceea ce este şi modul în care este definită nădejdea în timpurile noastre. După cum am spus, trăim timpuri în care sunt mai mulţi care consideră că a duce o viaţă a virtuţilor şi a fii oamenii duhovniceşti este un fapt retrograd şi care la drept vorbind nu are prea multe beneficii pentru noi. Acest gen de mnetalitate se poate spune că este unul cât se poate de fals şi de mincios. Omul nu are nevoie să fie ancorat numai în lumea materială ci se poate spune că el trebuie să fie acorat şi în lumea duhovnicească. Acest fapt după cum am spus de cele mai multe ori este o realitate a lumii moderne în care trăim.[78]

---

77 Există în sens duhovnicesc o profundă legătură dintre deznădejde şi angoasă. Acest lucru a fost de mai multe ori experimentat şi la fel de bine trăit în zilele şi în timpurile noastre. Trebuie să avem nădejde şi la fel de bine să fim oamenii care suntem acoraţi îmn nădejde. Angoasa se poate spune că este un sentiment negativ care de cele mai multe ori şterge din om speranţa şi îl duce pe om la o profundă disperare. Acest lucru este un sentiment larg întâlnit în zilele noastre în care comunităţi întegi se poate spune că ajung să trăiască într-o stare de deznădejde totală sau mai bine spus de lipsă totală de credinţă în Dumnezeu.

Se spune că a existat un om care era dominat de patima lăcomiei pâncecelui. Acest om mânca foarte mult şi se poate spune că viaţa lui ajunsese să fie cât se poate de mult extrem de dureroasă. El trebuia să postească şi nu se putea abţine de a mânca. De fapt totul a început din timpul când a fost mic când cineva i-a spus că în viaţa este bine să te abţii cât mai mult. Acel lucru a fost un fapt care i-a dominat copilăria şi mai apoi el a uitat de el. Se poate spune că omul nostru a încercat toate metodele de a slăbii dar nici una nu a reuşit. Într-o zii el s-a dus la soţia lui şi i-a spus:

- Dragă cred că este timpul să fac un lucru mai extrem.
- La ce te referi?
- Tu ştii că am încercat să slăbesc.
- Da.
- Dar vezi că nu am reuşit.
- Aşa este.
- Poate ar fii bine să mă duc să trăiesc o viaţă de eremit.
- De ce?
- Poate în acest fel voi reuşii.
- Nu cred că este bine.
- De ce?
- Fiindcă tu nu eşti eremit.
- Nu am ce face.
- De ce?
- Trebuie să slăbesc.
- Bine dacă tu aşa doreşti.

Omul nostru a plecat în pustie şi a găsit o peşteră. A intrat în ea şi şi-a făcut acolo casa sa. Ca şi prin minune acest tratament se pare că a funcţionat. Omul a început să slăbească. El se hrănea numai cu verdeaţă şi rădăcini de copaci. Într-o zii soţia lui i-a trimis un buchet de flori. A primit următoarea notă de la soţul ei:

- Îţi mulţumesc dragă, au fost gustoase.

Adevărul este că de mai multe ori şi noi ne-am aflat în luptă cu una dintre patimi şi se poate spune că ştim cât se poate de mult din experienţa personală ceea ce înseamnă acest lucru. Patimile nu ne iartă şi se poate spune că nici noi nu trebuie să le iertăm. Acest lucru după cum am spus este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere. Scopul principal al patimii este să ne reducă la ceea ce se poate spune un simplu obiect de consum.[79] După cum am spus, virtuţile se poate spune că de mai multe ori sunt găsite de oamenii din zilele noaster ca fiind de cele mai multe ori o filosofie teoretică ce nu se potriveşte cu nevoile concrete ale lumii în care trăim. Ni se spune de mai multe ori că trăim într-o lume pragmatică la care trebuie să venim cu soluţii

78 Georges Barbarin, *Hristos – prietenul clipelor de grea înercare* (Bucureşti, 1999).

79 Se poate spune că după cum există un proces de împătimire la fel de bine se poate spune că există şi un proces de despătimire. Acest lucru se poate spune că stabileşte de cele mai multe ori doi polii contradictorii în care îşi duce viaţa omul. Un pol este clar că este negativ în timp ce celălalt este pozitiv. Trebuie să ştim în acest sens că patima este un lucru cât se poate de rău şi trebuie să i ne opunem prin toate mijloacele. Pentru a realiza acest lucru de cele mai multe ori avem nevoie de trezvie sau mai bine spus trebuie să fim cât se poate de mult atenţi cu viaţa noastră duhovnicească. Acest lucru se poate spune că este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere şi la care trebuie să ne raportăm.

concrete şi nu cu poveşti. De cele mai multe ori sunt mai mulţi care consideră că virtuţile sunt mai mult un fel de poveşti sau mai bine spus basme pentru cei mici şi ele nu pot rezolva sau mai bine spus nu pot să ne aducă fericirea. Acest lucru se poate spune că este afirmat de oamenii răi şi care evident nu vor să aibă nici un fel de viaţă duhnovnicească. După cum am spus se poate definii ortodoxia ca şi o viaţă a virtuţilor şi la fel de bine se poate spune că ortodoxia este cât se poate de mult o viaţă care de cele mai multe ori ne duce în spre virtuţi. Acest lucru este de mai multe ori cât se poate de mult negat de cei care nu vor să aibă nici un fel de viaţă duhovnicească. Faptul că urmând virtuţilor urmăm o viaţă bună şi sigură este demonstrat de cele mai multe ori prin faptul că sunt cât se poate de mult mai mulţi sfinţi care au fost dedicaţi sau mai bine s-au consacrat virtuţilor şi a tot ceea ce ţine de virtute. Acest lucru după cum am spus este un fapt care este trecut de mai multe ori cu vederea şi nu este luat în considerare. Viaţa virtuţilor după cum am spus este un lucru care trebuie să ne preocupe mai mulţi şi este bine să avem aceste lucruri în vedere. Spovedania creştin ortodoxă se poate spune că este pusă pentru a ne face să urmăm drumului virtuţilor şi a renunţa la calea păcatului. Acest lucru după cum am spus este un fapt extrem de bine conturat şi extrem de bine definit în pnevmatologia creştin ortodoxă.[80]

După cum am spus o altă mare virtute care de mai multe ori se poate spune că lipseşte din zilele noastre este dragostea creştinească. Paul Evokimov era de părere în secolul al XX-lea că „iubirea este unul dintre cele mai des folosite cuvinte din lume dar în acelaşi timp se poate spune că este şi unul dintre cele mai pervertite.” Este cât se poate de adevărat că de mai multe ori nu înţelegem sau mai bine spus nu ştim care este diferenţa dintre iubirea creştină şi iubirea pervertită. Există o iubire pervertită pe care terminologia o denumeşte ca şi iubirea erotică. Acest gen de iubire se poate spune că este mai mult un fel de ataşament pătimaş faţă de anumite persoane sau lucruri ale lumii în care trăim. Orice om după cum am spus are nevoie de iubire însă ceea ce se poate vedea este că nu toţi oamenii sunt cei care auun fel de iubire curată sau mai bine ştiu ceea ce este iubirea curată. S-a vorbit de mai multe ori despre o mare diferenţă dintre ceea ce este iubirea pătimaşă şi ceea ce este iubirea curată. Acest lucru se poate spune că este de mai multe ori contestat de cei care se poate spune că au ajuns să pervertească iubirea. Iubirea după cum am spus este un sentiment care de cele mai multe ori ajunge să îl înnobileze pe om. Crşetinimsul este cel care ne cere să îi iubim pe semenii noştiri ca pe noi înşine. Acest lucru este aşa fiindcă de mai multe ori atunci când omul nu iubeşte se poate spune că el devine cât se poate de mult egoist. Egoismul este de cele mai multe ori o iubire infinită faţă de propria persoană şi o desconsiderare totală a persoanelor din jur. Dacă ne vom uita în marile noastre metropole vom putea vedea că de mai multe ori iubirea creştină lipseşte. Iubirea faţă de semeni de cele mai multe ori este văzută ca şi un fel de politeţe ieftină care în cele din urmă nu trebuie luată în serios.[81] Iubirea după cum am spus se poate spune că este un sentiment care ne împlineşte şi ne întregeşte. Trebuie să iubim şi în acest fel se poate spune că de cele mai multe ori ajungem la o comuniune profundă şi dinamică cu semenii noştri.

După cum am spus, iubirea este un sentiment cât se poate de greşit înţeles în zilele noastre. Oamenii ajung de mai multe ori de se iubesc din interes şi se poate spune că nu ţin foarte mult la un fel de curăţie a iubirii. Adevărul este că sunt şi cazuri de persoane care au ajuns să se iubească şi iubirea lor a rămas actuală până la adânci bătrâneţi. După cum am spus iubirea este un lucru cât se poate de profund şi cât se poate de creştiniesc. Este greu să ne gândim la cretinismul ortodox dincolo de iubire.

80 Constantin Coman, *Erminia duhului* (Bucureşti, 2002).

Creştinismul se poate spune că este iubirea şi este cel mai mult iubirea lui Dumnezeu faţă de lume. Acest lucru după cum am spus este un fapt care de mai multe ori ajunge să ne domina şi la fel de bine să ne înfrumuseţeze. Trebuie să iubim lumea creştin şi se poate spune că acolo unde există iubire creştină viaţa este mai frumoasă şi mai bună. Creştinismul este cel care ne spune că nu trebuie să răspundem la ură cu ură ci de cele mai mai multe ori trebuie să fim cât se poate de mult acoraţi în Dumnezeu. Iubim pe semenii noştrii fiindcă acest lucru se poate spune că ne face să apreciem ceea ce a creat Dumnezeu. Dumnezeu după cum am spus ne iubeşte şi iubirea Lui este infinită faţă de iubirea noastră care este mărginită. Este bine să ştim că iubirea creştină este o virtute şi de fapt în liturghia ortodoxă noi spunem de mai multe „să ne iubim unii pe alţii." Creştinismul se poate spune că este o invitaţie la iubire dar nu orice fel de iubire ci se poate spune că la o iubire curată sau mai bine spus la o iubire agapică. Acest lucru este bine să îl ştim şi să ne raportăm la el. Iubirea este un sentiment profund care se poate spune că vine de la Dumnezeu. Nu am fii ştiut ceea ce este iubirea dacă nu ar fii existat Dumnezeu. Trebuie să ştim însă că nu orice iubire vine de la Dumnezeu. După cum am spus iubirea egoistă a sinelui se poate spune că de cele mai multe ori nu vine de la Dumnezeu. Ceea ce se poate spune este că de cele mai multe ori omul ajunge să îi iubească pe semenii săi dar sunt puţine cazuri în care se poate spune că omul ajunge să îi iubească pe semenii săi ca şi pe sine însuşi. Acest lucru este o realitate şi un adevăr pe care trebuie să îl ţinem în vedere. La fel de bine se poate spune că nu trebuie să îi iubim pe semenii noştrii care sunt căzuţi în patimi şi păcate acest lucru după cum am spus este un fapt care de mai multe ori a fost trecut cu vedera în zilele noastre şi este bine să fim conştienţi de el. A iubii spunea un filosof contemporan înseamnă a afirma valoarea veşnică a acelei persoane pe care o iubim. Acest lucru după cum am spus de mai multe ori este trecut cu vedera. Lumea de azi se poate spune că în ceea ce priveşte iubirea de cele mai multe ori păşeşte pe căi străine de iubirea creştin ortodoxă. Există o iubire creştin ortodoxă. În secolul al XX-lea părintele Arsenie Boca ne spunea că „iubirea lui Dumnezeu faţă de cel mai mare păcătos este mai mare decât iubirea celui mai mare sfânt faţă de Dumnezeu."[82]

Se poate spune că una dintre principalele preocupărit ale omului modern este cultura. Se investesc fonduri mari în mai multe ţări în ceea ce este şi la fel de bine în modul în care cultura este înţeleasă. Ceea ce trebuie să ştim este că există o cultură seculară care de cele mai multe ori nu are nici un element religios în ea. Acest lucru a fost cunoscut în secolul al XX-lea prin mai multe sisteme de referinţă care se poate spune că toate au susţinut ceea ce se poate spune „ideologizarea culturii." În secolul al

81 Tema iubirii se poate spune că este cât se poate de mult larg răspândită în literatură şi în arte. Sunt mai multe filme care de mai multe ori ne pun în faţă tema iubirii şi la fel de bine sunt mai multe romane şi cărţi care cu toate se bazează pe tema iubirii şi a ceea ce este sentimentul nobil al iubirii. După cum am spus, iubirea are obligaţia şi sentimentul de a îl înnobila pe om şi de a îl face pe om să fie cât se poate de mult o persoană rafinată. Fără de iubire de cele mai multe ori omul ajunge de se alimentează cu ură şi cu tot ceea ce este urât în această lume. Se poate spune că ajungem să fim iubiţi de cei din jur în funcţie de cât iubim şi noi la rândul nostru.

82 Arsenie Boca, *Cuvinte vii* (Deva, 2006).

XX-lea se poate spune că de mai multe ori cultura a fost prinsă între două mari categorii de ideologizare: cultura capitalistă şi cultura comunistă.[83]

Se spune că undeva într-un oraş universitar era o studentă care a fost invitată să meargă la o întâlnire cu prietenii de la universitate. Studenta a acceptat. Ceea ce nu a prevăzut este că întâlnirea s-a prelungit până după miezul nopţii. După ce s-a încheiat reuniunea studenta a pleacat acasă. Era întuneric şi drumul ei ducea printr-un parc unde era o cale mai întunecoasă. Studentei a început să îi fie frică. La un moment dat a putut vedea un om care a ieşit din întuneric. Atunci studenta a început să se roage cu putere la lui Dumnezeu să nu i se întâmple nimic rău. A mers înainte şi omul din întuneric a privit-o dar nu a atacat-o. În cele din urmă studenta se spune că a ajuns cu bine acasă. A doua zi a luat un ziar şi pe prima pagină a ziarului era un articol care spunea că chiar în acea seară în parcul prin care trecuse ea a fost violată o femeie la aproape 20 de minute după ce a trecut ea prin parc. Studenta s-a dus atunci la poliţie.

- Aş dorii să discut cu poliţistul care se ocupă cu violul de aseară.
- Un moment, i s-a răspuns.
  În cele din urmă a venit poliţistul care se ocupa cu investigaţia.
- Ce este şi cu ce pot să vă ajut?
- Cred că pot să vă spun cine a violant-o pe femeie astă seară în parc.
- Cum?
- Am trecut şi eu ieri seară pe acolo.
- Şi ce aţi văzut?
- Un om care stătea în întuneric.
- Bine.
  Poliţistul a luat-o pe studentă şi a dus-o într-o cameră unde erau la perete mai mulţi suspecţi. Ea a fost pusă să îl recunoască pe omul care a violat. Studenta l-a recunoscut în curând. Omul fiind desconspirat a mărturisit imediat că el este făptaşul. Studenta i-a spus atunci poliţistului:
- Pot să îl întreb o întrebare pe acest om?
- Da.
- Aş dorii să te întreb un lucru: cum se face că nu m-ai atacat şi pe mine aseară?
- Nu te-am atacat fiindcă cu tine mai erau doi oameni foarte înalţi care mergeau unul de-a stânga ta şi unul de-a dreapta ta, a răspuns violatorul.

Această întâmplare este adevărată şi am aflat-o din mai multe surse de încredere. Prin urmare se poate spune că de mai multe ori Dumnezeu şi îngerii Săi au intervenit în momente cheie atunci când parcă nu mai era nici un fel de ajutor. În acest sens deducem de aici că Dumnezeu este dispus să îi ajute pe oamenii virtuoşi şi pe oamenii care se încred în El. Acest lucru este de mai multe ori adeverit în vieţile sfinţilor. Se poate spune că de mai multe ori Dumnezeu i-a privit pe sfinţi ca şi pe prietenii Lui intimi şi cu ei de mai multe ori a avut de descoperit mai multe lucruri. Aceste lucruri se

83 Se poate spune că de mai multe ori cultura a suferit cât se poate de mult adaptări care sunt bazate pe ceea ce am putea spune diferitele ideologii secularister prin care a trecut omul. Acest lucru nu înseamnă că nu se poate vorbii şi de religie şi credinţă în cultură. Sunt mai mulţi care ne spun în zilele noastre că religie nu trebuie să aibă nimic de a face cu cultura şi acest lucru se poate spune că este cât se poate de eronat. A crea o cultură complet seculară se poate spune că este de cele mai multe ori un proces care duce la un fel de cultură seacă şi searbădă. De ce este acest lucru aşa? Fiindcă de cele mai multe ori cultura este un lucru cât se poate de larg şi în ea există loc să se vorbească şi de tematici religioase. Acest lucru evident este negat de cei care susţin că cultura este o problemă stric seculară şi ea nu are nici un fel de implicaţii religioase.

poate spune că sunt cât se poate de mult realităţi care de cele mai multe ori sunt cât se poate de mult trecute cu vederea. Sunt mai mulţi care susţin că Dumnezeu nu vine în ajutorul oamenilor virtuoşi. Am putut vedea din întâmplarea de mai sus cum Dumnezeu a interventi în mod concret în ajutarea unei persoane care a dorit să îşi păstreze virtutea.[84]

Se poate spune că o altă virtute creştin ortodoxă este răbdarea. Despre răbdare se vorbeşte mai puţin în zilele noastre şi este bine să ştim acest lucru. De cele mai multe ori omul modern după cum am spus vrea totul dintr-o dată şi se poate spune că el nu mai ajunge să aibă răbdare. Acest lucru se poate spune că este o trăsătură a lumii de azi. De cele mai multe ori omul modern este un om care se gândeşte numai la prezent şi se poate spune că tot ceea ce există pentru el de cele mai multe ori se rezumă la moment. De mai multe ori auzim expresia „este un om al momentului." Prin aceasta înţelegem că de cele mai multe ori a fii omul momentului nu duce la răbdare. Trebuie să avem răbdare şi acest lucru mai ales cu oamenii din jurul nostru. A avea răbdare este una dintre principalele virtuţi creştin ortodoxe. Se poate spune că un bun creştin ortodox este de cele mai multe ori un om al răbdării. Se poate vedea în zilele noastre că de cele mai multe ori răbdarea nu este un lucru cât se poate de bine venit şi la fel de bine nici nu este de mare interes.[85] După cum am spus, în lumea noastră de mai multe ori totul trebuie să se întâmple şi să se producă dintr-o dată. Acest lucru se poate spune că este o trăsătură a modernităţii şi să ne amintim că secolul al XX-lea a fost denumit secolul vitezei. Răbdarea după cum am spus este un lucru care este foarte bine să îl avem definit şi să ştim cum să o folosim. Trebuie să avem de mai multe ori răbdare cu cei care sunt sub robia patimilor şi a păcatelor. Sunt mai multe cazuri în care se poate spune că prin răbdare mai mulţi au fost aduşi la Dumnezeu de pe căile pierzării. După cum am spus, răbdarea este un lucru fundamental şi ea trebuie să ne fie de mai multe ori un punct de reper în viaţa noastră contemporană. Pentru a avea răbdare se cuvine să fim cât se poate de mult oamenii care să ştim că răbdarea se merită. Răbdare trebuie să aibă părinţii cu copii lor atunci când se află în procesul creşterii, trebuie să aibă profesorii cu elevii şi stundeţii lor, trebuie să aibă condusătorii de state cu poporul lor. De cele mai multe ori se poate spune că omul care a avut răbdare nu a pierdut nimic ci se poate spune că mai mult a câştigat. Aceste lucruri se poate spune că sunt cât se poate de mult constitutive unei lumi care de mai multe ori din cauza grabei ajunge de îşi pierde propria identitate. Aceste lucruri după cum am spus sunt de cele mai multe ori acte şi fapte pe care trebuie să le ştim şi să le ţinem mai mult în atenţia noastră.

Trăim într-o lume în care de mai multe ori se poate spune că suntem asaltaţi de un torent de evenimente şi de informaţii. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori

---

84 *Minuni şi descoperiri care se petrec în timpul sfintei liturghii* (Editura Egumeniţa: Galaţi, 2010).

85 Adevărul este că nu numai creştinismul ortodox vorbeşte despre răbdare ci se poate spune că sunt mai multe religii care au noţiuni despre răbdare. Ceea ce trebuie să ştim este că răbdarea este un lucru cât se poate de profund şi cât se poate de evident în planul creştinismului ortodox. Pentru a se mântui se poate spune că omul are nevoie de răbdare. Acest lucru este fundamental şi se poate spune că sunt mai mulţi părinţi care ne spun că răbdarea este un lucru fundamental al creştinismului ortodox. Avem răbdare fiindcă ştim că numai în acest mod ne putem mântui sufletele. La fel de bine se poate spune că suntem chemaţi să cultivăm răbdarea şi tot ceea ce ţine de ea.

are loc în mas media şi ea ajunge ca de mai multe ori să ne influenţeze. Acest lucru se poate spune că aduce cu sine în disucţie problema răbării. Marile realizări ale lumii se poate spune că de cele mai multe ori au fost făcute prin răbdare. Fără de răbdare se poate spune că de cele mai multe ori omul ajunge superficial şi doar un om de suprafaţă. Acest lucru se poate spune că se poate vedea de mai multe ori în lumea noastră. Omul de suprafaţă se poate spune că este un om care vede totul în funcţie de moment. Sunt foarte mulţi oamenii de acest fel în timpurile noastre. Se poate spune că de mai multe ori răbdarea este o mare necunoscută în lumea noastră. Vrem totul dintr-o dată fără să ne gândim dacă acest lucru este ceea ce vrem cu adevărat. În acest fel se poate spune că de mai multe ori oamenii ajung de i-au decizii pe care mai apoi le vor regreta. După cum am spus, răbdarea este o mare virtute creştin ortodoxă şi se poate spune că ea este necesară pentru mântuire. De cele mai multe ori omul doreşte o mântuire instantanee şi nu este dornic de a îşi îndruma drumul nevoinţei şi al ascezei. Acest fapt face ca de mai multe ori mai mulţi dintre semenii noştrii să renunţe la ortodoxie şi să meargă după diferite alte secte. După cum am spus, răbdarea este un lucru care aduce cu sine rezultate şi la fel de bine de ajută în procesul mântuirii. Marii asceţi creştin ortodocşi se poate spune că au fost oameni ai răbdării şi au fost cât se poate de mult acoraţi în această mare virtute creştin ortodoxă. Timpurile care le trăim se poate spune că sunt timpuri care de mai multe ori ne aruncă într-un torent de evenimete şi de fapte care se poate spune că de cele mai multe ori nu au nici un sens final şi ele sunt de cele mai multe ori nefolositoare. Trebuie să ştim să discernem dintre lucrurile care sunt folositoare pentru sufletele noastre şi lucrurile care sunt pierzătoare pentru noi. Numai în acest fel se poate spune că în cele din urmă vom ajunge să ne dăm seama referitor la ceea ce este bine şi ceea ce este rău. De mai multe ori se poate spune că în zilele şi în timpurile noastre omul este nepăsător la virtutea răbdării. Muzica pe care o ascultăm, programele tv la care ne uităm, genul de viaţă pe care îl ducem sunt de cele mai multe ori cât se poate de departe de un mod de viaţă al răbdării. Acest lucru se poate spune că pentru mai mulţi oamenii din zilele noastre răbdarea este de cele mai multe ori o mare necunoscută.[86]

O altă virtute creştin ortodoxă se poate spune că este curăţenia. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care mai multă lume nu îl recunoaştem. Ceea ce trebuie să spunem că este fundamental în ceea ce priveşte curăţenia este că ea este de două feluri 1. Curăţenie fizică sau mai bine spus trupească şi 2. curăţenie sufletească. Acest lucru se poate spun că de mai multe ori este trecut cu vederea şi la fel de bine nu este luat în considerare în timpurile noastre. Curăţenia este prin urmare un lucru care de mai multe ori se poate spune că defineşte sau mai bine spus susţine funcţia fizică a omului. Este în acest sens adevărat că se poate spune că există o dimensiune cât se poate de clară a curăţieniei fizice care este o reflecţie a curăţeniei sufleteşti. Se poate spune că la nici un om sănătos nu îi place mizeria. Acest lucru este un mare adevăr şi trebuie să ţinem cont de el. Curăţenia lumii din jur se poate spune că este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere. Atunci când omul este curat sufleteşte se poate spune că de cele mai multe ori el nu mai are nici o frică referitor la viaţa de apoi. Vom ilustra acest lucru cu o întâmplare adevărată.

Se spune că la un moment dat o femeie bătrână l-a chemat pe preotul parohiei când a simţit că i se aproprie sfârşitul. A voit să facă mai multe pregătiri de înmormântare. Ea i-a spus preotului ce cânătări dorea să i se cânte la înmormântare, ce

86 Radu Teodorescu, *Trărire şi studio creştin ortodoxă în timpurile noastre* (Cugir, 2014).

haine dorea să poarte în momentul înmormântării şi ce pasaje din Biblie dorea să îi fie citite. În cele din urmă femeia i-a spus pastorului:

- Mai am o singură dorinţă care vreau să îmi fie realizată mai îniante de a murii.
- Ce dorinţă?
- Aş dorii să fiu înmormântată ţinând o furculiţă în mână.
- De ce?
- Toată viaţa mea am participat la mai multe mese şi ospeţe şi momentul meu preferat era momentul în care după ce terminam felul al doilea de la masă şi urma desertul chelnărul ne spunea: vă rog să păstraţi furculiţa.
- Aaa, da, acum înţeleg.

Femeia a murit la scurt timp şi la înmormântare toată lumea a voit să ştie de ce a fost înmormânată cu o furculiţă în mână. Atunci preotul l-a spus despre dialogul pe care l-a avut cu femeia.

Se poate spune că virtuţile sunt cele care de cele mai multe ori ne fac să aşteptăm ceea ce v-a venii. Sunt mai mulţi care susţin că nu este necesar să avem virtuţi fiindcă odată cu moartea se încheie totul. Sfinţii sunt cei care ne spun că trebuie să avem încredere în ceea ce v-a venii şi că ceea ce urmează este mult mai bine decât ceea ce am experimentat în această lume. Crezul în viaţa de apoi de poate spune că este unanim în prezent la toţi sfinţii părinţi ai Bisericii Creştin Ortodoxe. Omul se poate spune că de cele mai multe ori este chemat să facă faptele virtuţii fiindcă ele sunt cele care vor rămâne în viaţa de apoi. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori a ajuns să fie cât se poate de mult autentificat de ceea ce se poate spune sensul şi expresia vieţii duhovniceşti. Viaţa duhovnicească se poate spune că de cele mai multe ori este o aclimatizare a ceea ce v-a venii în viaţa de apoi. Viaţa de apoi după cum am spus este un lucru care trebuie să fie în atenţia noastră. Virtuţile se poate spune că de cele mai multe ori sunt cele care ne fac să moştenim viaţa de apoi.[87] După cum am spus, omul trebuie să cultive cât se poate de mult virtutea curăţiei care de cele mai multe ori aduce liniştea şi pacea în om şi tot ceea ce este mai bine în el. Prin urmare se poate spune că este bine să avem în vedere ceea ce este diferenţa dintre curăţia sufletească şi cea trupească. După cum am spus, omul nu este chemat să fie curat numai trupeşte ci şi sufleteşte. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori manifestă prin limbajul şi modul de gândire al omului. S-a spus de mai multe ori că limbajul este o expresie a interiorului omului. Cum este omul în interior aşa ajunge să şi vorbească. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori ajunge să ne definească modul în care vorbim. Un om care este curat se poate spune că de cele mai multe ori este un om care de cele mai multe ori evită limbajul vulgar, înjurăturile şi de ce nu sudalmele. Acest lucru se poate spune că este fundamental. Sunt mai mulţi semeni de ai noştri care se poate spune că de cele mai multe ori ajung să folosească un limbaj vulgar şi acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult o expresie a interiorului lor. Trebuie să evităm limbajul şi expresile vulgare care de cele mai multe ori degajă un comportament agresiv şi violent. La mânie de cele mai multe ori se poate spune că omul viciat nu mai ţine cont de ceea

87 Curăţenia se poate spune că este atât internă cât şi externă şi acest lucru este bine să îl avem în vedere. Viaţa duhovnicească de cele mai multe ori se poate spune că este o curăţie sau un fel de catarsis al omului care în cele din urmă v-a ajunge să vadă rezultatul faptelor sale. Trebuie prin urmare încă din această viaţă să avem cât se poate de mult bine definită de ce trebuie să facem virtuţile şi să evităm patimile. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult cel care ne defineşte şi ne conturează ceea ceea ce este diferenţa dintre bine şi rău, virtute şi viciu.

ce vorbeşte şi de cele mai multe ori acest lucru se poate spune că ajunge să îl regrete mai apoi.[88]

După cum am spus, în timpurile noastre sunt mai multe mode şi mai multe genuri de culturi care se poate spune că de cele mai multe ori aduc cu sine şi un anumit mod de viaţă. Acest lucru este bine să îl ştim dar ceea ce trebuie să spunem este că nici cultura şi nici civilizaţia nu sunt departe de ceea ce înţelegem prin virtuţi. În acest sens se poate spune că există şi un sens generic al virtuţilor care poate fii aplicat vieţii seculare. Omul modern după cum am spus, de cele mai multe ori este mult prea prins în amănuntele vieţii sale ca să mai apuce să fie preocupat şi interesat de virtuţi. Acest lucru se poate spune că este un mare adevăr şi un fapt pe care trebuie să îl exploatăm mai mult şi asupra căruia trebuie să insităm mai mult. Viaţa noastră după cum am spus de mai multe ori ajunge să fie definită în funcţie de acţiunile pe care le facem. Aceste acţiuni după cum am spus trebuie să fie cât se poate de mult virtuoase. De cele mai multe ori se poate spune că în societatea seculară virtuţile lipsesc şi sunt mai mulţi care nu văd sensul lor. Acest fapt este unul care trebuie să ne pună în vedere ceea ce se poate spune diferenţa dintre viaţa seculară şi viaţa creştin ortodoxă. A fii un bun creştin ortodox se poate spune că înseamnă a fii un om cât se poate de mult evlavios şi un om care eşti ancorat în viaţa virtuţilor. Virtutea după cum am spus este un lucru care de cele mai multe ori lispeşte din vocabularul omului secular fiindcă după cum am spus acest om este un om care de mai multe ori nu mai are nici un fel de viaţă duhovnicească. Omul modern de cele mai multe ori este extrem de prins în nevoia de a face bani şi a aduce cât mai mult profit pentru sine. Sunt astfel foarte puţini oameni care îşi ridică probelma virtuţilor.[89]

La fel cum am mai vorbit, sunt mai multe religii care se poate spune că vorbesc despre virtuţi. Religiile păgâne antice de mai multe ori se poate spune că au vorbit de ceea ce este şi de modul în care sunt virtuţile. Ceea ce mai puţin ştiu este că în general păgânismul a fost o religie care susţinea a face virtuţile pentru a putea fii văzuţi de cei din jur sau mai bine spus pentru a fii lăudaţi de cei din jur. Aceasta se poate spune că este o mare capcană în ceea ce priveşte lucrarea virtuţilor. Trebuie să lucrăm virtuţile dar în acelaşi timp este bine să fim conştienţi că nu trebuie să facem acest lucru pentru a fii lăudaţi pentru a fii ovaţionaţi de cei din jur. În lumea antică păgână se poate spune că acest lucru era o practică cât se poate de oboşnuită. Toţi care erau oamenii buni, credincioşi şi virtuoşi erau pentru a fii lăudaţi şi eventual pentru a fii cât se poate de mult avansaţi pe scara socială. Acest lucru se poate spune că este negativ. Omul trebuie să devină lucrător al virtuţilor indiferent dacă este lăudat sau nu. De ce este acest lucru aşa? Fiindcă se poate spune că omul trebuie să devină convins lăuntric de faptul că este

88 Andrei Andreicuţ, *Morala îmăpărăţiei întemeiată pe Sfânta Scriptură şi pe Sfinţii Părinţi* (Cluj Napoca, 2011).

89 Ceea ce trebuie să ştim este că de cele mai multe ori virtutea este un lucru pozitiv sau mai bine spus ea are o însuşire prozitivă. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care mai multă lume nu îl are în vedere şi pe care mai mulţi îl desconsideră. Virtuţile însă se poate spune că au o origine şi ele nu sunt pur şi simplu invenţii umane. Originea virtuţilor este Dumnezeu şi se poate spune că prin practica virtuţilor de cele mai multe ori omul ajunge să fie plăcut lui Dumnezeu. Acest lucru după cum am spus este bine să îl ştim şi la fel de bine să îl avem în vedere. Virtutea este cea care ne duce la Dumnezeu şi este cea care conferă comuniunea cu Dumnezeu atunci când omul se poate spune că este deplin ancorat în lucrarea lor.

bine să fii un om al virtuţii în detrimentul de a fii un om al patimilor. Acest lucru se poate spune că este prezent şi în zilele noastre. Sunt mai mulţi care se poate spune că de cele mai multe ori ajung de devin lucrători ai virtuţilor prin ceea ce se poate spune scopul pe care îl are acest lucru. Acest scop după cum am spus de cele mai mai multe ori este de a obţine faimă şi laudă de la semenii din jur. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori a avut loc în lume noastră şi este bine să fie ştiut. După cum am spus virtutea este un lucru care de cele mai multe ori nu este extrem de bine privită în zilele noastre. Acest fapt de mai multe ori face din virtute un fel de mare necunoscută. Sunt mai mulţi care se poate spune că sunt necunoscuţi în ceea ce priveşte virtutea şi faptul că ele trebuie să fie o parte din viaţa noastră. Dacă vom face o analizăm mai profundă a lumii în care trăim ceea ce vom putea vedea este că proporţia în care există viciul şi patima în lumea noastră este mult mai mare decât proporţia în care există virtutea. Acest lucru ar trebui să ne pună pe gânduri. În cele din urmă trebuie să ne ridicăm această întrebare: ce fel de lume dorim să facem, o lume a viciului sau o lume a virtuţii? Mai toţi se poate spune că sunt doritori să facem o lume a virtuţii dar sunt puţini cei care se poate spune că se angajează total şi deplin spre lucrarea virtuţilor. Acest fapt este trist. Ceea ce trebuie să ştim este că nu trebuie să ne ridicăm problema şi tema virtuţilor numai teoretic ci de cele mai multe ori se poate spune că trebuie să facem acest lucru şi practic. Este bine prin urmare să avem aceste lucruri foarte bine definite şi să fim cât se poate de mult acoraţi în ele. În timpurile noastre trebuie să fim mai mulţi care să ne consacrăm timpul la a medita la problema şi tematica virtuţilor şi a lucării lor. Acest fapt se poate spune că este unul care este esenţial pentru cei care sunt buni creştini ortodocşi.[90]

Se spune că la un moment dat un fermier a căutat un ajutor pentru ferma sa. A pus mai multe anunţuri şi în cele din urmă s-a prezentat un tânăr pentru post.

- Bună, a spus fermierul.
- Bună ziua.
- Ce crezi că te face calificat pentru postul de ajutor de fermier?
- Eu pot dormii pe furtună.
- Mai precis?
- Sunt un om care îmi fac meseria.

Fermierului i-a părut puţin ciudat răspunsul tânărului dar în cele din urmă l-a angajat. La puţin timp în acea regiune a venit o furtună puternică. Fermierul s-a speriat. Dacă animalele au fost uitate afară, dacă tractorul era afară şi urma să fie udat, dacă fânul nu a fost suit în pod? A ieşit repede afară în timp ce ajutorul său dormea liniştit. Când a ajuns afară a putut vedea că toate erau la locul lor: animalele erau închise în coteţ, tractorul în garaj şi fânul în pod.

- Ei acum înţeleg ceea ce a spus ajutorul meu că „pot dormii pe furtună."

Am spus această poevste pentru a demonstra că atunci când omul virtuos este cât se poate de mult angajat în drumul virtuţii el poate să fie liniştit atunci când vin ispitele fiindcă se poate spune că că acestea nu vor ajunge să îl înfrângă. De cele mai multe ori se poate spune că omul modern are mai multe îndoieli referitoare la virtute şi la ceea ce ţine de a lucra virtuţile. Trebuie să lucrăm virtuţile şi să fim cât se poate de mult acoraţi în lucrarea lor. Acest lucru este un fapt pe care de cele mai multe ori lumea de a zi nu îl i-a în considerare. Mai mult decât atăt, în lumea noastră sunt mai mulţi care se poate spune că sunt mai opozanţi în ceea ce priveşte virtuţile. Aceşti oamenii de mai multe ori se poate spune că ajung la mai multe curente negativiste sau mai bine spus unii dintre

90 Teofil Pârâian, *Cine sînt eu, ce spun eu despre mine* (Sibiu, 2003).

ei ajung chiar la satanism. Satanismul este total opus virtuţilor şi se poate spune că el este un fapt care de mai multe ori ajunge de se instalează în noi fără să ne dăm seama. Sunt mai multe curente sataniste care există în lumea noastră. Unul dintre aceste curente este în filosofie nihilismul. Sunt în acest sens mai mulţi adepţi ai nihilismului care se poate spune că ajung să susţină şi să fie adepţii a ceea ce este negaţia şi distrugerea totală.[91]

O altă mare negaţie a virtuţii şi a tot ceea ce ţine de ea a fost în secolul al XX-lea se poate spune nazismul care a ajuns să declanşeze un război mondial. Acest lucru după cum am spus nu este bine să îl trecem prea uşor cu vederea. Atunci când omul este nepăsător faţă de virtuţi se poate spune că în cele din urmă ajung de se nasc monştrii în jurul lui. Trebuie să facem ca omul să fie conştient de importanţa şi de binefacerile pe care le aduc virtuţile. Când vom reuşii să aducem virtuţile să fie cultivate la o scară universală se poate spune că atunci vom ajunge să facem o lume mai bună. Ceea ce trebuie să ştim este că virtuţile sunt cele care fac lumea noastră mai bună şi mai frumoasă. Acest lucru este de mai multe ori negat de mai multe ideologii şi curente care în cele din urmă ajung să susţină distugerea totală şi hoasul. Adevărul este că sunt mai multe mentalităţi bolnave în zilele noastre care se poate spune că susţin ceea ce este răul şi hasoul. Nu trebuie să ne facem iluzii în acest sens, fiindcă sunt mai mulţi oamenii care ajung să fie de partea răului. După cum am spus, dacă ne vom uita în jurul nostru se poate spune că vom vedea acest lucru şi vom fii cât se poate de conştienţi de el. Omul modern se poate spune că trebuie să fie anagajat plenar şi cât se poate de profund în lucrarea virtuţilor şi în acest fel se poate spune că în cele din urmă el v-a ajunge să îşi realizeze vocaţia lui. Aceste lucruri după cum am spus sunt fapte pe care trebuie să le ştim şi la fel de bine să îi facem şi pe semenii noştiri conştienţi de ele. După cum am spus satanismul este o negaţie totală a virutilor şi o luptă furibundă împotirva lor. Acest lucru se poate spune că a fost experimentat de mai mulţi sfinţi şi sunt mai mulţi oamenii duhovniceşti care au devenit conştient de acest lucru. Realitatea este că în lumea noastră au fost mai mulţi satanişti şi sunt mai multe curente în muzică şi în artă care se poate spune că sunt cât se poate de mult de inspiraţie satanică. După cum am spus, satanismul nu lucrează pe faţă ci de cele mai multe ori el este asuns şi de acolo ajunge să prindă pe mai mulţi în cursele sale. Se poate spune că în antichitate o formă a satanismului a fost idolatria care a fost extrem de larg răspândită în acea perioadă de timp. Aceste lucruri se poate spune că este bine să fie cunoscute de omul modern şi în acelaşi timp este bine să fie evitate.[92]

CAPITOLUL 5

91 Este de amintit aici că în secolul al XX-lea un astfel de caz a fost cel al lui Lucian Blaga care se poate spune că a ajuns şi el inconştient la o formă de satanism. Balaga este autorul unui cărţi care se poate spune că are destul de mult conţinut satanic şi care se intitulează Cunaoşterea luciferică. Acest lucru se poate spune că nu ne poate lăsa indiferenţi în ceea ce priveşte filosofia lui Blaga. Sunt în acest sens mai multe filosofii satanice care de cele mai multe ori se poate spune că sunt camuflate şi nu pot să fie depistate sau mai bine spus nu pot fii reperate de prima dată. Acest lucru este aşa fiindcă cel rău sau diavolul se poate spune că nu lucrează deschis ci de cele mai multe ori el înşeală.

92 Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovniceşti* 1 şi 2 (Roman, 1984 şi 1988).

Se poate spune că una dintre cele mai mari chemări ale creştinimului ortodox este cât se poate de mult lucrarea virtuţilor şi combarea păcatului. Acest lucru este un fapt asupra căruia vom insista mai mult în rândurile noastre şi este bine să fim conştienţi de acest lucru. După cum am spus este bine să ştim că în această viaţă vom fii pururea ispitiţi de păcat şi de patimi fiindcă de cele mai multe ori aceasta este lucrarea celui rău sau a diavolului. Acest fapt este de mai multe ori trecut cu vederea şi sunt mai mulţi care după ce au fost ispitiţi de cel rău şi lucrarea lui ajung de cred că au ieşit învingători. Ceea ce trebuie să ştim este că ieşim biruitori asupra celui rău numai prin ajutorul lui Dumnezeu. În faţă patimilor şi a păcatelor de cele mai multe ori trebuie să cerem ajutorul lui Dumnezeu şi la fel de bine atunci când am biruit nu trebuie să ne bazăm pe noi înşine ci mai multe pe ajutorul lui Dumnezeu. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori nu este luat în considerare de cei care sunt cât se poate de mult nepăsători la ceea ce este şi la modul în care trebuie îneţelasă viaţa duhovnicească. A lucra virtuţile se poate spune că este un lucru care de cele mai multe ori trebuie să fie cât se poate de mult un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere cât se poate de mult şi care la drept vorbim este cel care ne defineşte ceea ce am putea spune viaţa noastră duhovnicească. Nu se poate să vorbim de virtuţi fără de o viaţă duhovnicească. Se poate spune că virtuţile sunt ceea ce am putea spune un fel de mediu în interiorul căruia ele de cele mai multe ori ajuns să lucreze şi să se extindă.[93]

O altă mare virtute creştin ortodoxă care stă în strânsă legătură cu înţeleapciunea este cunoaşterea lui Dumnezeu. Câţi dintre noi îşi ridică la modul serios problema cunoaşterii lui Dumnezeu? Mai bine spus, câţi dintre noi vor realmente să Îl cunoască pe Dumnezeu? Vom vedea că deşi teroretic sunt foarte mulţi care vor să ajungă la o cunoaştere a lui Dumnezeu se poate spune că în realitate şi în mod practic sunt puţini cei care vor să ajungă la o cunoaştere a lui Dumnezeu. De ce? Fiindcă se poate spune că o cunoaştere a lui Dumnezeu de cele mai multe ori implică o lucrare practică a virtuţilor şi acest lucru evident este o piatră de poticnire pentru mai mulţi dintre noi. Cunoaştera lui Dumnezeu se poate spune că nu este numai una teoretică ci de cele mai multe ori ea este o cunoaştere ontologică sau mai bine spus o cunoaştere fiinţială. Cunoaşterea lui Dumnezeu se poate spune că de cele mai multe ori ne duce la ceea ce am putea spune o lucrare constantă a virtuţilor creştin ortodoxe. În acest sens se poate spune că fără de o cunoaştere a lui Dumnezeu nu se poate să ajungem la un fel de profunzime a cunoaşterii de Dumnezeu. Acest lucru este un fapt esenţial pe care trebuie să îl avem în vedere. Prin urmare, nu este destul să îl cunoaştem pe Dumnezeu teoretic ci se poate spune că este bine să îl cunoaştem pe Dumnezeu prin fapte. Aceste lucru este cel care ne spune că nu se poate ajunge la o cunoaştere a lui Dumnezeu fără de acţiuni care să ne facă conştienţi de acest lucru. Au existat mai multe curente care ne-au spus că la o cunoaştere a lui Dumnezeu ajungem numai în mod teoretic. În evul mediu cei care au susţinut acest lucru au fost teologii scoastici care s-au grupat în jurul

93 Există prin urmare o legătură profundă între viaţa duhovnicească şi virtute care se poate spune că sunt complementare una alteia şi pe care trebuie să le avem în vedere de cele mai multe ori. A fii un om duhovnicesc se poate spune că înseamnă a duce o viaţă cât se poate de mult în care ajungem la o dinamică a virtuţilor şi în care virtuţile ajung să domine să să stăpânească. Este bine să ştim că virtutea este un lucru care de cele mai multe ori are nevoie de o viaţă profund duhovnicească şi acest lucru este în cele din urmă cel care contează cel mai mult.

unui curent denumit scolastică. După cum am spus, cunoaşterea lui Dumnezeu nu este numai una teoretică ci se poate spune că ea este una cât se poate de mult profundă şi amplă care de cele mai multe ori se manifestă concret prin lucrarea virtuţilor. Se cuvine să lucrăm virtuţile şi se poate spune că în acest mod în cele din urmă vom ajunge la ceea ce se poate spune sensul şi expresia finală a ceea ce este experimentarea lui Dumnezeu. A dori să Îl cunoşti pe Dumnezeu este un lucru bun dar nu trebuie să uităm ceea ce înseamnă acest gen de cunoaştere pe termen lung. Cunoaşterea lui Dumnezeu pe termen lung se poate spune că este un lucru care de mai multe ori se manifestă prin virtuţi şi prin lucrarea virtuţilor. Virtutea este un lucru care se poate spune că de cele mai multe ori ajunge să de ducă la adevărata cunoaştere a lui Dumnezeu. Faptul se poate spune că este plin de mai multe implicaţii duhnviceşti. O cunoaştere a lui Dumnezeu este un lucru amplu şi cât se poate de mult fiinţial.[94]

Se spune că un tânăr a fost la biserică unde s-a vorbit despre „ascultarea de Dumnezeu şi supunerea în faţa voinţei Sale."

- Cum poate Dumnezeu să ne vorbească oamenilor? Se gândea acest tânăr.

După slujbă s-a dus cu prietenii la un local unde au mâncat plăcintă. Pe la 10 noaptea tânărul s-a suit în maşină şi a voit să plece acasă. În maşină a început să se roage:

- Doamne, dacă tu vorbeşti oamenilor vorbeşte-mi şi mie şi Te voi asculta.
  Pe cum conducea dintr-o dată i-a venit un gând puternic să cumpere o sticlă de lapte.
- Domne tu eşti? A întrebat tânărul.

S-a suit în maşină şi a plecat mai departe. Se gândea la Samuel care în Vechiul Testament nici el nu şi-a dat seama de momentul în care i-a vorbit Dumnezeu. Mai apoi i-a venit un alt gând puternic:

- Mergi pe strada a VII-lea.
- Bine o voi face şi-a spus tânărul.
  A mers câteva blocuri şi la un moment dat a simţit că trebuie să se oprească. Un alt gând i-a venit care i-a spus:
- Du-te şi dă laptele oamenilor care stau dincolo de stradă.
- Doamne parcă nu are nici o noimă dar o voi face.
  S-a dus şi a ciognit la uşa de la casa de dincolo de stradă.
- Cine este? Ce vrei? A strigat o voce.
- Sunt eu cu laptele.
  Mai apoi a ieşit o femeie cu un copil care vorbea spaniola. Femeia i-a spus:
- Tocmai ne rugam. Am avut de plătit mai multe taxe şi nu mai aveam lapte pentru copil. Mai apoi m-am rugat la Dumnezeu: Doamne trimite-ne un înger cu lapte. Eşti un înger?
- Nu, sunt doar un creştin.
  Se spune că din acel moment tânărul nu a mai avut îndoieli că Dumnezeu nu le vorbeşte oamenilor.

Este cât se poate de adevărat că de mai multe ori sunt mai mulţi care susţin că în realitate Dumnezeu Tatăl stă undeva la o distanţă augustă faţă de om şi se poate spune că omul este lăsat să fie singur. Se poate spune că acest lucru nu este adevărat. De cele mai multe ori Dumnezeu este Cel care ne vorbeşte dar ceea ce trebuie să ştim este că mai mulţi dintre noi nu ascultăm. Acest lucru se poate spune că este o realitate şi un

94 Paul Evdokimov, *Cunoaşterea lui Dumnezeu în tradiţia răsăriteană* (Bucureşti, 2013 reeditare).

fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Cunoaşterea lui Dumnezeu de cele mai multe ori se poate spune că se face dialogic şi că Dumnezeu ne cheamă la dialog cu Sine. Acest lucru se poate spune că este de cele mai multe ori în funcţie de persoana care se angajează în dialog cu Dumnezeu.[95] Cunoaşterea este prin urmare un lucru care se poate spune că îşi atinge apoteoza prin ceea ce am putea spune sensul şi expresia finală a comuniunii cu Dumnezeu. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi care este bine să îl ştim şi la care trebuie să ne raportăm. De cele mai multe ori se poate supune că sunt mai mulţi care ne spun că o cunoaştere a lui Dumnezeu nu poate fii decât una care este savantă sau dacă este să vorbim despre o cunoaştere a lui Dumnezeu ea nu poate fii decât una cât se poate de mult savantă şi care este de cele mai multe ori o cunoaştere cât se poate de mult intelectuală. Această afirmaţie se poate spune că este numai parţial adevărată. Ceea ce trebuie să ştim este că de cele mai multe ori cuoaşterea lui Dumnezeu este o cunoaştere concretă sau mai bine spus o cunoaştere cât se poate de mult experimentală. Cunoaşterea lui Dumnezeu se poate spune că de cele mai multe ori se realizează prin virtuţi. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Cunoaşterea lui Dumnezeu este după cum am spus un lucru care este mai profund decât orice altă cunoaştere fiindcă ea este cea care de cele mai multe ori ne duce la ceea ce se poate spune experimentarea felului sau a modului în care este trăită toată cunoaşterea. Acest lucru după cum am spus este o realitate şi un fapt care de cele mai multe ori este contestat de cei mai mulţi dintre oamenii moderni. Sunt mai mulţi oamenii moderni care sunt de părere că cunoaşterea lui Dumnezeu nu mai are nici un sens dacă este să o raportăm la moarte. Ce sens mai are cunoaşterea lui Dumnezeu după moarte? Adevărul este că cunoaşterea lui Dumnezeu este un lucru care transcede moartea.[96]

Se poate spune că o altă mare virtute care este specifică creştinului ortodox este cât se poate de mult cinstea. Cu toţii ştim ceea ce este cinstea şi la fel de bine ştim că cinstea este o virtute. Sunt însă mai mulţi care consideră că cinstea nu este un lucru pe care trebuie să îl considerăm o virtute. De cele mai multe ori se poate vedea că în lumea noastră sunt mai mulţi care se poate spune că sunt cât se poate de mult departe sau mai bine spus cât se poate de separaţi de ceea ce este cinstea şi de modul în care îşi duce viaţa un om cinstit. Ceea ce este un om cinstit este un lucru pe care îl ştie mai toată lumea: un om cinstit se poate spune că este un om care de cele mai multe ori munceşte în mod corect şi la fel de bine nu este un om care fură din bunurile altora. Auzim însă de mai multe ori că sunt mai mulţi care ne spun că dacă urmăm căii cinstei de cele mai multe ori vom ajunge la ceea ce se poate spune foame. Cinstea nu este cea care ne pune pâinea cea de toate zilele pe masă. Este un lucru pe care îl auzăm de mai

95 Este de remarcat aici că forma slujbelor creştin ortodoxe este de cele mai multe ori una dialogică şi se poate spune că noi ajungem să ne rugăm la Dumnezeu cât se poate de mult în formă de dialog. Acest lucru este o realitatate pe care au experimentat-o mai mulţi sfinţi ai Bisericii Creştin Ortodoxe. Dialogul cu Dumnezeu se poate spune că este o formă prin care de cele mai multe ori noi ajungem să îl cunoaştem pe Dumnezeu. La fel de bine se paote spune că cunoaşterea lui Dumnezeu este cea mai supremă formă de cunoaştere dincolo de care nu mai există nici un alt fel de cunoaştere.

96 Jean Claude Larchet, *Creştinul în faţa bolii, a suferinţei şi a morţii* (Editura Sofia: Bucureşti, 2004).

multe ori şi de care la fel de bine este cât se poate de firesc să avem mai multă atenţie. Se poate spune că în zilele noastre sunt mai mulţi care consieră că a fii un om cinstit este un lucru pe care numai proştii îl fac. Sunt în acest mod mai multe modalităţi de a evita cinstea şi tot ceea ce ţine de cinste: furtul, înşelăciunea, omorul, sobotajul şi enumerarea ar putea continua. Adevărul este că trăim într-o lume în care din nefericire sunt din ce în ce mai puţini oameni cinsitţi. Acest lucru se poate spune că trebuie să îl avem în vedere. De mai multe ori oamenii cinstiţi se poate spune că ajung să fie înşelaţi. În timp ce un om cinstit se poate spune operează cu bani puţini hoţul este cel care de cele mai multe ori ajunge de are sume imense în posesia sa. Totuşi, acest lucru se poate spune că nu face din hoţ un om al virtuţii.[97]

După cum am spus, de cele mai multe ori în lumea noastră modernă se poate spune că cinstea este un lucru cât se poate de periferic şi pe care mai multă lume nu îl i-a în serios. A fii un om cinstit se poate spune că este de cele mai multe ori un lucru frumos şi care ne face conştieţi de ceea ce este viretutea. Virtutea cinstei după cum am spus este un lucru care de cele mai multe ori este desconsiderat în zilele şi în timpurile noastre. Este bine să ştim cât se poate de mult mult oamenii ai cinstei şi oameni care se poate spune că de cele mai multe ori vom ajunge să fim cât se poate de mult acoraţi în această virtute. În lumea noastră se poate spune că de mai multe ori înşelăciunea şi şantajul sunt în apogeu. De mai multe ori acest lucru ajunge de implică cu sine miliarde şi nu numai câţiva bani. Este bine să ştim aceste lucruri şi să le avem în vedere. Cinstea este un lucru care după cum am spus pentru mai mulţi semenii de ai noştrii din lumea contemporană este un lucru desuet şi care nu are nici un fel de noimă. Se cuvine să fim oamenii care să cultivăm cât se poate de mult tot ceea ce ţine de cinste şi de omenie. În sine trebuie să fim convinşi că omul cinstit este un o superior şi un om care se poate spune că este cât se poate de mult anocrat în ceea ce este modul de viaţă profund creştin ortodox. Adevărul este că sunt puţini care cu adevărat pot fii creştini ortodocşi autentici fără să fie şi oamenii cinstiţi. Se fac multe înşelăciuni în lumea noastră dar acest lucru se poate spune că nu trebuie să ne oprească din dorinţa noastră de a devenii oamenii cinstiţi. În cele din urmă se poate spune că chemarea socială ultimă a omului este de a fii un om cinstit şi la fel de bine un om care să fie conştient de ceea ce este cinstea. Se poate spune că în lumea noastră modernă de mai multe ori se duce o luptă dintre cinste şi necinste, dintre înţelegere şi ceartă. Omul cinstit de cele mai multe ori este considerat un om care nu are prea multe lucruri de spus şi în acest sens se poate spune că în viaţa noastră socială de cele mai mai multe ori omul cinstit este desconsiderat. Aceste lucruri după cum am spus sunt realităţi pe care trebuie să le avem în vedere. Cinstea se poate spune că este una dintre cele mai cunoscute virtuţi morale şi ea se leagă de faptul că nu este cât se poate de mult indiferent în ce mod ne îmbogăţim. Trebuie să ne îmbogăţin în mod cinstit şi acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Cinstea este un lucru care după cum am spus este un fapt care ne face să ne simţim oamenii integri. Se poate spune că există o

97 Formele necinstei se poate spune că sunt multiple şi sunt foarte mulţi care la drept vorbind preferă să fie necistiţi şi să se îmbogăţească pe spinarea altora. Acest lucru este bine să îl avem în vedere şi să ţinem cont de el. Cinstea este un lucru care de cele mai multe ori se poate spune că se leagă de onoare. A fii un om cinstit se poate spune că de mai multe ori este un lucru onorabil sau mai bine spus este ceea ce ţine de onoare. În evul mediu se poate spune că a existat un cult al onoarei care de cele mai multe ori era valabil între cavaleri. Acest lucru se poate spune că este din ce în ce mai rar în zilele noastre. Spunem lucrurile acestea nu pentru a face o dramă ci mai mult pentru a atrage pe câţi mai mulţi pe calea cinstei.

legătură strânsă între cinste şi integritate. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care mai multă lume îl trece cu vedere şi nu este interesată de el. Contează dacă în această viaţă suntem oameni cinstiţi. Se cuvine să fim oamenii cinstiţi şi se poate spune că aceasta este chemarea noastră finală şi ultimă. Omul cinstit deşi trece prin mai multe greutăţi se poate spune că în cele din urmă v-a ajunge să fie un om cât se poate de apreciat şi de respectat. Acest lucru se poate spune că a avut loc ce mai multe ori îl lumea noastră. Societatea din jur în cele din urmă v-a fii capabilă să facă o diferenţă dintre omul cinstit şi omul viclean.[98]

Se spune că la un moment dat o tânără a fost invitată de prietenii ei la alpinism. Trebuiau să excaldeze o lungă stâncă. Tânăra s-a suit deşi nu avea multă experienţă în excaladare. În cele din urmă pe la mijlocul drumului a ajuns la un loc mai colţuros şi a putut să de odihnească. Prietenii săi au crezut că ea s-a împotmolit.

- Ce faci nu urci? A strigat prietenii.
- Vim imediat.
- Îţi vom arunca o funie fiindcă noi am ajuns deja sus.
- Bine.

Funia a venit şi s-a lovit exact de ochii tinerei care purta lentile de contact. Atunci lentinele i-au căzut. Tânăra a crezut că sunt jos lângă picioarele ei, dar nu erau acolo. Lentilele au fost pierdute. În cele din urmă tânăra a ajuns în vârf. Acolo îşi pierduse toată speranţa că lentitele mai puteau fii salvate. Ea a început atunci să se roage:

- Doamne dacă tu vrei cu adevărat să îmi pierd lentilele de vedere atunci să fie voia Ta.

  La puţin timp a venit un alt grup pe stâncă. Unul dintre alpinişti ţinea în mână o pereche de lentile de contact.
- Bună ziua, a spus nou venitul alpinist.
- Bună ziua.
- Nu aţi pierdut cumva o pereche de lentile de contact?
- Ba da, a spus tânăra.
- Sunt ale tale?
- Da.
- Tocmai le-am găsit jos mai înainte de a ne căţăra.

Morala acestei întâmplări este că Dumnezeu este alături de noi de mai multe ori în cele mai mici încercări şi trebuie să fim conştienţi de acest lucru. Trebuie să fim cât se poate de mult conştienţi că Dumnezeu nu ne vrea răul dar în acelaşi timp se cuvine ca şi noi să fim cât se poate de mult ascultători de Dumnezeu. Acest lucru se poate spune că este o trăsătură a virtuţilor. Virtuţile sunt cele care de cele mai multe ori ne duc la cea ce am putea spune încrederea în Dumnezeu. Avem încredere în Dumnezeu şi acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult un fapt care se poate spune că este cel care ne duce pe calea cea bună. Virtutea supunerii faţă de Dumnezeu este un lucru care la drept vorbind este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi pe care trebuie să îl practicăm cât mai mult şi cât mai bine.[99]

Se poate spune că o altă mare virtute a omului duhovnicesc este cât se poate de mult este supunerea faţă de Dumnezeu. Este bine să fim cât se poate de mult supuşi faţă de Dmmnezeu şi se poate spune că acest lucru este o mare virtute de care trebuie să ţinem cont. Supunerea faţă de Dumnezeu de cele mai multe ori se poate spune că se demonstrează sau mai bine spus se arată prin virtuţi. În timp ce omul este lipsit de supunere faţă de Dumnezeu se poate spune că atunci când este ascultător de

98 Andrei Andreicuţ, *Repere de morală creştină* (Alba Iulia, 2007).

Dumnezeu omul ajunge în cele din urmă să fie cât se poate de mult ascultător de Dumnezeu. Acest lucru este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere. Trebuie să fim supuşi lui Dumnezeu şi se poate spune că demonstrăm acest lucru prin ceea ce am putea spune ascultarea faţă de Dumnezeu. Acest lucru este demonstrat de cele mai multe ori prin lucrarea virtuţilor. Virtuţile sunt cele care ne spun că în cele din urmă vor ajunge să ne ducă la comuniunea cu Dumnezeu. După cum am spus, virtutea este un lucru cât se poate de bun şi de frumos. Se poate spune că de cele mai multe ori se găsesc mai mulţi care se poate spune că sunt cât se poate de mult separaţi sau mai bine diferenţiaţi de ceea ce se poate denumii supunerea faţă de Dumnezeu. Acest lucru ei cred că este cât se poate de greu de realizat. Ceea ce nu ştiu aceşti oamenii este că de cele mai multe ori vom ajunge să ne găsim adevărata personalitate în supunerea faţă de Dumnezeu. Sunt mai mulţi oamenii în zilele noastre care consideră că nu este nevoie şi la fel de bine nu este necesar să fim supuşi faţă de Dumnezeu. De ce să ascultăm de Dumnezeu? Există de mai multe ori opinia că a fii supus lui Dumnezeu este cât se poate de mult o tiranie. Prin urmare sunt mai mulţi cei care au respins să fie supuşi lui Dumnezeu şi să asculte de El. Acest lucru se poate spune că ei de cele mai multe ori îl demonstrează prin modul de viaţă fără de virtuţi pe care îl duc.[100]

Prin urmare este cât se poate de adevărat că de cele mai multe ori virtuţie sunt cele care ajung să ne pună în legătură cu Dumnezeu. Aceste lucruri se poate spune că sunt cât se poate de mult realităţi pe care mai mulţi sfinţi părinţi creştin ortodocşi. O altă mare virtute se poate spune că este curajul. Se poate spune că omul duhovnicesc este un om sau mai bine spus trebuie să fie un om curajos. Acest lucru este aşa fiindcă de cele mai multe ori este cât se poate de adevărat că nu trebuie să ne temem să fim oamenii ai viruţii. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult un lucru sau o realitate pe care trebuie înţeleasă în contextul potrivit. A fii curajos în sens duhovnivcesc se poate spune că nu este identic cu zilele antichităţii în care simplul fapt de a fii creştin se putea finaliza prin curmarea vieţii. A fii un om curajos în sens creştin ortodox este cât se poate de mult un lucru care e duce în spre ceea ce se poate spune o înţelegere şi o acceptare a condiţiei de om duhovnicesc. Suntem oamenii duhovniceşti şi acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl mărturisim şi celor care trăiesc alături de noi. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori este mai greu de înţeles pentru

99 Supunerea este un lucru care se poate spune că este găsit cât se poate de inconvenient de omul viciilor şi al patimilor fiindcă acest om se poate spune că de cele mai multe ori este un om cât se poate de mult centrat pe sine şi pe interesul său personal şi de cele mai multe ori se poate spune că el nu are nici un fel de înţelegere sau mai bine spus nici un fel de evalvie faţă de Dumnezeu. Pentru a fii supuşi lui Dumnezeu se poate spune că trebuie să ajungem să Îl iubim pe Dumnezeu. Acest lucru se poate spune că este o trăsătură a omului virtuţilor care îşi dă seama că există o forţă sau o putere mai presus de el care este Dumnezeu.

100 Există de mai multe ori un sentiment de rebeliune care există în om şi acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori îl duce pe om să fie cât se poate de mult dezinteresat de ceea ce am putea spune dorinţa de a face voia lui Dumnezeu. Acest lucru după cum am spus este o realitate şi este bine să o avem în vedere. Dorinţa de a face bine de cele mai multe ori se poate spune că este cât se poate de mult însoţită de dorinţa de a fii ascultători de Dummnezeu. Acest lucru este un sentiment cât se poate de firesc pentru omul care doreşte să fie un slujitor al lui Dummnzeu.

timpurile şi zilele noastre.[101] Se poate spune că în zilele noastre de mai multe ori sunt mai mulţi care susţin că oamenii duhovniceşti nu au nevoie de curaj. După cum am spus, ceea ce este tipic pentru oamenii duhovniceşti este faptul că ei sunt conştienţi de ceea ce am putea spune faptul că există o raţionalitate a curajului. Ce înţelegem prin raţionalitatea curajului? Acest lucru se poate spune că trebuie să fie înţeles mai mult decât toate ca şi un fel de cunoaşetere de sine. Dacă omul ştie despre sine că este un om duhovnicesc se poate spune că el are curajul de a mărturisii acest lucru. Acest fapt este de mai multe ori trecut cu vederea şi este bine să îl avem în vedere. Prin urmare, se poate spune că este bine să avem în vedere ceea ce este sau modul în care trebuie înţeleasă trăierea în sens duhovnicesc a vieţii omului. Curajul se poate spune că este o virtute raţională şi este bine să avem acest lucru în vedere. Ceea ce mai multă lume nu i-a în considerare este că de cele mai multe ori curajul de a îţi mărturisii credinţa este cât se poate de mult o virtute şi acest lucru este bine să îl ştim şi să îl avem în vedere. Viaţa duhovnicească se poate spune că de mai multe ori trebuie mărturisită atunci când sunt realităţi şi lucruri greu de depăşit. Se aşteaptă din partea omului duhvonicesc să fie cât se poate de mult un om care să îşi mărturisească credinţa în mediile viciate chiat dacă acest lucru se poate spune că de mai multe ori se poate termina cu mai multe repercusiuni negative. Prin urmare, este bine să ştim ceea ce înseamnă a fii un om duhovnicesc şi la fel de bine ceea ce este curajul de a aduce mărturie despre viaţa duhvonicească. Avem datoria să aducem o mărturie despre viaţa duhovnicească şi să ştim că ea este cea care ne duce de cele mai multe ori la reuşită şi la tot ceea ce este bine.

Curajul se poate spune că de mai multe ori este asociat cu noţiuni de război sau cu eroimsul. Cum se face atunci că noi îl asociem cu viaţa duhovnicească? Se poate spune că omul care păşete pe calea duhovnicească este un om curajos. Acest lucru este aşa fiindcă omul care păşeşte pe acest drum de cele mai multe ori v-a ajunge să se confrunte cu hidoşenia păcatului şi a viciilor. De cele mai multe ori oamenii duhovniceşti sunt categorisiţi de cei din zilele noastre ca şi laşi şi oamenii fără de curaj. Omul care are curaj se poate spune că este un om cât se poate de mult bine ancorat în virtuţi şi în tot ceea ce ţine de virtute. Există în acest sens o legătură strânsă dintre viaţa duhovnicească şi curaj. Există un curaj duhovnicesc şi acest curaj se poate spune că de cele mai multe ori se manifestă şi se mărturiseşte prin dorinţa omului de a urma lui Hristos şi de a merge pe calea virtuţilor. Acest lucru se poate spune că este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Viaţa duhovncească este prin urmare un lucru care de cele mai multe ori ajunge să definească ceea ce se poate spune modul în care ne raportăm la lumea din jur. Trebuie să avem curajul de a mărturii superiritatea virtuţii asupra viciului şi a binelui asupra răului. Se poate spune că acest lucru este o dovadă de mare curaj dar la fel de bine se mai poate spune că acest lucru este o realitate pe care de cele mai multe ori mai mulţi oamenii o desconsideră. Este bine să ştim că a fii un om duhovnicesc este un lucru care ne duce în spre viaţa curajului. Raţional binele este superior peste rău şi virtutea asupra viciilor. Când omul ştie acest lucru se poate spune că de mai multe ori ajunge să fie cât se poate de mult un lucru care defineşte viaţa noastră. Curajul este un lucru care după cum am spus nu iasă din sfera raţionalităţii şi trebuie să spunem că de cele mai multe ori răul pur sau răul absolut iese din regiunea raţionalului şi intră sub incidenţa iraţionalului.[102]

101 Sfântul Ioan Scărarul, *Table duhovniceşti* (Editura Pelerinul român, 1998).

Se spune că la un moment dat un om de al Bisericii a scris la un ziar printr-o scrisoare în care a ajuns să se plângă de mersul la Biserică:

- Merg la Biserică de 30 de ani. În acest interval de timp am auzit mai bine de 3000 de predici. Acum îmi dau seama că nu îmi aduc aminte de nici una dintre ele. Aşa că am ajuns la concluzia că eu îmi pierd timpul şi la fel de bine preotul care ţine predica.

Acest lucru a provocat o adevărată controversă şi în cele din urmă omul nostru a primit un mesaj care suna aşa:

- Sunt căsătorit de 30 de ani. În acest timp soţia mea mi-a găsit vreo 32000 de mese. Acum după 30 de ani nu îmi aduc aminte de nici unul dintre meniurile la aceste 32000 de mese. Ceea ce ştiu este că toate aceste meniuri m-au hrănit şi mi-au întărit în munca mea. Dacă soţia mea nu mi-ar fii gătit aceste mese aş fii fost mort azi. La fel de bine dacă nu aş fii mers la biserică azi aş fii fost mort sufleteşte.

Prin urmare se poate spune că virtuţile sunt un lucru care de cele mai multe ori ajunge să ne folosească şi la fel de bine să ne ducă în spre ceea ce este bine. Acest lucru se poate spune că este bine să îl avem în vedere şi este bine să îl luăm în considerare. Prin urmare, de cele mai multe ori este bine să ştim care este diferenţa dintre virtute şi viciu. De mai multe ori se poate spune că suntem cât se poate de mult nesiguri de ceea ce înseamnă calea spre virtute şi la fel de bine ajungem să ne simţim secătuiţi de puteri. Acest lucru este prin urmare un lucru pe care mai multă lume nu îl i-a în considerare. Este bine să ştim care este sensul şi care este rostul virtuţii şi a drumului virtuţii.[103] Prin urmare se poate spune că de cele mai multe ori curajul este un lucru care este necesar să fie legat de viaţa duhovnicească. După cum am spus, curajul nu este un lucru care este lipsit de raţionalitatea fiindcă se poate spune că toată viaţa noastră duhovnicească este legată de ceea ce am putea spune sensul şi expresia raţionaului. Virtuţile se poate spune că sunt în acest sens raţionale. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi pe care trebuie să în evidenţiem mai mult. Acest lucru se poate spune că este un fapt pe care de cele mai multe ori este trecut cu vederea. Este bine să ştim că virtutea este un lucru cât se poate de mult ancorat în raţionalitatea. Se poate spune că raţionalitatea virtuţii este cât se poate de mult curajul. Există însă în acest sens nevoia de a mărturisii virtutea şi de face cât se poate de mult cunoscută ceea ce este virtutea este un lucru care de cele mai multe ori este un act de curaj raţional. Se poate spune că există şi forme de curaj iraţional şi acest lucru este un fapt pe care mai mulţi dintre noi îl ştim. Curajul este un lucru pe care trebuie să îl mărturisim şi pe care trebuie să îl avem ca şi o virtute duhovnicească. Omul duhovnicesc după cum am spus este convins de necesitatea curajului fiindcă acest lucru

102 Radu Teodorescu, *Raţionalul şi raţionalitatea în religia creştin ortodoxă* (Cugir, 2014).

103 Sunt mai mulţi părinţi care ne spun că atunci când omul se simte secăruit el se poate spune că este cât se poate de mult un om care nu mai ştie exact de unde a plecat şi în ce direcţie se îndreaptă. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori este lucrarea celui rău sau a diavolului care de mai multe ori se poate spune că aruncă în noi sămânţa lipsei de sens. Când omul duce o viaţă lipsită de sense se poate spune că de cele mai multe ori omul ajunge să cunoască ceea ce am putea spune lucrarea celui rău. Acest lucru este bine să îl cunoaştem. Lipsa de sens de cele mai multe ori sunt cât se poate de mult o lucrare de natură diavolească şi este bine să nu ignorăm acest lucru.

este cât se poate de mult o realitate duhovnicească. Prin urmare, este bine să ştim aceste lucruri şi să le avem în vedere. Viaţa duhovnicească se poate spune că este dovadă de curaj fiindcă sunt mai mulţi care se poate spune că nu i-au în considerare acest lucru.

Viaţa duhovnicească după cum am spus nu este o viaţă care nu este iraţională. Acest lucru se poate spune că este un lucru care l-am enunţat mai sus când am spus că omul duhovnicesc este un om care de cele mai multe ori ajunge să devină superior faţă de cei din jur. Acest lucru după cum am spus este un lucru cât se poate de mult trecut cu vederea şi care nu este luat în serios. Raţiunea şi raţionalitatea este un lucru cât se poate de evident şi cât se poate de firesc care se poate spune că este o realitate care trebuie să ne ducă la mai multă îndrezăneală. După cum am spsu, de cele mai multe ori oamenii duhovniceşti se poate spune că sunt cât se poate de mult consideraţi ca fiind omaneii care se poate spune că nu sunt curajoşi fiindcă ei sunt văzuţi ca fiind posaci şi oamenii care nu au nici un fel de tărie în ei. Tăria de cele mai multe ori este înţeles în zilele şi în timpurile noastre ca şi un fel de comportament agresiv şi violent după cum am spus mai sus. Trebuie să ştim că adevăratul curaj de cele mai multe ori este găsit în viaţa duhovnicească şi tot ceea ce este omul duhovnicesc. Se poate spune că omul duhovnicesc este cu adevărat omul curajos care ajunge să îşi asume modul de viaţă duhovnicesc pe care după cum ştim nu toţi vor să îl asume şi pe care nu toţi vor să îl cultive. Trebuie să cultivăm viaţa duhovnicescă şi se poate spune că în acest mod de cele mai multe or ajunge să cultivăm adevăratul curaj. Acest fapt este un lucru pe care mai mulţi dintre noi nu îl au în vedere şi la fel de bine nu ţin cont de el. Viaţa duhovnicescă este un lucru care se poate spune că este una dintre cele mai mari dovezi de curaj la care poate ajunge un om.[104]

O altă mare virtute a omului duhovnicesc se poate spune că este fidelitatea. Acest lucru se poate sune că de cele mai multe ori se leagă de viaţa conjugală. Există în acest sens şi oameni duhovniceşti care sunt căsătoriţi şi se poate spune că de mai multe ori ei au nevoie de fidelitate pentru viaţa de căsnicie. Se poate spune că în zilele noastre de mai multe ori fidelitatea este o specie pe cale de dispariţie. Sunt în acest sens mai mulţi care consideră că findelitatea conjugală este un lucru cât se poate de demondat şi care nu este este de mai multă vreme un lucru modern. Nu este modern să fi un om fidel şi acest lucru se poate spune că este o realitate despre opiniile sunt de cele mai multe ori împotrivă. De mai multe ori ni se spune că nu trebuie să fim oamenii fideli ci se poate spune că trebuie să fim oamenii cât se poate de mult liberi şi eliberaţi de orice constrângere a fidelităţii. Acest lucru se poate spune că este motivul pentru care mai multe familii în cele din urmă se vor destrâma. Este cu adevărat o maladie modernă lipsa de findelitate. Sunt extrem de puţini oameni fideli soţilor şi soţiilor lor. Acest lucru după cum am spus se finelizează în divorţ. Atunci când divorţul susţine într-o familie care are şi copii se poate spune că lucrurile ajung de mai multe ori de se înrăutăţesc. Este bine să ştim aceste lucruri şi le le avem în vedere. Iubirea faţă de soţie şi de soţ se poate spune că de mai multe ori este un anagajament de fidelitate pe mai mult timp. De cele mai multe ori înm zilele noastre se poate spune că relaţiile care se stabilesc între femei şi bărbaţi sunt cât se poate de urşuratice. De cele mai multe ori se poate spune că ele nu se văd pe sine ca şi un fel de exponent al credincioşiei. Fidelitatea faţă de familie se poate spune că este o mare virtute creştin ortodoxă dar şi morală. Trebuie să fim fideli faţă de familia noastră. Biserica Creştin Ortodoxă acceptă divorţul în principal din trei cauza: 1. Dacă o persoană a murit din familie, 2. Dacă una a căzut în adulter

104 Sfântul Teodor Studitul, *Cuvântări duhovniceşti* (Alba Iulia, 1994).

[desfânare] 3. Dacă unul a trecut la o altă religie. Aceste lucruri se poate spune că sunt cât se poate de mult realităţi pe care le acceptă Biserica Creştin Ortodoxă. Ortodoxia după cum am spus este un lucru pe care de cele mai multe ori îl asociem cu fidelitatea în viaţa de familie.[105]

La fel de bine se poate spune că este o altă mare virtute a avea ceea ce am putea spune fidelitate faţă de credinţa ortodoxă. Sunt mai multe cazuri în zilele noastre care se poate spune că nu accentuiază ceea ce am putea dneumii ca şi credincioşia faţă de credinţa ortodoxă. Sunt în acest sens mai mulţi care se poate spune că sunt momiţi de ofertele altor credinţe şi în acest sens de mai multe ori ajung să fie cât se poate de mult adepţi ai acestor credinţe. Este prin urmare o virtute să rămânem fideli faţă de ortodoxie şi de tot ceea ce este ortodoxia. Ortodoxia se poate spune că este o credinţă care ne cere fidelitate. Fidelitatea faţă de credinţa ortodoxă se poate spune că de mai multe ori este o virtute care lipseşte în zilele noastre. Se cuvine să avem acest gen de fidelitate şi să îl ţinem cât se poate de aproape de viaţa noastră. Fidelitatea este un lucru care după cum am spus se splică şi în probeme de credinţă. De cele mai multe ori lumea de azi susţine că nu trebuie să fim fideli faţă de ortodoxie şi că în funcţie de context putem trece sau mai bine spus putem adera şi la alte credinţe şi la alte religii. Aceste lucruri se poate spune că toate intră sub aspectul duhvnicesc al findelităţii. La fel ca şi orice altă virtute se poate spune că findelitatea este un lucru care se cultivă. Trebuie să cultivăm fidelitatea faţă de credinţa noastră. Au fost în acest sens mai mulţi sfinţi care au rămas fideli faţă de ortodoxie chiar dacă acest lucru a ajuns să fie mărturisit cu ceea ce am putea spune preţul vieţii. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi pe care trebuie să îl evidenţiem mai mult. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care de cele mai multe ori este bine să îl ştim şi să îl evidenţiem. Fidelitatea este un lucru care se poate spune că ne ţine cât se poate de mult ancoraţi în ceea ce am putea spune viaţa virtuţilor. Virtuţile sunt un lucru care de cele mai multe ori trebuie să fie cât se poate de mult anocrate în ceea ce am putea spune fidelitate. Se vorbeşte din ce în ce mai puţin de fidelitate în zilele noastre şi acest lucru se poate spune că nu este bine. Este bine să avem mai multă atenţie faţă de fidelitate şi de tot ceea ce se poate spune că implică ea. Fidelitatea este un lucru care se poate spune că este o virtute a marilor oamenii care se poate spune că nu abadonează ortodoxia şi tot ceea ce ţine de ortodoxie. Acest lucru după cum am spus este bine să îl avem în vedere şi este bine să medităm mai mult asupra lui. Findeliatea este un lucru care se poate spune că este ceea ce face din om o persoană superioară. Fără de fidelitatea se poate spune că de cele mai multe ori ajungem să fim oamenii instabili şi uşor influenţabili.[106]

105 Viaţa de familie se poate spune că este o altă trăsătură a ortodoxiei şi se poate spune că de cele mai multe ori ortodoxia este o credinţă cât se poate de mult centrată pe viaţa de familie. Acest lucru după cum am spus este bine să îl avem în vedere şi pe care trebuie să îl analizăm mai mult. Viaţa de familie după cum am spus este un lucru care este sacru pentru ortodoxie şi din cele mai vechi timpuri se poate spune că ortodoxia a protejat şi la fel de bine a susţinut viaţa de familie. Viaţa de familie se poate spune că este un adintre cele mai plăcute laturi a ortodoxiei. Trebuie în acest sens să ajutăm famili şi tot ceea ce ţine de familie. Acest lucru se poate spune că este aşa fiindcă de cele mai multe ori contextul în care ajungem să lucrăm virtutea este familia creştin ortodoxă.

106 Paisie Aghioritul, *Cu durere şi dragoste pentru omul contemporan* (Bucureşti, 2003).

Se spune că la o cofetărie a venit la un moment dat un mic copil.

- Cât de mult costă o îngheţată cu frişcă?
- 50 de bani.
  Băieţul s-a scotocit în buzunar şi a numărat câţiva bani. Chelnăriţa a devenit puţin nemulţumită.
- Şi cât este o îngheţată fără frişcă?
- 35 de bani.
- Doresc o îngheţată fără de frişcă.
  Chelnăriţa a adus îngheţata a pus-o pe masă şi a plecat mai departe. Mai apoi băiatul a plecat. Chelnăriţa a venit să şteargă masa şi a rămas suprinsă: a a găsit un bacciş de 15 bani.

Am spus această întâmplare pentru a demonstra că în lumea celor mici există o conştiinţă a virtuţii care evident nu este valabilă pentru noi cei mari. Noi cei mai de cele mai multe ori se poate spune că de mai multe ori ajungem de considerăm virtuţile de mai multe ori copilăreşti. De ce să cultivăm virtuţile? Sunt ele chiar atât de importante? Are un sens final să fim oamenii au virtuţii? Aceste întrebări se poae spune că de mai multe ori sunt cât se poate de mult actuale pentru cei care se poate spune că de mai multe ori nu sunt conştienţi de ceea ce am putea spune faptul că trebuie să fim oameni ai virtuţii. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Virtutea nu este după cum credem noi o dovadă de infantilism ci se poate spune că ea este de cele mai multe ori o dovadă de maturitate. Se poate spune că omul este matur atunci când este cât se poate de mult conştinet de ceea ce se poate spune lumea virtuţilor. Virtutea este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi la care trebuie să ne raprotăm cât se poate de mult. Acest lucru după cum am spus este de cele mai multe ori contestat în timpurile şi în zilele noastre. Sunt mai multe concepţii care ne spuns că de cele mai multe ori maturitate este o realitate care ţine foarte mult de psihologia şi de psihicul omului. Acest lucru evident este fals şi trebuie să îl avem în vedere. De cele mai multe ori se poate spune că virtutea este un lucru care de cele mai multe ori ajunge să ne definească şi la fel de bine să confere un contur pozitiv sau mai bine spus potrivit al virtuţii. Virtutea este un lucru care după cum am spus este de cele mai multe ori un lucru cât se poate de mult real şi fundamental. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem foarte bine definit.[107]

După cum am spus, virtutea este un lucru care de cele mai multe ori se poate spune că este adevărata maturitate a omului duhovnicesc. Este adevărat că în acest sens sunt mai mulţi oameni care se poate spune că deşi sunt avansaţi în virtute nu cât se poate de departe de a fii oamenii maturi. De ce este acest lucru aşa? Fiindcă de cele mai multe ori se poate spune că acest lucru este cât se poate de mult fals fiindcă deşi poţi fii un om în vârstă totuşi nu eşti un om al virtuţii. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult o realitate pe care mai mulţi dintre noi o ignorăm. Maturitatea duhovnicească se poate spune că este un lucru care de cele mai multe ori este definită

107 Este cât se poate de adevărat că la nivel de planetă de mai multe ori virtutea este un lucru care este înţeles şi categorisit în mod personal şi în mod privat. Acest lucru nu înseamnă că nu se poate ajunge la un numitor comun în ceea ce priveşte virtutea şi acest lucru după cum am spus este bun fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Virtutea după cum am spus este un lucru care de mai multe ori nu este de inters pentru psihologie care se poate spune că de cele mai multe ori face din virtute un lucru cât se poate de nepotrivit pentru zilele noastre. Trăim timpuri în care suntem mai mult îndemnaţi de vicii decât la virtute acest lucru este bine să îl avem în vedere şi să ţinem cont de el.

de gradul în care omul a ajuns la virtute. De cele mai multe ori se poate spune că sunt mulţi care găsesc calea virtuţilor cât se poate de mult învechită şi nepotrivită. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi la care trebuie să gândim mai mult. Aceste lucruri se poate spune că sunt cât se poate de mult lucruri pe care de cele mai multe ori sunt desconsiderare. Se consideră de mai mulţi că nu trebuie să inistăm foarte mult asupra virtuţilor creştin ortodoxe fiindcă acest lucru se poate spune că este negativ şi nu aduce cu sine nici un fel de avansare a omului. După cum am spus omul este o fiinţă care are un suflet şi se poate spune că hrana sufletului omului sunt virtuţile. Când omul cultivă virtuţile se poate spune că sufletul omului este un lucru care creşte şi care devine din ce în ce mai matur. Maturitatea sufletului se poate spune că de mai multe ori se măsoară în cantitatea de virtuţi pe care le-a cultivat omul. Omul după cum am spus este o fiinţă care are nevoie de virtuţi fiindcă sufletul omului este nevoie să crească şi el face acest lucru prin virtuţi. Viciile se poate spune că de cele mai multe ori ajung să ne ucidă în cele din urmă sufletul. Acest fapt este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere şi pe care trebuie să o înţelegem cât se poate de bine şi foarte mult în contextul ei potrivit. Acest fapt după cum am spus este o realitate pe care această carte doreşte să o conştientizeze şi să o aducă în atenţia noastră.[108]

O altă mare virtute creştin ortodoxă este înfrânarea. Prin înfrânare de cele mai multe ori înţelegem autocontrol dar la fel de bine există o legătură dintre înfrânare şi castitate. Adevărul este că în cele mai multe cazuri avem nevoie de înfrânare fiindcă ea este cea care de cele mai multe ori ne ajută în ceea ce am putea denumii capacitatea de a discerne dintre ceea ce este bine şi ceea ce este rău. După cum am spus, omul este fiinţă care a fost înzestrată de Dumnezeu cu libertate şi în acest sens se poate spune că de mai multe ori el este liber de a alege între bine şi rău sau între viciu şi virtute. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori aduce în distucţie cu sine ceea ce am putea denumii capacitatea de a fii cât se poate de mult înfrânaţi. Trebuie să ne înfrânăm şi acest lucru după cum am spus este o mare virtute pe care trebuie să o avem în noi înşine. Înfrânarea este un lucru care se poate vedea că lipseşte de mai multe ori în zilele noastre. Fie că este vorba de alcool, tutun, sexualitate, mâncare sau droguri se poate spune că de cele mai multe ori omul este ispitit să nu mai aibă nici un fel de limită şi la fel de bine să fie cât se poate de mult fără de nici un fel de îngrădire. Acest lucru se poate spune că trebuie să fie evitat.[109] După cum am spus, înfrinarea este un lucru care de cele mai multe ori se manifestă din libertatea omului. Se poate spune că omul este o fiinţă care din libertate de cele mai multe ori ajunge să nu mai fie raţional. Se poate spune astfel că neînfrânarea de cele mai multe ori este iraţională. Acest lucru după cum am spus este o realitate şi un fapt care de mai multe ori a fost contestat.

108 Sfântul Nil, *Minunile, vedeniile şi cuvintele preocuviosului părintelui nostru Nil, Izvorâtprul de mir, Kavsokalivitul.* (Bucureşti, 2012).

109 Este de aminitit aici că poate una dintre cele mai mari lipse de înfrinare din toate timpurile a avut loc atunci când Adam şi Eva, primii oamenii au fost ispitiţi să devină ca dumnezei. Se poate spune că şi aici a fost cât se poate de mult o dovadă de lipsă de înfrânare. În acest sens, se poate spune că lipsa de înfrânare este un lucru care a apărut din primele zile ale umanităţii. Acest lucru evident trebuie să îl evităm noi în zilele noastre. Înfrânarea se poate spune că este cât se poate de mult o virtute ascetică şi ea de mai multe ori se poate spune că este realizată prin viaţa ascetică.

Ceea ce trebuie să ştim este că înfrânarea este un lucru cât se poate de adeăvrat şi ea de cele mai multe ori îl aduce pe om la raţionalitate atunci când el este ispitit să nu mai fie raţional. Sunt foarte puţini cei care se poate spune că fac o legătură dintre raţionalitate şi înfrânare dar ceea ce trebuie să ştim este că aceste noţiuni sunt profund legate una de alta. După cum am spus, acolo unde nu este înfrânare de cele mai multe ori se poate spune că domină lăcomia. Este cât se poate de adevărat că de mai multe ori omul poate ajunge să fie dominat de lăcomie şi acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Lăcomia este un lucru cât se poate de adevărat şi cât se poate de negativ. Sunt mai mulţi oamenii care atunci când suint dominaţi de lăcomie uită de tot ceea ce este în jurul lor şi se concetrează numai pe ceea ce le dictează lăcomia. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi la care trebuie să ne gândim mai mult. După cum am spus, în zilele noastre de cele mai multe ori lăcomia este privită ca şi un lucru firesc şi normal. Acest lucru se poate vedea din modul de viaţă pe care îl duc mai mulţi dintre contemporanii noştiri.

După cum am spus, omul lacom se poate spune că nu mai este un om raţional. Fără să mai fie un om raţional se poate spune că de cele mai multe ori el ajunge la ceea ce am putea spune lipsa de sens şi la fel de bine eliberarea de orice noţiune de înfrânare. Fără de înfrânare se poate spune că de cele mai multe ori omul iasă din voia lui Dumnezeu. Să ne aducem aminte în acest sens de un alt mare exemplu de lipstă de înfrânare. Atunci când după ce evreii au ieşit din robia egipteanilor ai au ajuns în pustia Sinaiului. Aici au peregrinat mai mulţi ani. Având în vedere că ei nu aveau ce să mănânce Dumnezeu şi-a luat angajamentul să îi hrănească cu mană [mâncare îngerească] din cer. Ceea ce li s-a spus evreilor este că puteau să mănânce din mană numai ceea ce era venea din cer într-o zii şi nu trebuiau să adune nimic pentru a doua zii. Acest lucru se poate spune că a fost aşa fiindcă Dumnezeu urma să îi hrănească cu mană din nou a doua zii. Ei bine, mai mulţi evrei au fost neânfrânaţi şi au luat mană şi pentru a doua zii. Ceea ce au putut vedea este că mana se strica peste noapte. Acest lucru se poate spune că ne spune cât se poate de mult ceea ce a însemnat lipsa de înfrânare sau mai bine spun lăcomia unora dintre evrei. După cum se poate vedea înfrânarea a fost cerută de mai multe ori de Dumnezeu în trecutul umanităţii. De mai multe ori se poate spune că omul ajunge să fie biruit de lăcomie şi acest lucru nu este bine. Se cuvine să fim oamenii ai înfrânării şi acest lucru se poate spune că de mai multe ori este mai greu de realizat. Înfrânarea după cum am spus este o temă periferică a zilelor noastre. Omul este de cele mai multe ori îndemnat să consume cât mai mult şi să devină la drept vorbind o maşină a lăcomiei. Acest lucru după cum am spus trebuie evitat şi la fel de bine trebuie suprimat. Sunt mai mulţi care ne spun că nu trebuie să fim înfrânaţi. Un astfel de caz de lipsă de înfrânare se poate spune că a avut loc în Renaşterea medievală. Au fost mai mulţi pictori renaşcentişti care se poate spune că au scos pictura bisericească tradiţională din şabloanele tradiţionale. Dacă în Biserica Creştin Ortodoxă sfinţii erau pictaţi cu toţii cu veşminte, în renaştere se poate spune că acest lucru a fost dat uitării. Toţi sfinţii din biserici ajungeau să fie pictaţi cât se poate de mult goi şi dezbrăcaţi. Acest lucru se poate spune că de mai mai multe ori a creat o pictură bisericească cu foarte mult conţinut erotic.[110]

Se spune că o mică furnică s-a dus la un moment pe malul unui râu şi a voit să bea apă. Apa curgea repede şi furnica a fost luată şi dusă de valuri. De acolo ea a început să strige:

---

110 Ioan Petru Culianu, *Eros şi magie în renaştere1484* (Editura Nemira: Bucureşti, 1994).

- Ajutor, ajutor, ajutor, mă înec.

Un porumbel a văzut că mica furnică era pe puntul de a se scufunda şi atunci a rupt cu ciocul o frunză şi i-a aruncat-o. În cele din urmă furnica s-a salvat.

- Îţi mulţumesc că m-ai salvat, i-a spus furnica porumbelului.

Porumbelul a plecat mai departe. Într-o zii un vânător a venit prin acea pădure. A văzut pe acest porumbel care a salvat furnica. Era pe punctul de a ucide cu puşca sa porumbelul când dintr-o dată furnica l-a înţepat de picior. El a pierdut direcţia puştii şi în acest fel porumbelul a putut să zboare nevătămat. După acestea porumbelul s-a dus la furnică şi-a spus:

- De această dată îţi mulţumesc că m-ai salvat tu pe mine.
- Plăcerea este de partea mea.

Am spus această întâmplare fiindcă se poate spune că ea se leagă de ceea ce vom vorbii în rândurile care vor urma. Adevărul este că de mai multe ori avem nevoie de ceea ce am putea spune mai multă mulţumire sau mai bine spus de recunoştinţă. De cele mai multe ori se poate spune că sunt puţini dintre oamenii care îi sunt recunoscători lui Dumnezeu pentru tot ceea ce au. Trebuie să fim recunoscători în primul rând lui Dumnezeu pentru tot ceea ce a făcut pentru noi. Acest lucru se poate spune că este o mare virtute. Virtutea mulţumirii şi a recunoştinţei de mai multe ori se poate spune că lipseşte din viaţa noastră şi la fel din existenţa noastră. Acest lucru se poate spune că este aşa fiindcă de mai multe ori omul este o fiinţă care este dominată de egoism.[111] Atunci când omul este dominat de egoism sau mai bine spus de propria vanitate se poate spune că el ajunge să numai ţină cont de nimic şi el face din propria persoană un fel de idol care se doreşte a fii adulat. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori are loc în lumea noastră. S-a spus de mai multe ori că trăin într-o lume care este dominată de egoism. Acest lucru se poate vedea de cele mai multe ori din modul sau mai bine spus din felul în care este împărţită lumea noastră. Sunt mai mulţi care se poate spune că de cele mai multe ori văd pe sine unici şi fără de seamăn. După cum am spus, când omul este egoist de cele mai multe ori el uită de cei din jur. Acest lucru se poate spune că este un mare adevăr de care trebuie să ţinem cont şi pe care trebuie să ăl avem în vedere. După cum am spus recunoştinţa este o virtute pe care trebuie să o avem în vedere mai mult.

Biserica Creştin Ortodoxă se poate spune că are cu sine un cult al recunoşţinţei. În primul rând Biserica Creştin Ortodoxă îi îndeamnă pe copii să aibă recunoştinţă faţă de părinţii lor, pe elevi să aibă recunoştinţă faţă de profesorii lor, pe locuitorii dintr-o anumită ţară să fie cât se poate de mult supuşi faţă de conducătorii lor. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Atunci când cineva ne face o binefacere se poate spune că ne revanşăm prin ceea ce se poate spune recunoştinţă. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem n vedere şi pe care trebuie să îl luăm mai mult în considerare. Recunoştinţa este

111 Egoismul se poate spune că de mai multe ori poate îmbracă mai multe forme: individualism, hedonism, antropocentrism, egolatrie şi multe alte. Se poate spune că de cele mai multe ori omul devine egoist cât e iubeşte pe sine la modul absolut. Se poate spune că egoismul este produsul unei iubiri de sine totale şi absolute care se poate spune că îi scoate pe cei din jur din calcul. Când omul este preocupat numai de sine se poate spune că el nu are mare loc pentru cei din jur. În acest mod se poate spune că egosimul ajunge să domine fiinţa umană. De cele mai multe ori se poate spune că egoismul este un lucru cât se poate de mult conştient sau mai bine spus pe care omul îl face cu bună ştiinţă. Sunt mai puţine cazuri în care egoismul este inconştient.

un lucru cât se poate de mult care se poate spune că ţine cât se poate de mult de spiritualitatea creştin ortodoxă. După cum am spus, omul trebuie să fie recunoscător în primul rând lui Dumnezeu fiindcă i-a dat viaţă şi mai apoi se poate spune că trebuie să fie recunoscător faţă de semenii care i-au făcut bine. Dacă vom studia mai mult se poate spune că vom vedea că mai cu toţii avem motive să fim recunoscători cu cei din jur. Acest lucru se poate spune că este un lucru de care trebuie să ţinem cont şi pe care trebuie să îl avem în vedere. Recunoştinţa după cum am spus, este un sentiment nobil şi ea de cele mai multe ori se poate spune că este ceea ce ne duce la o bună înţelegere cu cei din jur. Dumnezeu se poate spune că ne cere să fim recunoscători cu cei care ne fac mai multe binefaceri. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Recunoştinţa este un lucru care după cum am spus de cele mai multe ori ne face oameni duhovniceşti fiindcă se poate spune că în lumea noastră există puţină recunoştinţă.[112]

CAPITOLUL 6

VIRTUŢILE NECESARE MÂNTUIRII

Este cât se poate de adevărat că virtuţile sunt necesare mântuiri. Se ştie că există două mari categorii de virtuţi: 1. Virtuţile creştin ortodoxe [teologice] şi 2. Virtuţile morale. Acest lucru de mai multe ori a fost contesta mai ales de Bisericile protestate care de mai multe ori au susţinut că pentru a te mântui este destul să citeşti Biblia sau cum au spus ei *sola scriptura* [singură Scriptura]. Acest lucru după cum am spus, de mai multe ori a fost subiect de dezbatere religioasă şi teologică. În acest sens, se poate spune că de cele mai multe ori s-a ridicat întrebarea: de ce sunt necesare virtuţile pentru mântuire? Virtuţile sunt necesare pentru mântuire fiindcă se poate spune că este sunt cât se poate de mult fapte bune. Faptele bune se poate spune că sunt lucruri care sunt cerute de Dumnezeu. Biblia ne-a spus de mai multe ori că „credinţa fără de fapte este moartă.” Prin urmare, nu este destul să avem un fel de credinţă formală faţă de Dumnezeu ci se poate spune că această credinţă trebuie să fie cât se poate de mult să fie lucrătoare. Acest lucru după cum am spus a fost negat de mai multe ori. Credinţa este un lucru care se poate spune că se manifestă în virtuţi. Mai bine spus se poate vorbii despre faptul că virtuţile sunt partea practică a credinţei. Se ştiu în acest sens de mai multe categorii de oamenii care se poate spune că sunt cât se poate de mult ancoraţi în credinţă dar fără să fie lucrători ai virtuţilor. La fel de bine sunt mai mulţi care se poate spune că nici nu au în vocabularul lor noţiunea de virtute. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult trist şi trebuie să ne dea de gândit. În rândurile de mai sus am vorbit mai mult de ceea ce am putea spune care sunt şi cum sunt virtuţile creştin ortodoxe. Aceste virtuţi după cum am spus trebuie puse în practică. Este adevărat că de mai multe ori trebuie să fim foarte bine informaţi despre aceste virtuţi şi la fel de bine despre cum sunt ele şi cum pot fii puse în practică. Acest fapt după cum am spus este un lucru care de mai multe ori a fost trecut cu vederea. Adevărule ste că sunt mai multe cărţi creştin ortodoxe pe care le putem cerceta şi de care ne putem folosii pentru a ştii cu adevărat ceea ce este virtute şi cum trebuie să înmulţim virtuţile.[113]

Se poate spune că mai înainte de a vorbii despre legătura dintre mântuire şi virtuţi este bine să definim care este sau ceea ce este mântuirea. Mântuirea este

112 Petroniu Tănase, *Bine eşti cuvântat Doamne. Meditaţii* (Editura Bizantină: Bucureşti, 2004).

scăparea de sub dreapta pedeapsă a lui Dumnezeu Tatăl pentru faptele rele şi păcatele pe care le-am făcut în această viaţă. Dumnezeu este Cel care ne-a dat această viaţă pentru a face mai multe fapte bune şi se poate spune că El ne cere acest lucru. Adevărul este că atunci când omul face fapte rele de cele mai multe ori el ajunge de este vredinci de pedeapsa lui Dumnezeu. Ştim din trecut că de mai multe ori Dumnezeu a pedepsit păcatul. A pedepsit omenirea cu potopul pentru multele păcate pe care le-a făcut în timpul lui Noe, a pedepsit armatele egiptene cu înecarea fiindcă nu au voit să lase din robie pe evrei, a pedepsit cetăţile Sodomei şi Gomorei fiindcă au ajus la perversiune, a pedepsit pe Core, Datan şi Abiron cu faptul că au fost înghiţiţi de pământ pentru răzvrătire şi enuemarea ar putea continua. Se poate spune că în funcţie de faptele omului de cele mai multe ori Dumnezeu ajunge de răsplăteşte sau pedepseşte pe om. La finalul vieţii se poate spune că mai mulţi sfinţi părinţi ne-ai spus că Dumnezeu v-a face o judecată generică referitor la viaţa pe care a dus-o un anumit om pe pământ. Dacă este găsit că acest om a făcut mai multe fapte rele el v-a fii pedepsit cu iadul şi dacă v-a fii găsit că omul v-a fii făcut mai multe fapte bune el v-a fii răsplătit cu raiul. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult învăţătura creştin ortodoxă despre ceea ce este sau mai bine spus despre cum am putea înţelege viaţa duhovnicească. Viaţa duhovnicească după cum am spus este un lucru care de cele mai multe ori ajunge să fie definită sau mai bine spus conturat de ceea ce înţelegem prin virtuţi. Virtuţile sunt în acest sens un lucru care de cele mai multe ori ajunge să fie o realitate care ajuntă la mântuirea noastră. Este nevoie să fim cât se poate de mult lucărtori ai virtuţilor fiindcă se poate spune că ele vor ajuta nouă în drumul mântuirii. Mântuirea şi virtuţile se poate spune că de mai multe ori se intercondiţionează una pe celealtă. Acest fapt este bine să îl ştim. La fel de bine despre virtuţi nu aflăm numai din vieţile sfinţilor ci se poate spune că de mai multe ori despre ele şi modul în care trebuie să le punem în lucrare aflăm şi de la marii părinţi duhovniceşti.[114]

Se spune că la un moment dat un beduin avea o cămilă. El stătea în cortul său pe nisip când dintr-o dată ce s-a gândit cămila:

- Ce ar fii să stau eu în acest cort?

În prima seară cămila şi-a vârât capul în cort şi i-a spus beduinului:

- Te deranjează dacă îmi pun şi eu capul în cortul tău? Este frig afară.
- Nu, vino cu capul înăuntru.

În a doua seară cămila a întrat cu capul şi cu gâtul:

- Te deranjează dacă îmi pun şi gâtul în cortul tău, îmi este frig?
- Nu, intră este loc destul.

În a treia seară cămila a intrat cu picoarele din faţă în cort:

- Te deranjează dacă îmi pun şi picoarele din faţă fiincă îmi este încă frig?
- Nu intră.

---

113 Legătura dintre virtute şi mântuire este cât se poate de firescă. Acest lucru este aşa fiindcă se poate spune că pentru a ne mântui de cele mai multe ori avem nevoie de ceea ce am putea spune fapte bune. Se poate spune că aceste fapte bune sunt de cele mai multe ori virtuţile. Virtuţile sunt în acest sens o realitate pe care de mai multe ori trebuie să le examinăm mai mult şi mai bine. În creştinism se poate spune că există 4 mari categorii de înţelegere a ceea ce este virtutea sau mai bine spus a modului cum este înţeleasă virtutea: 1. Ortodoxă, 2. Catolică, 3. Protestantă şi 4. Neprotestantă.

114 Simeon Kraiopulos, *Taina mântuirii*, (Edotura Binatină, Bucureşti, 2007).

În a partra seară cămila intrat cu totul în cort:

- Te deranjează dacă intru cu totul în cort fiindcă este frig afară?
- Nu, dar nu cred că vom avea loc.
- Ba vom avea a spus cămila scoţându-l afară de beduin.

Am spus această întâmplare fiindcă ea este cât se poate de bună în a ne ilustra care este diferenţa dintre viciu şi virtute sau mai bine spus cum este dialectica dintre viciu şi virtute. După cum am spus, este cât se poate de adevărat că de cele mai multe ori viciul nu vine la noi dintr-o dată ci se poate spune că el se instalează în noi treptat. Acest lucru este un fapt care a fost atestat de mai mulţi sfinţi părinţi. Viciul şi păcatul care sunt de cele mai multe ori de origine diavolească se poate spune că de cele mai multe ori vine treptat în noi şi evident scopul este să ne pierdem mântuirea. Acest lucru a fost de mai multe ori mărturisit de sfinţii părinţi.[115] În acest sens, se poate spune că privind finalitatea ultimă a omului de cele mai multe ori virtuţile devin un lucru vital sau mai bine spus ele au o importanţă şi o semnificaţia extremă. Este bine să ştim că trebuie să cultivăm virtuţile şi că gradul de cultivare a viruţilor este în cele din urmă cel care v-a ajunge ca în cele din urmă să definească destinaţia noastră ultimă sau finală. Pentru acest motiv este bine să fim conştienţi de ceea ce sunt şi de modul în care se poate spune că de cele mai multe ori virtuţile ajung să fie cât se poate de mult realităţi şi lucruri care definesc viaţa noastră. Este adevărat că de cele mai multe ori virtuţile sunt sinonimice cu faptele bune dar se poate spune că ele sunt mult mai mult decât simplte fapte bune fiindcă virtuţile în cele din urmă ne vor ajuta să ne creăm un sistem moral de referinţă pe care trebuie să îl folosim în mântuirea noastră. Adevărul este că cel puţin teoretic toţi oamenii sunt cel puţin formal adepţii lucrări virtuţilor. Ceea ce se poate remarca este că atunci când trebuie să punem aceste virtuţi în lucrare de cele mai multe ori sunt mai mulţi care abandonează acest lucru. De ce este acest lucru aşa? Fiindcă sunt mai mulţi care se poate spune că de cele mai multe ori găsesc cât se poate de greu să cultivăm virtuţile. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. După cum am spus, virtutea este un lucru cât se poate de efectiv şi la fel de bine cu implicaţii profunde. Acest lucru este bine să îl ştim şi să insistăm mai mult asupra lui. Virtutea este cea care se poate spune că în cele din urmă v-a conferii conturul a ceea ce este şi a modului în care trebuie să ne ducem viaţa. Vom duce o viaţă cât se poate de mai aproape de mântuire dacă ne vom centra atenţia şi forţele mai multe pe lucrarea virtuţilor. După cum am spus, virutuţile sunt cât se poate de mult lucării morale pe care omul le face în vederea mântuiri. Prin urmare se poate spune că în această lume virtuţile au un scop bine definit şi acest scop este cât se poate de mult mântuirea omului. Omul este în acest sens un lucru care de cele mai multe ori se poate spune că este creat să creeze o „antropologie a virtuţilor.” Adevărul este că de mai multe ori în zilele noastre şi la fel de bineîn epoca modernă ajung de crează o antropologie a viciilor. Acest lucru nu este bine şi este cât se poate de important să fim conştienţi de el şi de semnificaţiile lui.[116]

---

115 Se poate spune că opusul mântuirii este damnarea sau mai bine spus condambarea la iad. Iadul este un luc care după sfinţi părinţi a fost făcut atunci când au căzut diavolii. Acest lucru se paote spune că este locul în care după învăţătura ortodoxă vor merge toţi cei care sunt damnaţi sau mai bine spus toţi cei care şi-au pierdut mântuirea. Prin urmare, scopul diavolilor este de a ne duce pe aceiaşi cale a căderii pe care au apucat ei cu mult mai înainte de om. Iadul după cum am spus a primit mai multe nume în istorie: şeol, infern, gheenă sau locul de suferinţă veşnică.

Pirn urmare, în rândurile care vor urma vom vorbii mai multe despre acestă legătură intrisecă care este există între virtuţi şi mântuire. Aceste două noţiuni după cum am spus sunt cât se poate de mult complementare una alteia şi nu pot fii gândite una fără de alta. Dar ceea ce trebuie să ştim este că acest lucru este de cele mai multe ori propiu creştinisului religios şi se poate spune că sunt mai multe religii care sunt cât se poate de mult departe de o concepţie soteriologică care este legată şi la fel de bine conectată de virtuţi. Acest gen de religii se poate spune că au fost în antichitate religiile politeiste care presupuneau crezul în mai mulţi dumnezei. Acest crez se poate spune că de mai multe ori este destul pentru ca omul să se poată mântui. În realitate se poate spune că omul nu trebuia să ducă nici un fel de proces de autoperfecţionare şi nici un fel de încercare sau de nevoinţă în drumul mântuirii. Antichitatea de mai multe ori a venit cu mai multe religii care se poate spune că sunt cât se poate de mult străine de ortodoxie şi mai ales de creştinismul ortodox după cum îl cunoaştem azi. Acest lucru a fost aşa fiindcă se poate spune că antichitatea a fost o perioadă de timp dominată de politeism. Politeismul a fost departe de a susţin ceea ce am putea spune crezul că mântuirea este realizată de lucrarea virtuţilor. După cum am spus, suntem chemaţi să ne lucrăm virutuţile şi la fel de bine să fim cât se poate de mult ancoraţi în ceea ce am putea spune o viaţă duhovnicească. Elementul duhovnicesc se poate spune că de cele mai multe ori este şi el legat de viaţa virtuţilor. Prin urmare, se poate spune că creştinul ortodox este cât se poate de mult legat de lucarea virtuţilor prin faptul că el doreşte să se mântuiască. Se poate spune că una dintre condiţiile mânuirii este ca omul să fie virtuos şi la fel de bine să fie conştient de ceea ce înseamnă virtutea şi cum poate fii ea realizată. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi pe care trebuie să îl înţelegem foarte bine.[117]

După cum am spus, în această carte ne-am propus să vorbim mai multe despre cea ce se poate spune care sunt virtuţile pe care omul trebuie să le cultive în vederea mântuirii. După cum am afirmat despre virtuţi vobesc mai multe alte religii dintre care amintim: budismul, hinduismul, taoismul, islamul sau zoroastrianismul. După cum am spus, aceste religii de mai multe ori se poate spune că vorbesc despre virtute şi despre lucrarea viruţilor, dar ceea ce nu fac aceste religii se poate spune că este faptul că ele nu leagă sau mai bine spus ele nu conectează virtutea de persoana Domnului Iisus Hristos. Autorul virtuţilor se poate spune că nu este un dumnezeu impersonal ci se poate spune că este un Dumnezeu personal care s-a descoperit pe Sine în Domnul şi Mântuitorul Iisus Hristos. După cum am spus, lucrarea virtuţilor nu trebuie să fie una disperată ci se poate spune că omul este chemat să lucreze virtuţile în mod natural sau mai bine spus în mod firesc. Este firesc să fim oamenii ai virtuţii şi se poate spune că

116 Agapie Criteanul, *Mântuirea păcătoşilor* (Egumeniţa, 2009 reeditare).

117 Sunt mai multe concepţii referitoare a mântuire dintre care unele se poate spune că ne spun că mântuirea este o lucrare pasivă a omului fiindcă indiferent ceea ce face omul el nu se poate mântui pe sine. La fel de bine există o concepţie activă a mântuirii care este şi cea coretă sau mai bine spus ortodoxă care ne spune că mântuirea este o lucrare a virutţilor şi a faptelor bune. Acest lucru după cum am spus este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere şi pe care trebuie să o cultivăm şi de care trebuie să fim cconştienţi. Mântuirea se poate spune că nu poate fii separată de virtuţi fiindcă acest lucru ar fii în cele din urmă un fel de concepţie apocatastatică care susţine că indiferent de ce fapte face omul în cele din urmă el v-a fii mântuit.

este nefiresc să fim oamenii ai viciilor. După cum am spus, de cele mai multe ori viciile ajung de ne stăpânesc treptat şi nu dintr-o dată. Acest lucru se poate spune că este o realitate şi un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. Viciul este un lucru care de cele mai multe ori se poate spune că este o realitate pe care trebuie să o vedem ca şi opusă mântuirii. Se poate spune că de cele mai multe ori viciile sunt momeli ale iadului. De ce este aşa? Odată ce omul a căzut pradă momelilor viciului se poate spune că cel rău sau diavolul este stăpânitor al omului. Sfinţii părinţi sunt de părere că pentru a ne câştiga la iad de mai multe ori diavolul se poate spune că ajunge de ne momeşte cu mai multe plăceri mai ales fiindcă se poate spune că de cele mai multe ori viciul se leagă de noţiunea de plăcere. În cele din urmă, odată ce viciul s-a stabilizat în noi se poate spune că noi ieşim de sub conducerea lui Dumnezeu şi în cele din urmă vom ajunge să ne pierdem mântuirea. Se poate spune că trebuie să detestăm păcatul şi viciile fiindcă acestea ajung să ne piardă mântuirea. Acest proces se poate spune că are loc cu fiecare dintre noi care nu suntem adepţii virtuţilor. După cum am spus, viciile sunt momeli ale iadului fiindcă ele sunt cele care de cele mai multe ori vor ajunge să ne piardă sufletele. Acest lucru este un mare adevăr pe care ni l-au semnalat sfinţii părinţi ai Bisericii Creştin Ortodoxe. Se cuvine să fim cât se poate de mult ancoraţi în virtuţi fiindcă ele sunt cele care în cele din urmă ne vor duce la mântuirea. Se poate spune că teoria mântuirii şia damnării sunt cât se poate de simple: viciile de duc la damnarea în iad şi virtuţile de duc la mântuirea în rai. Acest lucru după cum am spus este ştiut de mai toată lumea dar din nfericire sunt mai mulţi care deşi ştiu acest lucru se poate spune că nu ajung să îl pună în practică. După cum am spus, această viaţă ne este dată nu pentru a ne îmmulţii în vicii ci pentru a sporii învirutţi. În funcţie de ceea ce vom face se poate spune că vom ajunge la mântuirea sau la damnare.[118]

Se spune că mai de mult a fost un sultan care a făcut mult război şi în acest mod a ajuns să abă una dintre cele mai vaste regiuni de deşert. Sultanul era un om foarte îngâmfat.

- Nu sunt eu un conducător extraordinar? A întrebat sultanul pe marele său vizir.
- Da sunteţi.
- Ce spune poporul despre mine?
- Cu toţii vă laudă cu excepţia unui singur om.
- Cine este acest om fiindcă doresc să îi tai limba ca şi pedeapsă?
- Este un cămilar pe nume Ali.
- Spui că el nu mă laudă pentru marea mea împărăţie?
- Nu. Deloc.
- Adu-l în faţa mea.

  Marele vizir l-a adus pe cămilarul Ali. Când acesta s-a văzut în faţa sultanului a început să îi spună:
- Nici nu ştiţi cât mă bucur să sunt în faţa augustei voastre prezenţe.
- De ce?
- Fiindcă am spus toate aceste vorbe rele despre tine pentru a putea să vă recit un poem.
- Ce poem?
- Un poem care l-am compus în cinstea ta mărite sultan.
- Te ascult.

118 Ilarion Alfeyev, *Iisus Hristos biruitorul iadului* (Bucureşti, 2008).

Cămilarul a rostit un poem care îl învăţase în copilărie de la tatăl său despre Alexandru cel Mare doar că în loc să spună numele lui Alexandru, Ali punea numele sultanului. Sultanul a fost flatat.

- Poemul a fost bun. Drept răsplată te rog să iei una dintre aceste şei pe care le vezi aici, a spus sultanul arâtându-i mai multe şei.

Ali a ales o şa de măgar şi i-a mulţumit sultanului. Acum oamenii din satul lui Ali îl aşteptau fiind siguri că v-a fii ucis în curând. Cu toţii au fost surprinşi să îl vadă viu.

- Sultanul te-a lăsat să pleci?
- De ce nu? Am recitat o poezie în cinstea lui şi el mi-a dat una dintre cele mai frumoase haine ale sale.
- Sultanul ţi-a dat haina sa? Unde este?
- Aici, a spus Ali arătând spre şaua măgarului.

Prin urmare, este cât se poate de adevărat că de mai multe ori sunt mai mulţi care se poate spune că susţin că sunt oamenii ai virtuţilor în timp ce în realitate ei sunt departe de virtuţi. Există în acest sens o categorie a omului care de mai multe ori se poate spune că ajunge să facă mai multe aparenţe care de mai multe ori se dovedesc pe sine ca fiind adevăratul bine.[119] Prin urmare, un om nu este destul să spună că doreşte să se mântuiască ci se poate spune că el trebuie să fie angajat cu toată fiinţa lui în acest proces de mântuire. Mântuirea este în cele din urmă un lucru care după cum am spus trebuie să îl lucărm şi la fel de bine să îl avem în vedere. După cum am spus, orice om spune că doreşte să se mântuiască dar când vorbim de faptele pe care trebuie să le facem şi de virtuţile pe care trebuie să le punem în aplicare se poate spune că mai mulţi dintre noi renunţă la drumul mântuirii. Noul Testament ne spune că trebuie să mergem pe cărarea cea îngustă care duce la mântuire şi să nu apucăm pe cărarea cea largă care duce la pierzanie. Se poate spune că aici Domnul Iisus Hristos a făcut o referinţă cât se poate de exactă şi de sigură la calea virtuţilor. Calea virtuţilor se poate spune că de mai multe ori este o cale a renunţării şi a nevoinţei în timp ce calea pierzaniei de cele mai multe ori este o cale a răului şi a tot ceea ce este aparent bun. Aceste două căi a virtuţii şi a pierzaniei după cum am spus sunt în antiteză şi de cele mai multe ori se poate spune că ele nu sunt un lucru uşor de diferenţiat. Pentru a diferenţia dintre viciu şi virtute de cele mai multe ori se poate spune că trebuie să diferenţiem dintre calea pierzaniei şi calea mânturii care se poate spune că sunt mult mai uşor de reperat. Aceste lucruri de mai multe ori implică faptul de a cultiva discernământul.[120]

Este cât se poate de adevărat că mântuirea este cu nepuţintă la om şi că orice fapte ar face omul el nu se poate mântui pe sine însuşi. Acest lucru după cum am spus este o realitate care a fost experimentată de mai mulţi sfinţi creştin ortodocşi. Trebuie să ştim prin urmare că Biserica Creştin Ortodoxă de mai multe ori consideră că omul trebuie să facă fapte bune indiferent de ceea ce v-a urma după moarte. Acest lucru se

---

119 După cum am spus, părinţii duhovniceşti sunt de părere că atunci când vorbim depsre virtute de cele mai multe ori trebuie să cunoaştem cât se poate de bine ceea ce este adevărata virtute de falsa virtute. Acest lucru se poate spune că este un fapt fundamental de care trebuie să ţine cont. Înşelăciunea în viaţa duhovncească de cele mai multe ori provine fie din lucarea celui rău sau a diavolului sau de mai multe ori ea poate provenii din ignoranţă sau mai bine spus din incapacitatea de a face o diferenţă cât se poate de fundamentală dintre viciu şi virute. Acest lucru se poate spune că este tema la mai multe scrieri cu caracter ascetic.

120 Radu Teodorescu, *Cumpătarea în religia comparată* (Cugir, 2014).

poate spune că a fost de mai multe ori respins de cei care consideră că nu mai există nimic după moarte. Biserica Creştin Ortodoxă consideră că moartea nu este lucrul limită sau final care se poate spune că de cele mai multe ori aduce cu sine imposibilitatea mântuirii. Îna cest sens, se poate spune că moarte este un pas în noua viaţă care este dusă fie în rai sau în iad. Vieţile sfinţilor se poate spune că sunt pline de mai multe mărturii de acest gen în care unii sfinţii s-au arătat celor vii şi le-au spus despre ceea ce v-a fii în viaţa de apoi. Sfinţii se poate spune că sunt persoanele despre care se ştie sigur că s-au mântui. Ceea ce se mai ştie despre sfinţii este că în tot timpul vieţii lor au fost oamenii ai virtuţii. Se poate spune că în sens soterilogic de mai multe ori noţiunea de sfinţenie este legată de noţiunea de virtute. Aceste două lucruri se poate spune că nu pot fii gândite şi la fel concepute una fără de alta.[121]

Prin urmare, se poate spune că pentru a se mântui omul trebuie să se iniţieze în lumea virtuţilor şi a calităţilor morale. Acest lucru după cum am spus de mai multe ori este găsit inconvenient în lumea noastră care spune că nu există nici uo altă lume în afară de lumea materială. Sunt în acest sens mai multe concepţii materiale despre existenţă care se poate spune că susţin ceea ce este şi modul în care este defintă existenţa. Lumea noastră modernă se poate spune că de mai multe ori este cât se poate de mult guvernată de principiul materialist şi de tot ceea ce ţine de materialism. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori face virtuţile şi cultivarea lor un lucru cât se poate de desuet. La ce bun să mai avem virtuţi şi la ce bun să lucrăm virtuţile? Există întotdeauna un sens în aface virtuţile şi la fel de bine în a lucra virtuţiile fiindcă acest lucru este pe placul lui Dumnezeu. Sfinţii care au fost pe placul lui Dumnezeu de cele mai multe ori se poate spune că au fost cât se poate de mult persoane care au fost extrem de bine ancorate în ceea ce am putea spune lumea virtuţilor. Virtutea este un lucru care este cerut de Dumnezeu şi este bine să ştim acest lucru. Omul virtuţilor se poate spune că este un om al lui Dumnezeu. De mai multe ori s-a reproşat Bisericii Creştin Ortodoxe că este o Biserică care de mai multe ori este mult prea drastică în ceea ce priveşte distanţa sau mai separaţia dintre viciu şi virtute. Acest lucru este bine să îl avem în vedere şi pe care trebuie să îl luăm mai mult în considerare. Viciul şi virtutea după cum am spus sunt lucruri care vin din lumea duhovnicească şi se poate spune că pentru a le înţelege trebuie să ştim de originea lor. Originea viciului şi a virtuţii se poate spune că vine de la Dumnezeu şi de la cel rău sau diavolul. Este de mai multe ori greu de acceptat pentru mai mulţi că există o fiinţă deplină a răului care se poate spune că ne face să fim veşnic pierduţi. Acest lucru este o realitate şi se poate spune că Biserica este cea care ne spune că modul prin care acţionează cel rău sau diavolul este de cele mai multe ori prin vicii. Viciile după cum am spus la început ele par un fel de plăceri nevinovate dar mai apoi se poate spune că ajungem să fim prinşi în mreaja lor şi nu mai avem nici un fel de scăpare. Acest lucru se poate spune că este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere. Viciul este prin urmare un lucru cât se poate de mult contradictorii cu fiinţa umană care se poate spune că se simte natural în

121 Crezul în viaţa de apoi este prezent în mai toate marile religii ale lumii. Ceea ce diferă însă aceste religii se poate spune că este cât se poate de mult faptul că aceste religii consideră mai multă că în viaţa de apoi nu există numai rai sau iad ci se poate spune că există şi alte spaţii intermediare. Catolicismul a fost cel care a venit în evul mediu cu idea unui purgatoriu. Purgatoriu este un fel de spaţiu intermediar care există între iad şi rai unde cei care nu au foarte mult păcate se poate spune că vor petrece o perioadă de expiere după care vor ajunge în rai. Acest lucru a fost în cele din urmă respins de Biserica Creştin Ortodoxă. După cum am spus, mai multe religii deşi afirmă o viaţă de apoi nu afirmă existenţa raiului şi a iadului.

viaţa virtuţilor. Prin obişnuinţă se poate spune că de mai multe ori viciul ajunge de cele mai multe ori o a doua natură. Prin urmare, se poate spune că viciul nu este firesc sau mai bine spus antural fiinţei umane. El ajunge de cele mai multe ori să ne domine şi să ne facă să fim robii lui. Acest fapt este atestat de mai multe ori şi sunt mai mulţi sfinţi care se poate spune că au văzut literalmente cum acţionează diavolii asupra oamenilor prin îndemnul spre păcat şi spre patimă. Un astfel de caz se poate spune că a fost atestat de un părinte văzător cu duhul. Acest părinte stătea undeva la intrarea într-o biserică creştin ortodoxă. Ceea ce a putut vedea era că atunci când oamenii intrau de mai multe ori aveau diavoli în jurul lor. Când oamenii ieşeau din biserică, alături de ei erau mai mulţi îngeri luminaţi. Prin urmare, se poate spune că la un anumit viciile sunt insuflate sau mai bine spus inspirate în noi de diavoli care evident doresc ca prin ele să ne câştige la stăpânia iadului. Pe de altă parte îngerii lui Duumnezeu ne îndeamnă la bine şi la virtute şi în cele din urmă la împărăţia raiului. Acest gen de antagonie între forţele întunericului şi forţele lumii se poate spune că este văzută în toate scrierile sfinţilor părinţi.[122]

O poveste din Iran ne spune că la un moment dat a existat un bărbat care era mândru de două lucruri: barba sa lungă şi capacitatea de a dormii imediat ce punea capul pe perină. Într-o zii el se afla cu nepotul său.

- Bunicule aş dorii să îţi spune o întrebare.
- Ce întrebare?
- Când dormi unde ţii barba?
- Mai exact?
- Peste pătură sau sub pătură.
- Sincer nu m-am gândit la acest lucru.

Omul şi-a dat seama că aceasta era o problemă fundementală din moment ce barba este un lucru cu care el se mândrea. În acea noapte ceva ciudat s-a întâmplat. Omul s-a dus să se culce şi s-a spus în pat. Dintr-o dată şi-a dat seama că nu ştia unde a pus barba sa lungă: sub pătură sau peste pătură. Atunci şi-a dat seama că barba era sub pătură. A scos-o peste pătură. Mai apoi s-a răzgândit. Din nou a pus-o sub pătură. În acea noapte nu a putut să doarmă de loc fiindcă a tot scos şi a pus la loc barba. A doua zii dimineaţă primul lucru care l-a făcut a fost să îşi taie barba fiindcă a fost barba cea care nu s-a lăsat să doarmă.

Am spus această întâmplare pentru a arăta că de mai multe ori se poate spune că sunt mai mulţi care se poate spune că ajung să facă virtuţile şi se poate spune că ajung să devină oamenii virtuoşi nu pentru a se mântui ci mai mult pentru a fii lăudaţi sau mai bine spus pentru a fii cât se poate de mult recunoşcuţi de cei din jur. Acest lucru după cum am spus este un fapt care are loc de mai multe ori în zilele noastre. Sunt mai mulţi care după cum am spus de mai multe ori ajung să pună laudele celor din jur mai presus de propria lor mântuire. Se poate spune că în această lume nu există nimic mai presus de mântuire şi acest lucru este cât se poate de mult o realitate pe care trebuie să o avem în vedere şi pe care trebuie să o înţelegem.[123] După cum am spus se poate spune că de mai multe ori mândria ajunge să domine lumea din jur şi acest lucuru este bine să îl avem în vedere şi să îl înţelegem în propriu ei context. După cum am spus, de mai multe ori se poate spune că omul modern este un om cât se poate de mult axat pe sine şi pe tot ceea cea ce ţine de propria lui persoană. Din acest motiv este greu să vorbim despre smerenie şi modestie în lumea noastră modernă ca şi o virtute caracteristică. Se mai poate spune că de cele mai multe ori omul este cât se poate de mult inconştient de

---

122 Serghie Rabko, *Este posibilă mântuirea în secolul al XXI-lea?* (Bucureşti, 2010).

propria lui persoană care de cele mai multe ori se poate spune că a ajunge la emfatuare. După cum am spus, în drumul mântuirii omul nu trebuie să se lase biruit de gândurile că este cineva fiindcă a ajuns să fie un om al virutţii. Omul trebuie să se axeze mai multe pe ceea ce am putea spune gândul la mântuiri. După cum am spus, se poate spune că virtuţile au o destinaţie cât se poate de exactă. Ele trebuie să îl ducă pe om la mântuire. Acet lucru este un fapt pe care merită să îl analizăm mai mult. După cum am spus, omul este cât se poate de mult o fiinţă care are două mari posibilităţi de a alege: este vorba de bine şi de rău sau de viciu şi virtute. Aceste două mari posibilităţi se poate spune că sunt cât se poate de mult realităţi pe care trebuie să le avem în vedere şi se poate spune că de cele mai multe ori ele vor ajunge ca în cele din urmă să definească ceea ce am putea spune ceea ce v-a fii omul în planul veşniciei. După cum ştim Dumnezeu doreşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi se poate spune că Dumnezeu nu se bucură de pierzania omului. Acest lucru după cum am spus de mai multe ori este o realitate pe care trebuie să o ştim şi să devenim conştienţi de ea. Virtutea este un lucru care după cum am spus nu este făcută fără un scop anume. Adeăvrul este că omul în sine a fost creat de Dumnezeu pentru a fii un om al virtuţii. Scopul omului este să ajungă la mântuire şi acest lucru după cum am spus este un fapt care de mai multe ori este trecut cu vederea. Trebuie să fim cât se poate de mult oamenii care nu numai trebuie să facem virtuţile în mod orbeşte ci mai multe trebuie să studiem despre ceea ce înseamnă virtuţie şi care sunt repercusiunile virtuţilor. Se poate spune că raiul în spre care orice om tânjeşte este cât se poate de mult un loc al virtuţilor. Nu există loc în rai pentru viciu şi pentru patimă. În acest sens, se poate spune că viaţa pământească ia fost dată omului pentru a ajunge să cultiveze sau mai bine spus să urmeze voii lui Dumnezeu şi în acest sens să ajungă la o înţelegere a virtuţilor leagte de viaţa de dincolo sau mai bine spus de rai. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi să ţinem cont de el.[124]

Este cât se poate de adevărat că în zilele noastre sunt foarte mulţi oamenii care se poate spune că îşi doresc să se mântuiască şi acest lucru este bine dar aceşti oamenii de cele mai multe ori se poate spune că nu sunt cât se poate de mult conştienţi de ceea ce am putea spune realitatea şi îndrumarea a ceea ce este mântuirea. Mântuirea este un lucru care după cum am spus este fundamental pentru om şi este bine să ştim acest fapt şi la fel de bine să îl avem în vedere. Sunt mai multe experiente sublime pe care le poate trăi omul în această viaţă dar se poate spune că cea mai frumoasă şi cea mai bună este mântuirea. Nu există nimci în această viaţă care se poate spune că poate egala mântuirea. După cum am spus, mântuirea a ridicat mai multe semne de îndrebare

---

123 Sunt mai mulţi psihologi şi antropologi care de mai multe ori ne-au spus că există în subconştientul colectiv al omului modern dorinţa de a fii cât se poate de mult adulat şi de ce nu există foarte multă mândrie. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori poate fii văzut din atitudinea omului sau mai bine spus din comporamentul său. Comportamentul omului modern după cum am spus de cele mai multe ori este unul cât se poate de bazat pe propriu ego. De cele mai multe ori se poate spune că omul modern este o persoană care de cele mai multe ori este cât se poate de mult axat numai pe propria persoană. Se stabilesc în acest sens de cele mai multe ori prietenii care sunt bazate numai pe interes şi pe ceea ce doreşte să obţină omul de la semenii lui.

124 Serafom Alexeiev, *Calea cea mai scurtă către rai: nu judeca şi nu vei fii judecat* (Bucureşti, 2007).

lumii şi acest lucru se poate spune că de mai multe ori trebuie să ne dea de gândit. Mântuirea este un lucru care după cum am spus de cele mai multe ori poate fii definită la un anumit grad de ceea ce este şi de modul în care este înţeleasă virtutea. De cele mai multe ori se poate spune că pentru omul care nu ştie ceea ce este mântuirea ea trebuie pusă în legătură cu virtutea şi în acest mod se poate spune că în cele din urmă omul v-a ajunge la sensul şi definiţia finală a ceea ce înţelegem prin mântuire. Este bine să ştim acest lucru şi la fel de bine trebuie să ajungem la o cunoaştere a virtuţii. Sunt mai mulţi semeni de ai noştiri care se poate spune că ajung la un fel de cunoaştere teoretică a virtuţilor din cărţi şi din mai multe tratate de morală dar se poate spune că aceşti oamenii de mai multe ori nu ajung la ceea ce este sau mai bine spus la modul în care este denumită sau mai bine spus înţeleasă vritutea în sens practic. Virtuţile se poate spune că întotdeauna sunt realităţi şi lucruri practice pe care trebuie să le avem în vedere. Aceste lucruri se poate spune că sunt cât se poate de mult de mai multe ori ignorate sau mai bine spus trecute cu vederea. Mântuirea este un lucru care după cum am spus ne duce la ceea ce am putea spune sensul şi expresia finală a virtuţilor. Dacă raportăm virtuţile la mântuire se poate spune că în cele din urmă vom ajunge la sensul şi expresia lor ultimă şi adevărată. Când omul vede că virtuţile sunt cât se poate de mult legate de mântuire se poate spune că el devine mult mai preocupat de virtuţi şi la fel de bine se poate spune că el ajunge la ceea ce este virtutea în sine. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Virtutea este un lucru care după cum am spus de cele mai multe ori ne duce la mântuire şi la tot ceea ce este bine.[125]

După cum am spus, nimeni nu se poate mântui pe sine dar ceea ce ştim este că Dumnezeu este dispus pe cei care de cele mai multe ori se angajează pe sine pe drumul virtuţii. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Virtutea este un lucru care după cum am spus este un fapt cât se poate de propriu în funcţie de anumite persoane. Acest lucru după cum am spus este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere. După cum am spus nici un om nu poate ajunge la ceea ce am putea spune o lucrare deplină sau mai bine spus totală a virtuţilor ci se poate spune că aceste virtuţi de cele mai multe ori se modelează sau mai bine spus sunt cât se poate de mult dependente de anumite trăsături ale omului sau mai bine spus ale fiinţei umane. Acest lucru este bine să ştim şi să îl avem în vedere. În funcţie de temperament se poate spune că fiecare dintre noi excelează în una sau mai multe virtuţi. Unii au răbdare mai mare, alţii au înţelepciune mai multă, alţii sunt mai smeriţi sau alţii sunt mai cumpătaţi. După cum am spus fiecare dintre noi avem o prepodereţă pentru o anumită virtute. Acest lucru este bine să îl ştim dar ceea ce trebuie să mai ştim este că acest fapt nu este în nici un fel de scuză de mai lucra virtuţile şi de a le duce la îndeplinire. Aceste lucruri după cum am spus, sunt cât se poate de mult realităţi pe care trebuie să le avem în vedere şi pe care trebuie să le cunoaştem foarte bine. Fiecare dintre noi se poate spune că avem o înţelegere proprie a virtuţii şi la fel de bine se poate spune că avem o înţelegere proprie mântuirii. La fel de

125 Timpurile pe care le trăim se poate spune că sunt timpuri în care de mai multe ori omul ajunge la ceea ce am putea spune conştiinţa lucrării virtuţilor şi a tot ceea ce este virtute. Trăim vremuri în care după cum am spus informaţia circulă cât se poate de uşor şi acest lucru după cum am spus de mai multe ori trebuie să ne ducă la sensul şi la cunoaşterea generică a virtuţilor. Avem timp să cunoaştem virtuţile şi tot ceea ce ţin de ele. Acest fapt după cum am spus, este un lucru fundamental pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont.

bine se poate spune că de cele mai multe ori mântuirea este un lucru cât se poate de bine definit şi la fel de bine cât se poate de bine înţeles. Ceea ce trebuie să ştim este că trebuie să ne ridicăm la universal sau mai bine spus la o înţelegere comună a ceea cee este mântuirea. Ceea ce ne spun sfinţii părinţi este că mântuirea nu este în nici un fel o lucrare egosită ci de cele mai multe ori ea este o lucrare care ne leagă de cei din jur. Acest fapt după cum am spus este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere. Omul modern se poate spune că este egoist şi de cele mai multe ori vede mântuirea ca şi o lucrare proprie sau mai bine spus numai ca şi o realizare proprie care nu ţine de loc de cei din jur.[126]

Se spune că undeva la un restaurant a venit la un moment dar un client. Chelnărul l-a servit şi după ce a făcut acest lucru clientul l-a luat de o parte:

- Aş dorii să discut ceva cu tine.
- Ce domnule?
- La masă mi-ai servit numai o bucată de pâine.
- Da.
- Să ştii că mie îmi place pâinea.
- Nu ştiam.
- Ba da. Data viitoate să îmi serveşti mai multe bucăţi de pâine.
- Bine domnule.

  Data viitoare când a venit clientul, chelnărul i-a servit 3 bucăţi de pâine.
- Este bine? a întrebat chelnărul.
- Da, dar nu este încă destul.

  A treia oară chelnărul ia servit 5 bucăţi de pâine.
- Este bine?
- Da dar, dar vreau mai mult.

  Chelnărul s-a dus şi a vorbit cu brutarul să coacă o pâine lungă de 1 metru şi lată de o jumătate de metru. Când venit clientul chelnărul a venit cu această pâine mare spre masa lui. Atunci clientul s-a ridicat în picioare.
- Este ultima dată când vin la acest restaurant.
- De ce domnule?
- Fiindcă eu ţi-am cerut mai multe bucăţi de pâine şi tu mi-ai adus numai una.

Am spus această întâmplare pentru a demonstra că de mai multe ori sunt mai mulţi care se poate spune că sunt cât se poate de mult imposibili atunci când vine problema virutiţilor. Acest lucru după cum am spus este o realitate pe care trebuie să o avem în vedere şi pe care trebuie să o cunoaştem foarte bine. De cele mai multe ori se poate spune că virtutea este un lucru care este de mai multe ori înţeles greşit şi de ce nu eronat. Trebuie să fim oameni ai virtuţii şi la fel de bine trebuie să fim oameni buni. Aceste două noţiuni se poate spune că nu sunt identice. De cele mai multe ori omul virtuţii este un om care se poate spune că este cât se poate de mult acorat în ceea ce este credinţa şi ceea ce este viaţa cu Dumnezeu. Atunci când omul doreşte să ducă o viaţă de comuniune cu Dumnezeu se poate spune că el ajunge la concluzia că Dumnezeu este autor al viruţii. În sens duhovnicesc se poate spune că în Dumnezeu există toate virtuţile.[127] După cum am spus, sunt mai mulţi care consideră că virtuţile creştine nu sunt necesare sau mai bine spus nu au nici un fel de interes pe termen lung. Omul are probleme mult mai mai în economie şi în tot ceea ce ţine de lumea economică. Dacă avem atât de mult probleme în lumea economiei mai avem nevoie să devenim oameni ai virtuţii? Cu siguranţă că nu. Virtutea este găsită de mai multă lume de azi

126 Ieroteos Vlahos, *Persoana în tradiţia ortodoxă* (Bacău, 2002).

desuetă şi de ce nu fără de nici o semnificaţi sau mai bine spus imporanţă. Acest lucru se poate spune că duce de cele mai multe ori la o afundare a omului în desuetudine şi mai bine spus în diferite concepţii superficiale. Sunt mai mulţi care se consideră pe sine mult mai capabili şi la fel de bine mult mai superiori în ceea ce priveşte virtutea şi tot ceea ce ţine de virtute. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. După cum am spus, nu toţi vom ajunge la realizarea virtuţilor în totalitatea lor ci se paote spune că trebuie să ne perfecţionăm în virtutea care ni se potriveşte cel mai mult. Acest lucru se poate spune că este o trăsătură de caracter a omului şi a tot ceea ce ţine de realizarea lui. Omul după cum am spus este o fiinţă care de cele mai multe ori se poate spune că ajunge să fie o realitate care ne duce la împlinirea lucrurilor bune. După cum am spus, în sensul moralei şi a eticii creştin ortodoxă se poate spune că de cele mai multe ori omul ajunge la ceea ce este şi la modul în care este îneţelasă virtutea în sens religios. Faptele bune se poate spune că de cele mai multe ori sunt adevăratele virtuţi.[128]

Adevărul este că sunt mai mulţi oameni în zilele noastre care nu cred în mântuire. De cele mai multe ori se poate spune că marea amjoritate a lumii susţine că totul se încheie cu om cu moartea fiindcă adevărul este cu în afară de Hristos nu a venit nimeni din moarte să ne spună ce este în cele din urmă dincolo de ea. Acest lucru după cum am spus este o trăsătură a lumii în care trăim. Dacă nu credem în viaţa după moarte, de ce am mai crede în mântuire? Acest lucru este o problemă cu mare de mai multe ori ne confrutăm în zilele noastre. Adevărul este că marea majoritate dintre noi credem că moartea este punctul ultim sau punctul de dincolo de care nu mai există nimic şi dincolo de care nu se mai poate ajunge niciunde. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. De mai multe ori se poate spune că acest fapt este o realitate pe care mai mulţi dintre noi o simţim. Lumea de azi se poate spune că este cât se poate de departe de crezul în mântuire. Hinduşii ne vorbesc de nirvana, budişti ne vorbesc de iluminare, zoroastrienii ne vorbesc de Ahriman şi Ahuramazda, musulmanii ne vorbesc de Coran, catolicii de purgatoriu şi enumerarea ar putea continua. De ce sunt atât de împărţite opiniile când vine vorba de ceea ce este dincolo de moarte? Acest lucru se poate spune căe este aşa fiindcă de cele mai multe ori omul modern tinde să ignore lucrarea celui rău sau a diavolului care găseşte o bucurie imensă în a crea divizuni. Există multă diviziune religioasă în timpurile noastre şi aporape de la an la an apar noi şi noi curente religioase care se poate spune că momesc cu ofertele lor. Acest lucru se poate spune că adaugă şi mai multă confuzie în ceea ce priveşte viaţa de dincolo sau mai bine spus dacă există viaţă după moarte.[129]

---

127 După cum am spus, în această viaţă omul este liber să opteze într-o viaţă de comuniune cu Dumnezeu sau mai bine spus într-o viaţă care este cât se poate de mult de deplină şi de ce nu care tinde la desăvârşire. Morala creştină după cum am spus ne îndeamnă la o viaţă a virutţilor şi acest lucru este bine să îl ştim şi să îl avem în vedere. Viaţa duhovnicească se paote spune că este un lucru care de cele mai multe ori se manifestă în lumea noastră. Omul duhovnicesc se poate spune că este cel care este ancorat depin şi total în vituţi şi în lucrarea lor. Acest lucru este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere.

128 Sfântul Grigorie al Nyssei, *Marele cuvânt catehetic. Despre nevoinţă* (Bucureşti, 2011 reeditare).

Adevărul este că în istoria lumii au existat mai multe minţi bolnave care se poate spune că au desfigurat adevărul biblic despre mântuire. Acest lucru se poate spune că poate fii văzut prin mulţimea de secte şi la fel de bine prin faptul că sunt foarte mulţi care contestă că mai există ceva dincolo de moarte. În acest moment se poate spune că trebuie să ne bazăm foarte mult pe experienţele sfinţilor. Sfinţii sunt cei care de mai multe ori se poate spune că au avut descoperiri de la Dumnezeu şi acest lucru este o realitate pe care trebuie să o avem în considerare. Sfântul Pavel ne spunea că a fost răpit până la la treilea nivel din rai şi la fel de bine o astfel de experinţă a trăit şi Sfântul Ioan Teologul. La fel de bine au existat mai mulţi sfinţi care se poate spune că au ajuns la descoperiri din lumea de dincolo. După cum am spus, nu a fost cazul numai al unui singur sfânt de a junge în lumea de dincolo ci se poate spune că au fost mai mulţi sfinţi care se poate spune că au ajuns să vadă ceea ce există dincolo de graniţele acestei lumi. Este bine să ne încredem în cuvintele şi în experinţele sfinţilor fiindcă aceste lucruri au fost date de Dumnezeu nu numai pentru sfinţi ci şi pentru noi. După cum am spus, omul din cele mai vechi timpuri a trăim cu conştiinţa că lumea noastră nu poate fii aşa cum este ea la infinit şi că la un moment dat trebuie să fie o diferenţă sau mai bine spus cei buni trebuie separaţi de cei răi. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult o realitate şi un fapt pe care de mai multe ori ortodoxia l-a atestat. După cum am spus, trăim cu concepţia că sfinţenia este un lucru care de cele mai multe ori a descoperit că există viaţă dincolo de moarte. Sfinţii au fost cei care se poate spune că de mai multe ori s-au arătat în această lume. Sunt mai multe mărturii din viaţa aghiografică care aduc mai multe dovezi în acest sens. Dacă sfinţii care sunt inspiraţi de Dumnezeu ne spun că există viaţă dincolo de maorte se poate spune că trebuie să ne în credem lor şi să ţinem cont de cuvintele lor. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori este cât se poate de mult un fapt un lucru care nu este luat în considerare şi care este de mai multe ori trecut cu vederea. Prin urmare, credinţa noastră în viaţa după moarte se bazează pe experinţele şi pe mărturiile sfinţilor. Nu ne bazăm acest fapt pe ceea ce se poate spune opiniile filosofiilor sau a erudiţiilor. Este bine să ştim acest fapt şi să îl avem în vedere. Ortodoxia este se poate spune că este o credinţă care a afirmat existenţa vieţii după moarte. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori este dovedit de rugăciunile care se fac pentru cei morţi. Dacă nu ar mai fii viaţă dincolo de moarte la ce bun să ne mai rugăm sau la fel de bine să îi mai pomenim pe cei care au murit? Ortodoxia ne spune că rugăciunile celor vii îi ajută foarte mult pe cei trecuţi de la noi. Iată în acest sens una dintre principalele rugăciuni care le face ortodoxia pentru cei morţi: „Dumnezeul duhurilor şi a tot trupul, Care ai călcat moartea şi pe diavolul l-ai surpat şi ai dăruit viaţă lumii Tale, Însuţi Doamne, odihneşte sufletele adormiţilor robilor Tăi (**N**), în loc luminat, în loc cu verdeaţă, în loc de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea şi suspinarea. Şi orice greşeală au săvârşit ei cu cuvântul, cu lucrul, sau cu gândul, ca un Dumnezeu bun şi iubitor de oameni, iartă-le lor. Că nu este om,

129 După cum am spus învăţătura creştin ortoodoxă este axată şi se fundamentează pe Biblie. Biblia este cea care se poate spune că ne învaţă ceea ce este sau mai bine spus cum poate fii definită concepţia despre mântuire. Mântuirea este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Fără de mântuire se poate spune că de cele mai multe ori sunt epave sau mai bine spus persoane care suntem pierdute. Ceea ce ne spun sfinţii părinţi este că mântuirea este un act ireversibil. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori a stârnit mai multe controverse. Ceea ce este esenţial în cele din urmă este că trebuie să avem încredere în propria noastră mântuire.

care să fie viu şi să nu greşească; numai Tu singur eşti fără de păcat; dreptatea Ta este dreptate în veac şi cuvântul Tău, adevărul."[130]

Se spune că mai de mult un rege a trimis un mesaj regelui vecin:

- Trimite-mi un diamant mare cât un ou de porumb sau astfel.....
- Nu avem un astfel de diament şi chiar dacă am fii avut...a fost răspunsul primit de la regele vecin.

Primul rege s-a mâniat şi a declarat război celui de al doilea. Luptele au durat câteva luni până când un al treilea rege a aranjat o întâlnire între cei doi regi. La întâlnire al doilea rege a întrebat:

- Ce ai vrut să spui cu „trimiteţi-mi un diamant cât oul de porumb sau astfel..."
- Am voit să spun un diamamt mare cât oul de porumb sau alt diamant. Dar tu cei ai vrut să spui prin: „nu avem un astfel diament şi chiar dacă aveam..."
- Am dorit să spun că „chiar dacă l-am fii avut ţi l-am fii dat."

Regii au decis să comunice mai explicit pe viitor şi au făcut pace.

Este cât se poate de adevărat că de mai multe ori există schimbări de sensuri în viaţa religioasă şi de cele mai multe ori omul obişnuit ştie aceste schimbări. Acest lucru după cum am spus este un fapt care de mai multe ori este trecut cu vederea. Există în acest sens mai multă confuzie în ceea ce priveşte mântuirea fiindcă se poate spune că omul singur crează ceea ce am putea spune un astfel de lucru. După cum am spus confuzia în probleme duhovniceşti se poate spune că de mai multe ori este creată în mod vuluntar fiindcă sunt mai mulţi care se poate spune că sunt cât se poate de bine informaţii despre viaţa duhovnicească dar din răutate preferă să îi inducă pe semenii lor în greşeală. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere şi pe care este bine să îl analizăm mai mult.[131] După cum am spus, ortodoxia este credinţa care ne spune că ceea ce facem în această viaţă de cele mai multe ori v-a ajunge să ne definească viaţa de apoi. În acest sens se poate spune că opţiunile omului sunt destul de clare şi de evidente: dacă omul optează în spre o viaţă a viciilor el v-a ajunge în viaţa de apoi în iad şi dacă optează în spre o viaţă a virtuţilor se poate spune că în viaţa de apoi el v-a junge în rai. Acest lucru se poate spune că este unul fundamental. Se poate spune că viaţa duhovnicească este cât se poate de logică şi această logică trebuie să ne-o împropiem cât se poate de mult în această lume. După cum am spus, viaţa duhovnicească este un lucru care de cele mai multe ori este un fapt pe care trebuie să îl avem ân vedere. Se cuvine să nu ajungem să fim obsedaţi de virtuţi ci fiecare după puterile noastre se cuvine să facem ca virtuţile să devină o temă importantă sau mai bine spus un leitmotiv în viaţa noastră. Acest lucru după cum am spus de mai multe ori este trecut cu vederea de omul modern care în numele unui fel de

---

130 *Liturghier*, (Bucureşti, 2008).

131 După cum am spus, viaţa duhovnicească de cele mai multe ori presupune ca omul să fie cât se poate de mult informat despre ceea ce sunt şi despre modul în care sunt definite virtuţile. Cu cât omul se apropie de Dumnezeu se poate spune că la fel de bine al ajunge să fie cât se poate de mult cunoscător al faptului că are nevoie de virtuţi. Acest lucru se poate spune că este o experinţă universală la care au ajuns mai mulţi sfinţi creştini ortodocşi. Este bine să ştim aceste lucruri şi la fel de bine să fim conştienţi de ele. Viaţa duhovnicească se poate spune că este extrem de subtilă şi sunt în acest sens mai multe concepţii şi mai multe sensuri ale ceea ce am putea spune că este o viaţă a virtuţilor. Acest lucru după cum am spus de cele mai multe ori presupune să ne cunoaştem pe noi înşine.

„evoluţioism ştiinţific” consideră că de cele mai multe ori este învechit a vorbii de virtuţi şi a le face.
După cum am spus, pentru omul care îşi doreşte mântuirea se poate spune că problema virtuţilor nu devine una cât se poate de neglijabilă. Acest lucru după cum am spus este o trăsătură sau mai bine spus o caracteristică a timpurilor şi a zilelor omului care este actuală pentru totdeauna. Se poate spune că atunci când omul îşi ridică problema virtuţilor el nu ajunge la ceea ce am putea spune că sunt foarte multe lucruri pe care nu le ştia. De cele mai multe ori a face sau a lucra virtuţile se poate spune că este un lucru care ne aruncă în ceea ce am putea spune o nouă lume în care tot ceea ce există devine plin de sens şi de înţeles. Acest fapt este bine să îl ştim şi să îl avem în vedere. Este bine să ştim că virtuţile sunt un lucru care de cele mai multe ori este trecut cu vederea de cei care se poate spune că sunt ignoranţi. Realitatea este că există foarte multă ignoranţă în lumea noastră şi mai ales în ceea ce priveşte virtuţile creştin ortodoxe. De mai multe ori se poate spune că această ignoranţă apare şi pe fondul confuziei religioase care există în lumea noastră. Este bine să fim oamenii au viretuţii să să fim conştienţi de faptul că virtuţile de cele mai multe ori ne leagă de mântuire şi de tot ceea ce ţine de mântuire. Acest lucru este un fapt fundamental care de mai multe ori este trecut cu vederea şi la fel de bine este ignorat. Virtutea se poate spune că este o împotrivire sistematică în faţa răului şi a tot ceea ce ţine de răutate.[132]

CONCLUZII

Prin urmare am ajuns şi la finalul lucrării noastre despre antropologia virutuţilor. Am vorbim în această carte despre care este diferenţa dintre un om sfânt şi un om duhovnicesc acest lucru pe fondul la mai multe neînţegeri şi la mai multe confuzii care există în lumea noastră. Este cât se poate de adevărat că de cele mai multe ori sunt mai multe concepţii care se poate spune că sunt contradictorii în ceea ce priveşte omul duhovnicesc. Omul duhovnicesc se poate spune că este în sens creştin ortodox o persoană care de cele mai multe ori se indentifică cu tot ceea ce ţine de creştinism. Acest lucru după cum am spus de mai multe ori este cât se poate de mult o realitate pe care o experimentează omul duhovnicesc. Ceea ce am voit să adresăm în această carte este faptul că sunt mai multe concepţii despre om în zilele noastre şi se poate spune că sunt mai multe antropologii pe care le susţine omul. Antropologia se poate spune că este un domeniu vast cu mai multe implicaţii.[133] În această carte am dorit să aderesăm chipul unei antropologii care este legată foarte mult de moralitate şi de virtute. După cum am spus sunt mai multe antropologii umaniste şi antropocentiste în zilele noastre

132 Nicolae Balotă, *Lupra cu absurdul* (Bucureşti, 1971).

133 Se poate spune că antropologia este o ştiinţă care se ocupă cu problemele principale care se referă la om şi la tot ceea ce ţine de existenţe lui. Omul este o tematică care se poate spune că impune cu sine mai multe soluţii sau mai bine spus mai multe răspunsuri pe care şi le ridică el. Aceste întrebări generice legate de om de cele mai multe ori au fost grupate în trei întrebări fundamentale ale omului: 1. Cine suntem? 2 de unde venim? Şi 3 încotro ne îndreptăm? Se poate spune că acest întrebări de cele mai multe ori au formulat ceea ce am putea spune conturul unei antropologii filosofice. După cum am spus, filosofia şi ea îşi ridică întrebări legate de antropologia dar atunci când vorbim în special de om se poate spune că nu mai vorbim de filosofie ci cât se poate de mult de antropologie.

dar se poate spune că aceste antropologii sunt cât se poate de mult reprobabile şi de ce nu chestionabile. Dorim să facem din antropologia duhovnicească o problemă vitală a existenţei omului. În acest sens, deşi sunt date mai multe definţii ale omului în sens literar, poetic, ştiinţific, cultural, economic sau artistic se poate spune că ceea ce primează în cele din urmă cel mai mult în ceea ce îl priveşte pe om este cât se poate de mult antropologia duhovnicească sau mai bine spus universul virtuţilor pe care omul trebuie să îl cultive şi pe care de cele mai multe ori trebuie să ajungă să şi-l împroprieze. Trebuie să ducem o viaţă duhovnicească şi acest lucru se poate spune că de mai multe ori are implicaţii duhovniceşti.

După cum am spus, în plan ştiinţific această carte este o carte de antropologie creştină şi are cât se poate de mult pe om în centrul ei. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de necesar pentru zilele noastre care sunt zile ce de mai multe ori sunt cât se poate de confuze. Sunt mai multe surogate antropologice care se poate spune că pun în faţa noastră ceea ce am putea denumii sensul creşterii şi al vieţuirii omului în ceea ce denumim sensul virtuţilor. Acest lucru se poate spune că este o realitate pe care trebuie să o expunem. După cum am spus, această carte se doreşte mai mult o introducere în viaţa duhovnicescă. Sunt mai mulţi oameni care se poate spune că doresc să aibă ceea ce am putea spune un fel de introducere în tot ceea ce ţine de mediul şi de modul de viaţă duhovnicesc. Oamenii cu adevărat duhovniceşti de cele mai multe ori se poate spune că sunt pilde de altruism şi de cele mai multe ori ei sunt deschişi în spre semenii din jurul lor. Acest fapt este bine să îl avem în vedere şi de cele mai multe ori trebuie să facem o distincţie dintre omul duhovnicesc adevărat şi omul duhovnicesc fals. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori este cât se poate de mult o realitate pe care trebuie să o avem în vedere şi pe care trebuie să o enunţăm mai mult. Omul duhovnicesc se poate spune că este o tematică fundamentală a antropologiei creştin ortodoxe pe care trebuie să o avem în vedere mai mult şi pe care trebuie să o dezbatem mai mult. Acest lucru este aşa fiindcă de mai multe ori se poate spune că lumea din jur ne pune în faţă mai mult categorii ale oamenilor. În acest sens, de cele mai multe ori modelul de om pe care ni-l pune în faţă lumea din jur este cât se poate de mult omul secular. Ce este omul secular? Omul secular se poate spune că este un om care este cât se poate de mult separat şi eliberat de orice formă de religie. Omul secular se poate spune că de cele mai multe ori este foarte departe de omul duhovnicesc. Această carte se poate spune că susţine pe omul duhovnicesc în devafoarea omului secular care este un om ce după cum am spus nu are nici un fel de religie şi nici un fel de credinţă. Acest om secular se poate spune că de mai multe ori domină principalele concepţii de viaţă şi principalele moduri de a concepe antropologia. În timp ce omul duhovnicesc se poate spune că susţine existenţa unei antropologii creştine, omul secular se poate spune că de cele mai multe ori susţine chipul unei antropologii secularizate şi cât se poate de mult lipsite de orice fel de implicaţii religioase şi duhovniceşti.[134]

Se spune că la un moment dar un om de mare vază aştepta un musafir. El i-a spus servitorului său:

- Am să te anunţ un lucru important.
- Ce anume?
- Voi primii un musafir.
- Da?
- Da. Ceea ce vreau este să îi tai nişte portocale din cele pe care le-am cumpărat.

---

134 Paisie Aghioritul, *Patimi şi virtuţi* (Bucureşti, 2007).

- Foarte bine.

Servitorul s-a dus în bucătărie şi a început să mănânce o bucată. I s-a făcut poftă şi în cele din urmă plin de lăcomie a mâncat toate portocalele. Între timp musafirul s-a putut vedea de la fereastră că vine. Servitorul a ieşit şi l-a minţit pe stăpân:

- Domnule, doresc să vă spun un lucru.
- Ce?
- Portocalele nu pot fii tăiate fiindcă cuţitul nu este ascuţit.
- Cum aşa?
- Nu am reuşit să tai nici una.
- Adu-mi cuţitul că voi merge afară la o piatră să îl ascut.

Servitorul viclean a adus cuţitul şi stăpânul a ieşit cu el afară lăsându-l pe servitor să îl primească pe oaspete. Atunci seritorul a ieşit în faţa lui:

- Bună ziua.
- Bună ziua.
- Am să vă spun un lucru.
- Ce lucru?
- Cred că ar fii mai bine să plecaţi.
- De ce?
- Stăpânul meu este foarte supărat pe dumneavoastră şi tocmai a ieşit să ascută cuţitul pentru a vă tăia urechile.

  Oaspetele s-a uitat şi întradevăr stăpânul servitorului ascutea cuţitul pe o piatră. Atunci el a luat-o la fugă. Atunci servitorul s-a dus la stăpânul său şi i-a spus că ospetele a plecat cu portocalele.
- Cum? Atâta lăcomie.
- Da domnule.

  Atunci stăîpânul a fugit şi a început să strige fugind după oaspete:
- Dă-mi şi mie una, dă şi mie una!

  Oaspetele a crezut că vrea să îi ceară o ureche şi a fugit şi mai tare.

Se poate spune că acest gen de întâmplare se potriveşte şi nouă care de mai multe ori se poate spune că nu păşim pe drumul virtuţii.[135] Prin urmare, se poate spune că de mai multe ori sunt mai mulţi dintre noi care atunci când nu ajung la ceea ce se poate spune practica virtuţilor de cele mai multe ori se poate spune că sunt cât se poate de mult departe de modul în care virtutea trebuie pusă în practică. Virtutea după cum am spus trebuie lucrată în cinste şi în sinceritate şi se poate spune că nu există nici un fel de alt surogat care se poate spune că poate înlocui virtutea. Acest fapt este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere şi de care trebuie să ţinem cont. Virtutea este un lucru care după cum am spus trebuie să fie prezent în viaţa şi în faptele noastre cât mai mult. Cu cât vom medita mai mult la virtuţi şi la lucrarea lor se poate spune că cu atât mai mult ne vom da seama că virtuţile sunt un lucru dinamic şi ele de cele mai multe ori

135 După cum am spus virtutea nu este un lucru negociabil şi dacă ne vom uita mai bine în vieţile sfinţilor se poate spune că vom vedea foarte bine acest lucru. Sfinţii se poate spune că nu au făcut nici un fel de rabat din drumul virtuţii şi de cele mai multe ori ei au fost cât se poate de mult acoraţi în ceea ce este virtutea şi la fel de bine cum trebuie pusă virtutea în practică. Se poate spune că de ceel mai multe ori virtutea este un lucru care este prezent la nivel total şi deplin în sfinţi şi în existenţa lor. Sfinţii sunt în acest sens exemple de virtute pe care şi noi trebuie să le urmăm. Dacă vom raporta pe sfinţi la virtute se poate spune că de mai multe ori vom ajunge la concluzia că ei au fost cât se poate de mult exemple depline sau totale de virtute pe care şi noi trebuie să o urmăm.

ajung să ne pună în legătură cu Dumnezeu. Prin urmare la comuniunea cu Dumnezeu se poate spune că nu ajungem prin patimi ci de cele mai multe ori se poate spune că virtuţile şi lucrarea lor sunt cele care în cele din urmă ne fac să fim împreună cu Dumnezeu. În timp ce noi se poate spune că urmăm virtuţilor urmând sfinţii, sfinţii au învăţat aceste virtuţi de la Dumnezeu. Acest lucru este bine să îl ştim şi să îl avem în vedere.[136] La fel de bine ceea ce trebuie să mai luăm în considerare este că de cele mai multe ori omul modern se poate spune că este extrem de preocupat de ceea ce are omul decât de ceea ce este omul. Se poate spune că în timpurile noastre de mai multe ori există o dispută sau mai bine spus o luptă dintre verbul a fii şi verul a avea în ceea ce îl priveşte pe om. Oamenii superficiali de cele mai multe ori se poate spune că sunt interesaţi de ceea ce are omul sau mai bine spus de „a avea” decât de ceea ce este omul sau mai bine spus de „a fii.” Antropologia după cum am spus este de cele mai multe ori un câmp al lui a fii şi nu a lui a avea. Pentru acest motiv se poate spune că sunt puţini adevăraţi natropologi în zilele noastre. Problematica cu care se confruntă omul de cele mai multe ori se poate spune că este una cât se poate de reprobabilă pentru omul modern.[137]

Am dorit ca în această carte să facem o schiţă a unei antropologii a virtuţilor care se poate spune că de cele mai multe ori ajung să definească existenţa omului duhovnicesc. După cum am spus, omul este în centrul de studiu la mai multe ştiinţe şi la mai multe arte. De foarte puţine ori se spune că omul este cât se poate de mult ceea ce am putea spune sensul sau înţelesul unei existenţe cât se poate de mult benefice în sensul devenirii duhovniceşti. După cum am spus în aceste rânduri nu este destul să avem o religie ci se poate spune că trebuie să facem pasul următor şi să ajungem să fim oamenii duhovniceşti. Acest lucru de mai multe ori se poate spune că este trecut cu vederea sau mai bine spus este desconsiderat. Am vorbit în acest sens de ceea ce am putea denumii încleştarea sau mai bine spus lupta care există între omul pătimaş şi omul duhovnicesc şi la fel de bine de cele mai multe ori se poate spune că am ajuns să definim omul ca şi pe o fiinţă a bineului. Când omul este pe calea binelui se poate spune că de mai multe ori el ajunge la ceea ce am putea spune viaţa virtuţilor. Omul duhovnicesc se poate spune că este un om cât se poate de mult ancorat în virtuţi şi în tot ceea ce ţine de practicarea virtuţilor. Este cât se poate de adevărat că mai mulţi se poate spune că se mulţumesc numai cu ceea ce am putea denumii cunoaşterea teoretică a virtuţilor. După cum am dorit să de monstrăm această carte este cât se poate de mult un fel de trecere în revistă a virtuţilor şi a ceea ce ţine de ele. Se poate evdea în acest sens că virtuţile sunt mult mai mult decât am fii crezut. Este nevoie să studiem virtuţile pentru ca în cele din urmă să ajungem să ni le împropriem. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de adevărat şi de benefic pentru om.

---

136 Preot Dr. *Vasile Răducă*, Antropologia Sfântului *Grigore de Nyssa*. Căderea în păcat și restaurarea omului, (Ed. IBMBOR, București, 1996).

137 De cele mai multe ori auzim că ni se spune că omul modern este cât se poate de mult emancipat în ceea cea ce priveşte ştiinţa. Ştiinţa este după unii ceea ce defineşte omul sau mai bine spus ceea ce este omul în cele din urmă. Acest lucru după cum am spus este un fapt pe care trebuie să îl avem în vedere. După cum se poate vedea de cele mai multe ori omul modern este un om care nu ştie exact că chemarea lui ultimă sau mai bine spus „destinul” său ultim se poate spune că este viaţa cu Dumnezeu şi viaţa virtuţilor. Acest lucru se poate spune că este bine să îl ştim şi să îl avem în vedere.

Este cât se poate de adevărat că există un om al viciilor sau mai bine spus un om pătimaş. Patimile sunt după sfinţii părinţi inspirate de diavol sau mai bine spus de cel rău. Ele au ca şi scop pierderea fiinţei umane şi evident aducerea omului în stăpînia diavolilor. Omul după cum am spus trebuie să se opună patimilor. După cum contrar cred mai mulţi nu există ceea ce am putea denumii un fel de stadiu întremediar între viciu şi virutute. În acest sens, omul ori ajunge să fie bun ori ajunge să fie rău sau mai bine spus el ori ajunge să fie un om virtuos sau ajunge să fie un om pătimaş. Este adevărat că există mai multe grade sau mai bine spus gradaţii în ceea ce priveşte împroprierea virtuţilor. Se poate spune că sfinţii sunt cei care de cele mai multe ori ajung la o împropriere cât se poate de totală sau mai bine spus de definitorie în ceea ce priveşte virtuţile. Virtutea este un lucru cât se poate de adevărat şi cât se poate de profund. Ea este cea care de cele mai multe ori ne duce pe cale mântuirii. Am vorbit în această carte mai pe larg despre faptul că a fii un om duhovnicesc sau mai bine spus un om al virtuţilor nu înseamnă că omul a ajuns deja la ceea ce este sau mai bine spus la sfinţenie. Se poate spune că în acest sens de mai multe ori virtuţile sunt un lucru sau mai bine spus o realitate care de cele mai multe ori este comună şi filosofiei. Sunt mai multe filosofii morale care se poate spune că au în centrul lor de studiu ceea ce este virtutea şi la fel de bine cum poate fii definită virtutea. Este bine să ştim în acest sens că virutea este un drum pe calea sfinţeniei dar nu este sfinţenia înseşi. Acest lucru este un fapt asupra căruia am insitat mai mult în cartea noastră şi pe care am dorit să îl analizăm mai mult. Sunt mai mulţi care cred că a fii un om duhoivnicesc este identic cu a fii un sfânt. Acest lucru nu este adevărat. După cum am spus toţii sfinţii trec prin stadiul de a fii om duhovncesc dar se poate spune că ei nu ajung la ceea ce este acest stadiu deplin. După cum am spus, viaţa duhovniceacă a omului virtuţilor este dinamică şi de cele mai multe ori ea implică cu sine ceea ce am putea spune toată lucrarea omului şi toată fiinţa omului. Viaţa duhovnicească după cum am putut vedea este alcătutită din cunoaşterea virtuţilor şi mai apoi punerea lor în practică. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult o realitate şi un lucru extrem de concret. Virtuţile nu sunt un fel de teoretizare despre ceea ce este şi cum este viaţa morală ci se poate spune că ele sunt de cele mai multe ori realităţi şi fapte concrete şi cât se poate de pragmatice.[138]

Se spune că la un moment dat nişte hoţi s-au dus la furat. Singurul lucru care au reuşit să îl fure a fost un cocoş. Hoţii au luat cocoşul şi l-au adus acasă. Acolo s-au pregătit să îl mănânce. Pe când făceau acest lucru cocoşul se spune că le-a spus:

- Aş dorii să vă rog un lucru.
- De ce lucru?
- Vă rog să nu mă mâncaţi.
- De ce?
- Fiindcă eu vă pot fii de folos.
- Cu ce?
- Eu pot să trezesc oamenii dimineaţa.
- Ei bine tocmai acesta este motivul pentru care te vom mânca.
- Nu înţeleg.
- Când tu trezeşti oamenii dimineaţa tu pui căpăt muncii noastre.
- De ce?
- Fiindcă oamenii se trezesc şi noi nu mai putem fura.

138 Simeon Noul Teolog, *imnele iubirii dumnezeieşti* (Craiova, 1991).

Sperăm ca această carte să nu aibă soarta acestui cocoş şi se se doreşte să fie un fel de deschidere a conştiinţei pentru oamenii care nu sunt realmente interesaţi de viaţa duhovnicească şi la fel de bine un fel de întărire a convingerilor pentru cei care sunt deja ancoraţi în viaţa duhovbnicească. Am dorit să scriem o carte introductivă despre tematica cu care se confruntă omul duhovnicesc. Acest lucru se poate spune că este necesar în zilele noastre pentru o lume care de mai multe ori nu mai are nici un fel de reper în viaţa sufletească.[139] După cum am spus trăim timpuri în care de mai multe ori se poate spune că ne confruntăm cu mai multe surogate ale vieţii duhovniceşti. Acest lucru se poate vedea din multitudinea de secte şi de sincretisme religioase care apar de la an la an în lumea noastră. Este bine să ştim că viaţa duhovnicescă este cea care ne ridică la un plan superior de existenţă. Însă după cum am spus nu orice viaţă duhovniceacă face acest lucru. După cum am spus sunt mai multe religii care au mai multe concepţii despre viaţa duhovnicească. Ceea ce le separă pe aceste religii de ortodoxie se poate spune că este crezul în persoana mântuitoare a Domnului Iisus Hristos. Sunt mai multe religii care resping credinţa în Domnul Iusus Hristos. Acest lucru după cum am spus este cât se poate de semnificativ pentru cartea noastră. Nu este destul să doreşti să fii un om duhovnicesc ci se poate spune că de cele mai multe ori trebuie să ajungi să faci acest lucru într-o tradiţie sau mai bine spus pe fondul unei tradiţii. De cele mai multe ori se poate spune că omul contemporan găseşte tradiţia creştin ortodoxă cât se poate de mult inconvenientă. Acest lucru fiindcă viaţa duhovnicească de cele mai multe ori i se prezintă într-un mod arhaic şi un mod cât se poate de mult nepotrivit cu lumea de azi. Acest lucru a făcut ca de mai multe ori viaţa duhovnicească să fie dată uitării. Aspectul arhaic al vieţii creştin ortodoxe se poate spune că este numai aparent. De cele mai multe ori se poate spune că cei care cred că ortodoxia şi creştinismul ortodox se poate spune că nu au studiat destul sau mai bine spus nu au fost conştiet destul despre tot ceea ce implică cu sine ortodoxia şi tradiţia ortodoxă. Nimic nu este la întâmplare în ortodoxie şi se poate spune că tot cultul ortodox are o un sens şi o semnificaţie bine definită. Pentru a ajunge la sensul şi la înţelesul semnificaţiei cultului creştin ortodox de cele mai multe ori se poate spune că avem nevoie de mai multe studiu şi mai multă informaţie despre cum este alcătuit cultul nostru. Acest lucru de cele mai multe ori este găsit inconvenient de mai mulţi se poate spune că de mai multe ori aşa apar mai multe secte şi mai multe organizaţii paraortodoxe. Este bine să ştim acest lucru şi la fel de bine să insistăm mai mult asupra lui. Ortodoxia se poate spune că de cele mai multe ori este o credinţă care se defineşte undeva prin studiu şi prin practică. Aceste două lucruri se poate spune că sunt complementare în ortodoxie. Pentru a ajunge să punem în practică virtuţile se poate spune că mai înti trebuie să studiem foarte bine aceste virtuţi. Acest lucru se poate spune că este cât se poate de mult propriu ortodoxiei şi a tot ceea ce ţine de ortodoxie.[140]

139 Trebuie să facem o distincţie fundamentală între viaţa sufletească şi viaţa duhovnicească. Aceste noţiuni se poate spune că sunt asemănătoare dar nu indentice. Omul are un suflet care este alcătuit din raţiune, voinţă şi sentimente. Acest suflet trebuie îngrijit la fel cum trebuie îngirjit şi sufletul. Se poate spune că omul de cele mai multe ori ajunge să aibă grijă de sufletul său printr-o puternică viaţă duhovnicească. Acest lucru se poate spune că de cele mai multe ori ne menţine sufletul curat. Trebuie să ţinem cont de acest lucru şi să îl avem în vedere atunci când vorbim despre suflet. Când omul se îngrijeşte de sufletul său se poate spune că el devine un om duhovnicesc.

Prin urmare, se poate spune că scopul cărţii noastre nu este de a îl îngreuna pe cititor ci mai mult se poate spune că ea se doreşte un fel de ajutor pe care el îl poate folosii în drumul vieţii duhobniceşti. De mai multe ori se poate spune că avem nevoie de sprijin atunci când ne aflăm pe drumul practicării virutţilor. Acest lucru este aşa fiindcă se poate spune că omul este o fiinţă care nu a fost făcută să fie singură. La fel de bine se poate spune că nici în viaţa duhovnicească nu suntem făcuţi să mergem pe un drum al singurătăţii. Se poate spune că cei care susţin că în viaţa duhovnicească suntem singuri se înseşală. Viaţa duhovnicească după cum am spus este o viaţă a comuniunii şi la fel de bine este o viaţă care se face în comuniune. Trebuie să ştim acest lucru şi la fel de bine trebuie să îl accentuăm mai mult. De mai multe ori se poate spune că omul duhovnicesc se trezeşte singur în mijlocul lumii şi acest lucru nu este bine. Sunt mai mulţi care din rea voinţă se poate spune că de mai multe ori ajung de îi marginalizează pe oamenii duhovnniceşti tocmai fiindcă sunt oamenii duhovniceşti.[141] După cum am spus există o concepţie a omului duhovnicesc care se poate spune că este cât se poate de mult retrogradă. Această concepţie este una care îl vede pe omul duhovnicesc un om posac şi mohorât care stă cu capul plecat şi plânge mereu. Este adevărat că de cele mai multe ori la un nivel de început omul trebuie să îşi plângă păcatele dar se poate spune că nu aceasta este chemarea ultimă a omului duhovnicesc. În cele din urmă trebuie să ştim că omul duhovnicesc este un om al bucuriei şi al comuniunii. De mai multe ori în lumea noastră se poate spune că oamenii duhovniceşti ajung de se simt singuri şi marginalizaţi. Acest lucru are loc de cele mai multe ori din cauza incapacităţii lumii din jur de a vedea frumuseţea vieţii duhovniceşti. Aşa se face că în cele din urmă omul duhovnicesc ajunge să fie cât se poate de mult o persoană ingrată pe care mai multă lume o evită.

După cum am spus omul duhovnicesc este o persoană a comuniunii. Acest lucru se poate spune că de mai multe ori am dorit să îl punem în atenţia cititorului. Există un sens generic al comuniunii cu Dumnezeu pe care omul duhovnicesc îl resimte. După cum am spus comuniunea cu Dumnezeu nu înseamnă închiderea omului duhovnicesc faţă de cei din jur. Se poate spune că de mai multe ori marii oamenii duhovniceşti ajung să fie consideraţi un fel de pustinici sau mai bine spus eremiţii pe care de cele mai multe ori nu îi găsim în marile oraşe. Acest lucru se poate spune că este fals. Viaţa duhovnicescă nu se reduce exlusiv la pustinici şi eremiţii. Acest lucru se poate spune că este valabil de mai multe ori în zilele noastre. După cum am spus numai persoanele care sunt extrem de avansate în viaţa duhovnicească se poate spune că vor ajunge să fie cât se poate de mult capabile de viaţa pustnicească. Prin urmare se poate spune că de cele mai multe ori concepţia care susţine că viaţa duhovnicească este un lucru care se manifestă prin înstrăinarea omului şi lipsa lui de comunicare se poate spune că nu este adevărată. De mai multe ori este bine să fim conştienţi de acest lucru şi să îl avem în

140 Ene Branişte, *Liturgică specială pentru facultăţile de teologie* (Bucureşti, 2005 reediatre).

141 S-a ridicat de mai multe ori întrebarea referitor la ce primează în natura omului: omul duhvonicesc sau omul material? Acest lucru se poate spune că este o întrebare legitimă fiindcă evident sunt mai mulţi care doresc un răspuns la această întrebare. Ceea ce trebuie să ştim este că omul duhovnicesc este superior omului material dar în cele din urmă ceea ce trebuie să facem este cât se poate de mult un echilibru dintre omul duhovnicesc şi omul mterial. Acest lucru este bine să îl facem fiindcă omul material şi omul duhovnicesc de cele mai multe ori sunt două entităţi care sunt complementare una alteia.

vedere. Viaţa duhovnicească după cum am spus este o deschidere pentru cei din jur sau spre cei din jur. Acest lucru au ajuns de l-au simţit mai mulţi oamenii duhovniceşti. Este bine să ştim că omul duhovnicesc de cele mai multe ori aduce în jurul său înţelegere şi comuniune în timp ce omul pătimaş de mai multe ori crează în jurul său dezbinare şi neînţelegere. Acestea se poate spune că sunt principalele trăsături ale omului duhovnicesc. După cum am spus în trecut s-au dat mai multe definiţii omului. Omul a fost denumit o fiinţă socială, de alţii a fost denumit o fiinţă culturală, de alţii a fost denumit o fiinţă ştiinţifică şi de alţii a fost denumit o fiinţă artistică. Încă se mai elaborează noi definiţii ale omului. Este adevărat că aceste definiţii de mai multe ori iasă din câmpul de studiu al antropologiei. Această carte după cum am spus se doreşte un fel de modelare a omului după ceea ce am putea spune ca fiind o fiinţă duhovnicească. Suntem conştienţi că acest lucru v-a fii găsit inconvenient de mai mulţi dintre contemporanii noştirii. Atunci când omul începe să trăiască viaţa duhovnicească se poate spune că el se v-a întâlnii cu o nouă dimensiune a existenţei. Această dimensiune am dorit să o cuprindem în paginile acestei cărţi. Viaţa duhovnicească după cum am spus este o viaţă frumoasă şi merită să fie cunoscută. Ea este cea care de cele mai multe ori îi aduce omului liniştea şi îl face ca de mai multe ori să se ridice la o viziune superioară a existenţei. Este bine să ştim aceste lucruri şi la fel de bine nu este suficent să ştim numai teoretic ceea ce este viaţa duhovnicească ci de cele mai multe ori trebuie să trăim concret şi practic ceea ce este viaţa duhovnicească. În acest mod se poate spune că în cele din urmă vom ajunge la un fel de maturitate duhovnicească şi vom putea îndruma în cele din urmă şi pe alţii în viaţa duhovnicească.[142]

142 Hegel, *Fenomenologia spiritului* (Editura Univers Eciclopedic, 2000).